

Михајло Фејса

УТИЦАЈ СРПСКОГ ЈЕЗИКА
НА РУСИНСКИ ЈЕЗИК

УПЛИВ СЕРБСКОГ ЈАЗИКА
НА РУСКИ ЈАЗИК

ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ

НОВИ САД

2019

УНИВЕРЗИТЕТ У НОВИМ САДУ
ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ
ОДСЕК ЗА РУСИНИСТИКУ

За издавача

Проф. др Ивана Живанчевић Секеруш

Рецензенти:

проф. др Дојчил Војводић

мр Хелена Међеши

ISBN

978-86-6065-526-6

URL

<http://digitalna.ff.uns.ac.rs/sadrzaj/2019/978-86-6065-526-6>

CIP - Каталогизација у публикацији
Библиотеке Матице српске, Нови Сад

811.163.41:811.161.25

ФЕЈСА, Михайло, 1957-

Утицај српског језика на русински језик [Електронски извор] = Уплів сербског језика на руски језик / Михајло Фејса. - Нови Сад : Филозофски Факултет, 2019. - 91 стр.

Доступно и на: <http://digitalna.ff.uns.ac.rs/sadrzaj/2019/978-86-6065-526-6>. - Текст упоредо на срп. и русин. језику. - Summary. - Библиографија: стр. 87-90.

ISBN 978-86-6065-526-6

1. Уп. ств. насл.

а) Српски језик -- Русински језик -- Утицаји

COBISS.SR-ID 329304839

Zabranjeno preštampavanje i fotokopiranje. Sva prava zadržava izdavač i autor.

САДРЖАЈ / ЗМИСТ

УТИЦАЈ СРПСКОГ ЈЕЗИКА НА РУСИНСКИ ЈЕЗИК

1. Увод	5
1.1. Русини и њихов језик	5
1.2. Методолошки приступ истраживању	7
2. Први србизми у русинском језику	8
3. Погледи на утицај српског језика савремених русиниста	10
4. Утицај на фонолошком нивоу	12
5. Утицај на морфо-синтаксичком нивоу	13
5.1. Именице	13
5.2. Глаголи	16
5.3. Придеви	21
5.4. Бројеви	22
5.5. Заменице	22
5.6. Одступања у деκлинацији и конјугацији	23
5.7. Предлози	26
5.8. Прилози	27
5.9. Везници	28
5.10. Речце	29
5.11. Узвици	29
6. Утицај на лексичком нивоу	29
6.1. Дублети и калкови	29
6.2. Српски језик као језик-посредник	31
7. Закључак	44

УПЛИВ СЕРБСКОГ ЈАЗИКА НА РУСКИ ЈАЗИК

1. Увод	46
1.1. Руснаци / Русини и њихов језик	46
1.2. Методолошки приступ гледишту	48
2. Први србизми у руском језику	49
3. Попатрунки на утицај српског језика савремених русиниста	51
4. Утицај на фонолошким нивоу	53
5. Утицај на морфо-синтаксичким нивоу	54
5.1. Меновници	54
5.2. Дјеслова	57
5.3. Прикметници	62
5.4. Числовници	63
5.5. Заменовници	64
5.6. Одступања у деκлинацији и конјугацији	64
5.7. Применовници	67
5.8. Присловници	69
5.9. Злучници	69
5.10. Словка	70
5.11. Викричници	70
6. Утицај на лексичким нивоу	70

6.1. Дублети и калки	70
6.2. Сербски язык як язык-постреднік	72
7. Заключене	86
8. Summary	87
Литература	88

УТИЦАЈ СРПСКОГ ЈЕЗИКА НА РУСИНСКИ ЈЕЗИК

1. Увод

1.1. Русини и њихов језик

Вековима су Русини живели у границама Мађарског краљевства. Живели су у североисточним мађарским жупанијама, тачније у Земплину, Шаришу, Абауј-Торни, Боршоду, Саболчу, Ужу, Угочи, Марамарошу и Гемеру. Већина тих жупанија су данас у источној Словачкој, а остале у Мађарској, Украјини и Румунији. После пораза и повлачења Отоманске империје из Бачке, Срема и Баната 1699. године, аустроугарским је властима било потребно више становништва на југу своје државе па су подстицале колонизацију Немаца, Мађара, Словака и других, као и Русина (Gavrilović 1977: 153).

До пресељења Русина у Бачку средином 18. века, када су се Русини из горњих крајева тадашње Аустро-Угарске (углавном из жупанија Земплин и Шариш у данашњој Словачкој) преселили у јужне (у Руски Крстур 1751, у Куцуру 1763), утицај на русински језик имали су мађарски и немачки језик. Утицај та два језика је настављен и у Бачкој. Интензитет утицаја мађарског језика је, у међувремену, ослабио распадом Аустро-Угарске монархије 1918 (Бенчик 2014), а немачког после Другог светског рата 1945 (Медеша 2014). До краја Првог светског рата сви Русини су живели у оквирима једне државе, а после распада Хабзбуршке монархије неколико огранака русинског народа били су на одређени начин одсечени. Русини у Бачкој били су приморани да нађу свој властити пут (Фејса 2010: 14).

У Србији (односно у Краљевини Срба, Хрвата и Словенаца, или, касније, у Краљевини Југославији) Русинима је дозвољено формирати националне, културне институције на основу колективних права свих националних мањина, што није био случај у њиховој постојбини. Они су признати као мањина словенског порекла са правима на нивоу тадашњих схватања, за разлику од њихових сународника у Карпатском ареалу (Хорњак 2006: 32).

Пошто је у Карпатском ареалу постојање русинског језика третирано као друштвено-политичко питање а не лингвистичко, ниједна варијанта русинског није употребљавана у школским системима бивших совјетских земаља. Русински језик се у континуитету одржао само у тадашњој Југославији. У Војводини је средином 1970-их година признат чак и за један од службених језика што је омогућило његову употребу у свим сферама друштвене употребе.

Један од првих конкретних корака према кодификацији свеобухватног русинског језика представљају закључци Семинара о русинском језику, који је одржан 6-7. новембра 1992. године у Бардејовским купељима, у Словачкој. На њему су учешће поред домаћих научника, стручњака и културних радника учешће узеле и колеге из Словачке, Украјине,

Југославије (међу њима и лингвисти Хелена Међеши и Михајло Фејса), Мађарске, САД, Шведске, Швајцарске и Монака. На Семинару, који је у историју ушао као Први конгрес русинског језика, учесници су прихватили полицентрични модел. Према том моделу приваћена је могућност да се развијају четири русинске норме – постојећа у тадашњој Југославији, тзв. бачко-сремска, и да се кодификују још три: у Пољској, тзв. лемковска, у Словачкој тзв. прешовска и у Украјини тзв. закарпатска (Фејса 2016а). Закључци су донети да се норма ствара у азбуци и да се базира на живом језичком материјалу из сваког региона.

Пресудан тренутак за кодификацију русинског језика десио се 2004. године. Те године је у реномираној кодификационој едицији Ополског универзитета, као 14. по реду, објављена монографија посвећена русинском језику, као најмлађем словенском језику. Први у едицији је, иначе, српски језик (1996), а следе бугарски (1997), руски (1997), лужичкосрпски (1998), чешки (1998), словачки (1998), словеначки (1998), хрватски (1998), белоруски (1998), македонски (1998), украјински (1999), пољски (2001) и кашупски (2001). Реч је о монографији *Русински језик* главног уредника Пола Роберта Магочија (Magosci 2004).

Данас су Русини Републике Србије / Аутономне Покрајине Војводине службено признати као посебна национална мањина са својим сопственим књижевним језиком. Република Мађарска, Република Пољска и Република Словачка су такође признале Русине као посебну мањину. Томе се одупире још само Република Украјина (Фејса 2010: 49).

С обзиром на то да се средином 20. века русински језик развијао одвојено од свог карпатског корена, он је „почео да губи 'животну снагу' и није више могао да се развија и обогаћује, 'црпећи снагу' из основе на којој је настао; зато је почео, с једне стране, да се архаизује, а, с друге стране, да прима многе српске позајмљенице” (Рамач 2006: 168). Тек последње деценије 20. века и првих деценија 21. века ситуација се мења пошто русински језик, односно његова варијанта у Србији, обнавља прекинуте везе са осталим варијантама, кодификованим у Словачкој, Украјини и Пољској (Магочи 2004; Фејса 2012; 2016а; Тир 2010). Након Плишане револуције у Чехословачкој, 1989. године, Русини опет добијају прилику да наставе да развијају своју културу и језик. Тиме је створена могућност да русински језик у Србији, иако одвојен од своје матичне територије, поврати „животну снагу”. Данас на русински језик највећи утицај има управо српски језик, а значајан је и утицај енглеског језика (Фејса 1990).

Бачко-сремски стандард је као језик своје место у словенској лингвистици заузео 1980-их година, захваљујући Александру Д. Дуличенку, који га је на основу социолингвистичких параметара укључио у категорију словенских књижевних микројезика као у потпуности *посебан словенски микројезик* (Дуличенко 1981: 134), односно као *острвски југословенско-русински микројезик* (Дуличенко 2009: 15). Атрибут *југословенски* је одговарао у време док је постојала држава која је укључивала у себе именицу Југославија у којој су се налазили и Бачка и Срем и Славонија, а кад су формиране Република Хрватска и Република Србија, тј. како су се Русини нашли у две државе за русински књижевни језик одговарајући атрибут је *јужнорусински*; атрибути *бачко-сремски* и *војвођански* такође одговарају, али имају уже значење јер сугеришу да се русински језик користи само у Србији. Сумирајући значај Дуличенкове научне делатности, Јулијан Рамач је закључио да је Дуличенко, између осталог, „теоријски утемељио *јужнорусинску* микрофилологију као научну дисциплину” (Рамач 2011: 26). Дуличенко је и први лингвиста који је објавио научни рад о утицају српског језика на

русински језик (1984). Овој се тематици враћао у неколико наврата (Дуличенко 1995; 2002).

1.2. Методолошки приступ истраживању

Термином *србизам* обухватамо сваки елемент позајмљен из српског језика. Термин, с једне стране, укључује измењене или неизмењене лексичке јединице (изразе, речи или афиксе) позајмљене из српског језика а, с друге стране, укључује и преведене лексичке и синтаксичке јединице (в. калкови у 6.1). То се односи на нове облике са инхерентним садржајем који су преузети из српског језика и прилагођени правописном и семантичком стандарду русинског језика. Одређене речи или одређени изрази у русинском језику одражавају и/или прате стандард српског језика – правописни, фонолошки, граматички, семантички или прагматички.

После интегрисања у лексику русинског језика србизми успостављају смисаоне односе са речима у русинском језику, међу којима је најчешћи однос синонимије. Разне дефиниције синонимије у суштини подразумевају да је реч о смисаоној вези (Lyons 1977: 202; Murphy 2003: 146) везаној за денотативну истоветност или сличност. Денотативна истоветност се, међутим, ретко налази у језицима, па је уместо ње вероватније очекивати денотативну сличност (блиску или градирану синонимију). Додаје се једна врста различите информације која може бити протумачена разликовањем у експресивним елементима значења (конотацијама, ефекту, регистру, дијалекту, жаргону), као и колокационим ограничењима, селекционим разликама и фреквенцијом.

Тема утицаја српског језика на русински језик је у вези са проблемом *језичког позајмљивања* који је у вези са феноменом познатим као *језици у контакту*. Аутори основне литературе о језицима у контакту, Ајнар Хауген (Haugen 1950) и Јуриел Вајнрајх (Weinreich 1953), језичко су позајмљивање сагледавали у односу на билингвизам, истражујући утицај два географски блиска језика. У случају војвођанске, јужнорусинске варијанте русинског језика билингвизам се односи на русински и српски. Анализирајући последице контакта два језика, Ајнар Хауген је разликовао: а) промену кода (алтернативно коришћење два језика), б) интерференцију (семантичко или функционално преклапање елемената два језика) и в) интеграцију (адаптацију примљених елемената). Предмет ове студије открива се у оквирима интерференције и интеграције. Термин *интерференција* се пре свега односи на грешке које говорник уноси у један језик услед свог контакта са другим језиком. *Интеграцију* схватамо у најширем смислу као процес одомаћивања и адаптирања страног (српског) елемента у новом (русинском) језику, као процес који скоро увек резултира варијантама у језику-примаоцу (Fisher 2008; Winter-Froemel 2008).

Предмет наше студије близак је дефиницији *супституције* Хаугена. По њему супституција означава замењивање неког еквивалента у систему језика-примаоца неким моделом из система језика-даваоца (Haugen 1956: 50). То, конкретно, значи да један елемент српског језика како га говоре изворни говорници представља модел, а један елемент русинског језика како га говоре изворни говорници представља еквивалент, односно реплику (Filipović 1986: 38).

Закључци о утицају српског језика на русински у овом истраживању изведени су на основу примера објављених у русинистичкој лингвистичкој литератури и на основу писмених састава које су студенти Одсека за русинистику писали у току школске

2015/2016. и 2016/2017. године. С обзиром на то да русинска национална мањина није велика, на Одсек за русинистику је уписан мали број студената – на првој години троје, на другој двоје, на трећој и четвртој троје, док је на мастерским студијама петоро. Половина студената је из Руског Крстура, а друга половина из Куцуре, Новог Сада, Врбаса и Ђурђева. Само студенти који долазе из Руског Крстура и понеки који су уписали одељења на русинском језику у Куцури и Ђурђеву претходно су се школовали на русинском језику, а остали (седморо) на српском језику. Истраживачки корпус чини 110 писмених састава на различите теме. У овој студији (в. поглавље 5) издвојене су најфреквентније грешке.

Што се тиче метода истраживања, он је у основи синхроно-дескриптивна анализа. Она се фокусира на опис оних карактеристика које, у процесу интеграције, одступају од прихваћених норми.

2. Први србизми у русинском језику

У „Речнику мање разумљивих речи”, који је на крају 30. тома *Етнографских записа* (1897) објавио етнограф Володимир Хнаћук, што представља резултат његовог записивања русинског народног стваралаштва крајем 19. века, налази се око 160 србизама. Међу њима се налазе и следећи србизми: *багрен(а), баш, барем, брига, буджак, бундава, бураги, ват, врачац, вредни, важиц, тар, гране, друштво, дерма, дутян, живина, калфа, канта, капут, кобура, матарец, надница, орман, патиц ше, побуніц, потрошиц, сретя, тарговина, трошак, чамец, шетерт, шейтац ше* и др. (Рамач 2002: 539). Ове лексеме српског порекла, несумњиво је, прихваћене су од стране говорника русинског језика током саживота са говорницима српског језика у временском периоду који је трајао скоро век и по.

Хавријил Костельник је у првој русинској граматици констатовао: „Неке српске речи су се већ толико одомаћиле у нашем говору да их нећемо моћи избацити, ни преиначити ... Такве су нпр. *кедигод, јакигод, па(к), да, дабоме, дакле(м), баш ...* и друге” (Костельник 1975: 247). Очигледно је и кодификатор русинског језика био свестан јаког српског утицаја и чињенице да неки српски елементи морају бити инкорпорирани у русински језик.

Анализирајући чланак Онуфрија Сакача „Какве порезе морамо плаћати од 1. I 1929. године” (странице 92-95) Александар Дуличенко закључује да аутор прекомерно употребљава србизме и пише: „На три стране поменутог чланка пронашли смо 60 маркантних србизама, то јест фактички по 20 србизама на свакој страни: *порезник, порез, равнотежа, уеднене, покрајна, предратни, разрез, наплата, добиток, тециварина, разред, доходарина, имовина, пословни, промет, коморски, прирез, припадац, земљозакупници, приход, тарговец, закупнина, влас(т)ник, намет, јутро, ратни, ванредни, напола, доходарински, дотични, земљопоседници, катастарни, ораница, ливада, пашняк, мочвара, односно, податок, валовница, образница, тарговина, примерак, динар, доходок/доходак, срез, бабица, од прилики, даклем, земљарина, установиц, врт, виноград, трстика, шума, просечно, пописник, порезовник, право.* Ако узмемо у обзир да се многи србизми понављају и до 5-10 пута у том чланку, онда произилази да се просечно на једној страни текста налази 100 и више србизама!” (Дуличенко 1995: 96-97). У целом *Русинском календару за 1929. годину*, на 115 страна, Дуличенко је забележио (не рачунајући понављања) више од 500 србизама (исто: 102-106; Рамач 2002: 558).

Док је Костельник допуштао и „ослањање” на српски језик, Мафтеј Винај, Михајло

Ковач (као и неки други интелектуалци тог доба) предлагали су ослањање само на украјински језик. У пракси су, међутим, и они, и сви други русински аутори, користили и србизме, не због непринципијелности, него зато што су србизми, као што смо већ видели, били толико раширени у русинском језику да је просто било немогуће не користити их (Рамач 2006: 198). У вези с тим Мафтеј Винај је поводом десетогодишњице Русинског народног просветног друштва (*Руски новини* 1929/238: 3) писао следеће: „Много пута човек жели нешто да каже – и узима из српско-хрватског језика, јер, каже, то је већ слично нашем. Да ли је потребно да наш говор искваре туђим говором, када имамо богат и пребогат русински књижевни говор [тј. украјински језик]? ... Јасно је, дакле, да треба све речи, које немамо, или нису довољно савршене, узимати из књижевног језика, а ако је вероватно да реч не би могли разумети наши земљорадници, треба је описати, или јаснијом макар и туђом тумачити у загради. Поред тога требало би да се објављују мали чланци на русинском књижевном језику (украјинском). Али непознате речи морале би бити објашњаване” (исто).

Средином двадесетог века утицај српског језика се значајно увећавао. Већ педесетих и шездесетих година, када је једини лингвистички ауторитет био Хавријил Нађ, и Нађ је у својим радовима настојао да укаже на велики утицај српског језика. Тако се нпр. залагао да се уместо именице *станџ* користи именица *стан* (Нађ 1983: 167). Нађ је реаговао и на позиве неких културних делатника да се русински језик очисти од туђица. Он је изричито написао да је такво нешто, на првом месту, неоствариво, а, друго, није ни паметно. Будући млади, мали и више пасивни него активни у културном животу, ми смо морали, примајући нове појмове с новим производима, проналасцима, служити се речима тог народа од кога смо примили и саме појмове (исто: 44). Временом су се те речи одомаћиле и живе међу нама тако бујно да их није могуће ишчупати из нашег ума, ако бисмо их хтели избацити из нашег говора. Ипак, Нађ сматра да их је могуће бројчано смањити. У свим случајевима где туђа реч има исто значење као наша треба је заменити нашом речју. Свако ко пише или говори на русинском језику дужан је да пази на такве речи и да их не употребљава (исто). У случајевима када русински језик не може да својом речју пренесе пуно значење позајмљенице, него само половину значења, или само слично значење, Нађ заузима становиште Александра Белића. Не смемо спутавати језик, него га треба усавршавати, јер „цео развитак језика састоји се у развијању нових прелива у значењу речи и развијању нових значења у речима” (исто: 45; Белић 1937: 22).

Пошто је средином прошлог века утврђено да су србизми у русинском језику распрострањени у великој мери, дошло је до одређеног страха од србизама и аутори су приступили својеврсној чистки језика. На крилима те тенденције тежило се престати са употребом и неких лексема које су по облику идентичне са лексемама српског језика. Тако је нпр. искључена лексема *страна*. Иако је дотична лексема присутна и у словачком и у српском језику, третирана је као србизам и замењивана са синонимском лексемом *бок* (Рамач 2006: 216). Слична судбина је задесила и друге лексеме о чему Марија Хорњак пише: „Пре две деценије, када смо после рата почели да развијамо своје властито издавачко стваралаштво у Руском слову и када смо у оквиру Радио Новог Сада први пут основали русинску редакцију, ми смо свој језик само `плели`. Ове околности су довеле до тога да смо из језика избацили речи: *слон, канализација, овоцни сок, брак* и др., користећи уместо њих само: *елефант, бетелџација, овоцова јушка, малженство*. Касније смо избачене речи опет почели користити, јер смо сазнали да *слон* говоре и Украјинци, а *сок, канализација* и *брак* и други Словени, па смо схватили да је штета да будемо осиромашени

за њих” (исто; *Шветлосц* 3/1970: 224).

Аутор друге русинске граматике, Никола Кочиш, такође је био свестан великог утицаја српског језика. Он је препоручивао да се књижевни језик обогати и тако што би се реактивирали архаизми. Он је писао нпр.: „Изгубљене, потиснуте или потпуно заборављене корене, а још више целовите речи које могу дати продуктивну основу имамо и требало би већ активирати ту `унутрашњу резерву`” (Кочиш 1978: 15). На овај начин у књижевном језику реактивирани су нпр. следеће речи: *ручиц* „гарантовац”, *квита* „срп. *признаница*”, *квартель* „срп. *стан*”, *контракт* „срп. *уговор*” и др. Прва од четири наведене речи није се задржала у савременом русинском језику, док остале три јесу.

3. Погледи на утицај српског језика савремених русиниста

Док је русински књижевни стандард у Костељниковој и Кочишевој граматичи био третиран као дијалекат украјинског језика, у *Граматици русинског језика* Јулијана Рамача (2002) он је третиран као језик у пуном значењу термина.

Рамач је свестан чињенице да се речи из русинског народног говора у значајној мери губе и да се замењују речима из српског језика. Као примере наводи речи *кочиш*, *шифа*, *моровки*, *оргоњи*, *кондигнация*, *пасц*, *перун*, *поживлене*, *школіц* (*ше*), које су под утицајем српских речи *кочијаши*, *лађа*, *шарлах*, *оргуље*, *спрат*, *чувати* (стоку), *гром*, *храна*, *школовати* (*се*) замењени речима *кочияши*, *лађа*, *шарлах*, *оргулі*, *спрат*, *чувац* (статок), *гром*, *храна*, *школовац* (*ше*) (Рамач 2006: 169). Многе речи из карпатске лексике старије генерације користе паралелно са дублетима-србизмима (нпр. *бизовни* паралелно са *сигурни* < срп. *сугуран*; *виграц* паралелно са *добиц на картох* < срп. *добити на картама*; *жесдляр* паралелно са *станар* < срп. *станар*; *квартель* паралелно са *стан* < срп. *стан*; *плани* паралелно са *слаби* < срп. *слаби*; *дробизг* паралелно са *живина* < срп. *живина*; *ставец* паралелно са *зглоб* < срп. *зглоб*; *порция* паралелно са *порез* < срп. *порез*) (исто). Већ смо се толико навикли на србизме, који су потисли русинске еквиваленте, да би нам, а посебно младим генерацијама, реактивизација русинских архаизованих еквивалената изгледала неприхватљива, па чак и смешна. Отуд Рамач сматра да би данас било немогуће уместо српске речи *држава* почети користити *орсаг* или *країна*, уместо *тар* – *попел*, уместо *птица* – *птах*, уместо *лађа* – *шифа*, уместо *школовац* *ше* – *школіц* *ше*, уместо *гром* – *перун*, уместо *осовина* – *ош* (ж. р.), уместо *чувац* *крави* – *пасц* *крави* итд. У језику млађих генерација такође има много русинско-српских парова (нпр. *виновати* и *криви* < срп. *крив*; *достац* и *добиц* < срп. *добити*; *одпочинуц* и *одмориц* *ше* < срп. *одморити се*; *здабац* и *личиц* < срп. *личити*; *час* и *време* < срп. *време*; *хасен* и *корисц* < срп. *корист*; *шицкоедно* и *свеедно* < срп. *свеједно*) (исто).

Говор младих је посебно подложен утицају српског језика. Генерално гледано, у русинистици је лексика младих бележена само спорадично. Жаргон ученика у Гимназији Петро Кузмјак у Руском Крстуру истраживао је Владимир Бесермињи, који је забележио 60-ак лексема и синтагми. Велика већина је преузета од младих говорника српског језика (Бесермині 1992-1993: 145).

Након анализирања језика младих на Фејсбуку Александар Мудри је, између осталог, нагласио: „Данас, у све већој мери, директно кроз медије или посредно преко српског, на русински језик утиче и енглески. Ови утицаји су довели до формирања хибридног језика. С обзиром на наведене карактеристике жаргона младих, присуство енглеског преко медија и англосрпског, језик младих на интернету би било оправдано назвати

русинскоанглосрпски језик” (Мудри 2012: 44). Коришћење компјутера и интернета, примећује Мудри, већ је дуже време општеприсутно, па би и у образовању ова реалност морала бити прихваћена, а осветљавање проблема коришћења русинског језика на интернету пут ка решавању овог проблема у целини (исто: 45). Термин *англосрпски* Мудри по свему судећи преузима од Твртка Прћића (Prčić 2005: 23).

Михајло Фејса истиче чињеницу да су млади Русини свесни да, уколико желе да се уклопе у савремени свет, морају користити најмање три језика: језик државе у којој живе (српски језик), први језик комуникације на светском нивоу (енглески језик) и свој матерњи језик (русински језик) (Фејса 2014а: 147). У неколико наврата је посветио пажњу русинско-српској двојезичности, поготово код младих Русина (Fejsa 2010б; Фејса 2013). Фејса је издвојио и англицизме и турцизме из лексичког фонда који је традиционално третиран као лексички слој србокроатизама (Рамач 1983).

У новије време утицају српског језика велику пажњу посвећује Хелена Међеши. Истичемо податке да је Међешијева објавила монографију о русинском језику (Медеша 2008) и четири правописна приручника (Медеша 2012; 2013; 2014; 2017). Приручници представљају зборнике кратких језичких есеја у којима ауторка, често на хумористичан начин, преноси читаоцима своје бројне лекторске забелешке и указује на најчешће грешке говорника русинског језика до којих долази под директним утицајем српског језика. Њени примери чине и велики део примера које наводимо у студији. Међешијева је на становишту да нови језички материјал, ако се уклапа у систем, не може бити на штету. Многе стране речи (ту рачуна и српске) не можемо увек заменити домаћима. Измишљати нове речи није најбоље решење, јер наш језички систем или није увек одговарајући за овакве иновације, или нема ни могућности да се на такав начин задовоље све потребе које језичка стварност налаже. Домаћи еквиваленти, ако их и има, обично не функционишу као потпуни синоними, у складу са лингвистичким принципом по коме једна од две паралелне речи синонимског ранга временом или прими другачије значење, или се изгуби (Медеша 2014: 7). Ако је рационални и објективни пуризам неопходна претпоставка чувању језика, иако само у смислу препреке за неконтролисано коришћење туђих језичких елемената, у „чистоћи” језика ипак не треба претеривати. Традиционална мудрост у стилу „шта ће нам туђа кад имамо своју лепу реч” зна често изневерити, јер се семантичка и асоцијативна поља не слажу у потпуности (исто: 8). У случају језика у контакту много тога се у језику може појавити под утицајем других језика, али најлакше се прихвата и најбољу перспективу има оно што у систему језика примаоца већ има подлогу. Код генетски сродних језика (као што су српски и русински), посебно ако је један од њих у доминантном односу према другом, врата за неконтролисано преузимање не само речи него и целих израза – широм су отворена. Не залажемо се за пуризам у русинском језику, али не смемо бити ни превише толерантни према туђим изразима које можемо мирне душе заменити домаћима који значе исто (исто).

Генерално гледано, на тему утицаја српског језика на русински језик било је фрагментарних радова у којима је указивано на многе конкретне случајеве утицаја српског на русински, и то на неком од нивоа лингвистичке анализе – фонолошком, морфолошком, синтаксичком и/или семантичком. Највише је урађено на семантичком нивоу, на ком је утицај српског и најуочљивији. Поготово је то учињено у капиталним лексикографским делима – двотомном *Српско-русинском речнику* (Рамач и др. 1995; 1997) и једнотомном *Русинско-српском речнику* (Рамач и др. 2010). Ова лексикографска дела представљају резултат тродеценијског лексикографског рада Јулијана Рамача и његовог тима, који су

чинили Хелена Међеши, Оксана Тимко-Ћитко и Михајло Фејса. Потреба да се запажене манифестације утицаја српског језика на русински систематизују и обраде постојала је у русинистици (Медеси 2008: 117), али лингвисти нису смогли снаге за целовитије сагледавање утицаја српског језика, као језика средине, на русински језик, као језика русинске националне мањине у Србији. Ова студија је покушај да се тај недостатак превазиђе.

4. Утицај на фонолошком нивоу

У говорном језику употребљавају се углавном неадаптирани србизми (са русинским акцентом на претпоследњем слогу): *станица, пристаниште, болница, центар, оперисац*. У књижевном језику србизми се адаптирају: *станіца, пристаніще, больніца, центер, оперовац* (Рамач 2002: 420).

Ако упоредимо фонемске инвентаре у русинском и српском језику, представљене међународном фонетском абecedом, основна разлика је у броју фонема:

русински језик: /a/, /e/, /i/, /o/, /u/, /b/, /p/, /d/, /t/, /g/, /k/, /dz/, /c/, /dž/, /č/, /d'/, /t'/, /v/, /f/, /z/, /s/, /ž/, /š/, /h/, /x/, /j/, /l/, /l'/, /m/, /n/, /n'/, /r/;

српски језик: /a/, /e/, /i/, /o/, /u/, /b/, /p/, /d/, /t/, /g/, /k/, /c/, /dž/, /č/, /d'/, /t'/, /v/, /f/, /z/, /s/, /ž/, /š/, /x/, /j/, /l/, /l'/, /m/, /n/, /n'/, /r/.

У русинском језику разликујемо 32 фонеме (5 самогласника и 27 сугласника), а у српском 30 фонема (5 самогласника и 25 сугласника). Две русинске фонеме, /dz/ и /h/, у српском језику имају одговарајуће алофоне од /c/ и /x/. То значи да у суштини нема већих проблема код транскрипције српских лексема на русински, и обратно.

Русински сугласник *ч* /č/ артикулише се између српских сугласника *ч* /č/ и *ћ* /t'/. Пошто је реч о мало мекшем *ч* у русинском језику (посебно код говорника у Руском Крстуру), то је разлог што се српска презимена на *-ић* (нпр. *Петровић, Марковић, Јовичић*) у русинском језику адаптирају са *-ич* (*Петрович, Маркович, Јовичич*). И у новијим позајмљеницама *ћ* се у говорном језику замењује са *ч*: рус. нестанд. *шечерана* < срп. *шећерана* (рус. станд. *цукровня*); рус. нестанд. *чирилица* < срп. *ћирилица* (рус. станд. *кирилка/кирилица*); рус. *чевапчичи* < срп. *ћевапчићи*; рус. нестанд. *вочњак* < срп. *воћњак* (рус. станд. *овоцнік*) (исто).

У говорном језику се понекад, посебно код географских и личних имена, назива установа и предузећа, чува изворни изговор *ђ* и *ћ*: *Руђер Бошковић, Ђуро Ђаковић, Ђорђе, Ђевђелија*. У књижевном језику се ова имена изговарају *д`* и *т`*, односно /d'/ и /t'/: *Рудер Бошковић, Ђуро Ђакович, Ђорде, Девделија* (исто).

Иако русински језик не карактерише вокалско *р* (па се неки географски називи адаптирају са слогом *-ер-* – *Вербас, Вершец, Берчка*), ипак се изговара код неких имена, презимена, географских назива и сл.: *Штрбац, Крста, Крстич, Црњански, Трст* (исто: 421).

Поред изворног изговора *ђ* и *ћ*, као и вокалског *р*, не опажамо друге облике утицаја српског језика на фонолошком нивоу.

5. Утицај на морфо-синтаксичком нивоу

5.1. Именице

5.1.1. Неке именице имају исти или сличан облик, али се разликују у граматичком

роду. Под утицајем рода неких именица из српског језика долази до промене рода код еквивалентних именица у русинском језику.

Тако нпр. русинска именица *пец* је мушког рода (*Пец им стал при облаку*), али се користи и у женском роду (*Пец им стала при облаку*) под утицајем именице *пећ*, која је у српском језику женског рода (*Пећ им је стајала поред прозора*). И именица *жовч/жольч* (друга варијанта је карактеристична за говор Русина Куцуре) мушког рода је у русинском језику, али се та именица користи и у женском роду под утицајем именице *жуч*, која је женског рода у српском језику. С друге стране, именица *длань*, која је у русинском језику женског рода, употребљава се и у мушком роду под утицајем српске именице мушког рода *длан*. То се односи и на именицу *багрена*, која је у русинском језику женског рода (поготово код говорника у Куцури), али се употребљава и у мушком роду под утицајем српске именице мушког рода *багрен* када има и идентичан облик (*багрен*). Препоручиван облик *система* је женског рода у русинском језику, али се под утицајем српског облика *систем* користи и у том облику у мушком роду.

У русинском језику именица *комбайн* је и мушког рода (у говору Русина Куцуре) и, у варијанти *комбайна*, женског рода, док је у српском језику само мушког рода. Обратно је са именицом *основа*, која је у русинском језику само женског рода, а у српском језику и мушког рода (*основ*) и женског рода (*основа*). И именица *трипа* је у русинском језику само женског рода, а у српском језику – и мушког рода (*трип*) и женског рода (*трипа*). Именица *боль* је само мушког рода у русинском језику, а у српском језику именица *бол* може бити и мушког рода и женског рода. Именица *раскош* у српском језику може да има и мушки и женски род, а у русинском је само мушког рода (*розкош*). Именица *цинь* је у русинском језику мушког рода, али се користи и у женском роду под утицајем српске именице *сен[ка]* (Медеси 2013: 110-111).

5.1.2. Резултат језика у контакту, поготово већинског (српски језик) и мањинског (русински језик), увек је велика интерференција (преузимање облика изражавања), и то по правилу из „већег”, развијенијег, доминантнијег у „мањи”. Ако су језици по својој структури сличнији, преузимање облика је израженије.

То се посебно односи на случајеве када у језицима постоје са формалне стране сличне речи, којима су значења сасвим различита. Лингвисти такве парове зову *лажним пријатељима* (*паровима*). На пример:

а) именица *облак* постоји у оба језика с тим што у русинском језику значи „прозор”; атмосферски *облак* се, пак, у русинском језику назива *хмара*;

б) русинске именице *твар* и *лицо* имају еквиваленте *лице* и *образ* па се често мешају значења рус. *лицо* (срп. „образ”) и срп. *лице* (срп. *Лице му се озарило*, рус. *Твар му ше зашвицела*; срп. *Ошамарио га је по левом образу*, рус. *Пляснул го по лівим ліцу*);

в) на русинском језику *чарани* значе срп. „зепе”, а срп. *чаране* на русинском језику су *ботоши*;

г) у русинском се под утицајем српске именице *вага* користи именица *вага*, иако *вага* у русинском значи „тежина, полуга”.

5.1.3. Хелена Међеси је у својим језичким есејима пажњу посветила следећим позајмљеницама из српског језика:

а) рус. нестанд. *стан* < срп. *стан* (рус. станд. *квартиль*) (Медеси 2014: 20);

б) рус. нестанд. *станс* < срп. *стање* (рус. станд. *стан*); рус. станд. *станс* у српском је *стајање* (исто);

в) рус. нестанд. *баня* < срп. *бања* (рус. станд. *купель*);

- г) рус. нестанд. *купатило* < срп. *купатило* (рус. станд. *купальня*);
- д) рус. нестанд. *плочици* < срп. *плочице* (рус. станд. *цегелки*) (исто: 58-59);
- ђ) рус. нестанд. *плавуша* < срп. *плавуша* (рус. станд. *биловласа*, у новије време и *блондинка*) (исто: 46-47);
- е) рус. нестанд. *вештак* < срп. *вештак* има два значења и оба су преузета из српског језика („вештачко ђубриво” и „судски стручњак”); рус. станд. *штучни гной* и *судски експерт* (Медеша 2013: 63-64);
- ж) рус. нестанд. *поклон* < срп. *поклон* (рус. станд. *дарунок*);
- з) рус. нестанд. *Кинез* < срп. *Кинез* (рус. станд. *Китаец*); од назива припадника народа чест је и рус. нестанд. *Енгле(й)з* < срп. *Енглец* (рус. станд. *Англиец*);
- и) рус. нестанд. *родендан* и *родендаоница* < срп. *рођендан* и *рођендаоница* (рус. станд. *родзени дзень* и *винчовальня*);
- ј) рус. нестанд. *теретана* < срп. *теретана* (рус. станд. *терховальня*);
- к) рус. нестанд. *кори за питу* < срп. *коре за питу* (рус. станд. *цесто*) (Медеша 2014: 80-81);
- л) рус. нестанд. *празилук* < срп. *празилук* (рус. станд. *цескова цибуля*) (исто: 129);
- љ) рус. нестанд. *крпель* < срп. *крпель* (рус. станд. *пийокровец*) (исто: 134);
- м) рус. нестанд. *веш-машина* < срп. *веш-машина* (рус. станд. *райбачка*); иако је именица *веш* германизам, сложеница *веш-машина* открива и утицај српског језика;
- н) рус. нестанд. *телефон на листане/лізане* < срп. *телефон на листање/лизање*; стандардни русински још нема одговарајуће решење, а у говору младих преовладава израз *телефон на тач*.
- њ) именица *гришка* интензивније се користи под утицајем српске именице *грешка*, која је скоро у потпуности потиснула именицу *хиба* па се уместо *Роба з хибу* и *То велька хиба!* данас углавном користи *Роба з гришку* и *То велька гришка!* (Медеша 2013: 91-92).
- Именице-србизме Јулијан Рамач је груписао према семантичким пољима на следећи начин (2002: 419):
- а) називи сродности: *чукундідо*, *аскурдел*;
- б) делови човечијег тела: *бурати*, *мишици*, *бубреги*, *слепоочница*, *кичма*, *кук*, *зглоб*, *стра*;
- в) здравство: *ефтика*, *шуги*, *жуљ*, *таблета*, *болница*, *баня*;
- г) називи животиња: *животиня*, *матарец*, *мајмун*, *слон*, *сом*, *шаран*, *морка*, *живина*, *птица*, *яребица*;
- д) називи биљака: *банана*, *кикирики*, *лоза*, *багрен*, *смрека*, *бор*, *ластар*, *жбун*, *дикица*, *соја*, *ранка*; називи цвећа: *божур*, *дјурдіца*, *љубичица*, *зомбуљки*;
- ђ) терен: *планета*, *запад*, *мочвара*, *обала*;
- е) природне појаве: *поплава*, *мечав*, *плюсак*, *гром*;
- ж) насеље: *калдерма*, *кафана*, *бифе*, *кафич*, *центар*, *трг*, *парк*;
- з) привреда: *воденіца*, *уљара*, *рудник*, *задруга*;
- и) трговина: *дутян*, *муштерия*, *капара*, *рачун*, *чек*, *роба*, *кусур*, *вересия*;
- ј) администрација: *општина*, *молба*, *жалба*, *потврда*, *уверенје*, *решенје*, *дозвола*, *казна*, *порез*, *уговор*;
- к) школа: *испит*, *розпуст*, *основна школа*, *наставник*, *настава*, *сведочанство*;
- л) пошта: *поштар*, *дописница*, *упутница*, *препоручене*;
- љ) војни називи: *войска*, *десетар*, *оружије*, *метак/метка*, *барут*, *пешадия*, *морнар*, *тенк*, *стража*;

- м) занимања: *занат, калфа, шетерт, тесар, кочияш, бабица, чувар, послужитель, курир, сликер, врачарка;*
- н) домаћинство: *чардак, обор, проце, стан, купатило, патос, спрат, зграда, темель;*
- њ) ствари у кући: *керпара, намештай, орман, орманчик, душек;*
- о) предмети, апарати и др. у кући: *дџезва, аван, замрзивач, косир, тачка, чуския, упаљач, пепеляра, приколица;*
- п) превозна средства: *ладя, чамец, скела, крилатица, станица;*
- р) јело и пиће: *бурек, сендвич, сарма, храна, сладолед, маджун, йогурт, сок, боровница, комовица, лоза/лозовача;*
- с) одећа: *панталони, сако, капут, мајца, подкошуля, шубара, першњак, мендюша, наруквица;*
- т) апстрактне именице: *вежба, доказ, задовољство, згода, искуство, нада, налога, напор, одлука, посета, правило, кобура, сретя, успомена, шала, мержня, одмор, брига, наредзенє, здравлє, поздрав.*

У вези са групом а), коју код Рамача представљају именице *чукундідо* и *аскурдєл* можемо додати да се група назива сродности данас значајно шири. То се посебно односи на термине *стриц, стрина, уяк, уйна* и *тета* (Фејса 2014б: 102). Једино у случају термина *тета* можемо говорити не само о непосредном српском утицају, него и о постредном, стимулативном утицају с обзиром на чињеницу да лексема *тета*, у значењу „супруга мајчиног брата”, постоји и у Карпатском ареалу (Фејса 2016в: 202).

Слично је и са именицом *сом* коју не треба третирати искључиво као србизам јер је у истом облику потврђена и у Карпатском ареалу (Фејса 2017: 357).

Међу набројаним именицама, посебно у групи р), налазе се и турцизми и англицизми (*бурек, сарма, йогурт, сендвич*), који су у русински језик ушли преко српског језика (в. 6.2).

5.1.4. Од дословно преведених израза, у целини или делимично, издвајамо:

а) рус. нестанд. *мешац дні, рок дні, тидзень дні* < срп. *месец дана, годину дана, недељу дана*; као што видимо, у српском језику именице *недеља, месец* и *година* појачавају се именицом у множини *дани*, што није случај у русинском језику (уместо *О мешац дні треба опирскац з истим средством* довољно је *О мешац треба опирскац з истим средством*) (Медєши 2013: 27-28);

б) од бројних сложеница за ову прилику навешћемо само именице *першоборец* и *лєтовалиїце* < срп. *првоборац* и *лєтовалиште* (Медєши 2012: 74);

в) од калкираних израза чести су *без вязи, не ма нїякей вязи, нєт вязи!* < *без везе, нема никакве везе, нема везе!* (Медєши 2014: 33) и *благо тебе* < *благо теби*.

5.1.5. Од падежних облика који су настали под утицајем падежних облика српског језика издвајамо:

а) коришћење временског генитива (*Дошли су другог дана*) и временског акузатива (*Дошли су други дан*); у русинском су чешће акузативске конструкције (*кажди дзєнь, пияти дзєнь, остатні тижні*), али су под утицајем српског језика почеле да преовладавају генитивске конструкције (*каждого дня, пиятого дня, остатніх тижньох*) (Медєши 2012: 91-92);

б) именицу *вяза*, која се под утицајем српског језика налази у генитивској конструкцији уместо у инструменталској: рус. нестанд. *у вязи того* < срп. *у вези тога* (рус. станд. *у вязи зоз тим*) (исто: 50-51);

в) генитивске облике множине са наставком *-ох*, које прате безлични облици глагола;

под утицајем српског језика долази до погрешног исказа *На Кирбай пришло вельо дзивкох зоз страни* место *На Кирбай пришли велі дзивки зоз страни* (исто: 127-128);

г) генитивски облик у изразу *запалене плюца* (< срп. *запаљење плућа*), који би требао гласити *запалене плуцох* (Медеша 2013: 79-80).

5.1.6. Русинске речи често под српским утицајем добијају нова значења, и то тако да када русинска и српска реч имају исто или слично значење, а српска уз то има и другачија значења, та се значења преносе и на русинску реч:

а) *черево* < *црево*, у првом значењу „део тела” а у другом, новом „црево за поливање”;

б) именице *дзивка* и *легинь* су, поред основног значења „девојка” и „момак”, стекли и значења „драга” и „драги” (Медеша 2012: 74).

5.2. Глаголи

5.2.1. Конструкције са глаголом *буц* у којима се одражава утицај српског језика веома су честе (Медеша 2014: 9-12):

а) *буц у праву* (*Муштерия вше у праву*) < *бити у праву* (рус. *мац право; Муштерия вше ма право*) (Медеша 2012: 15-6);

б) *буц у станю/стану* (*Не були у станю/стану ані отримац тото цо нашлїдзели*) < *бити у стању* (рус. *мочи; Не могли ані отримац тото цо нашлїдзели*) (исто: 19-20);

в) *буц у ситуациї* (*Не були зме у ситуациї послац вам тоти податки*) < *бити у ситуацији* (рус. *мац можлївосц, мац нагоду; Не мали зме можлївосц/нагоду послац вам тоти податки*) (Медеша 2014: 22-23);

г) *буц у можлївосци* (*Не бул у можлївосци на час законциц роботу*) < *бити у могућности* (рус. *мац можлївосц; Не мал можлївосц на час законциц роботу*); ова конструкција је преузета преко српског из енглеског језика (*be able to + V*) (исто: 11-12);

д) *буц у потреби* (*Помоц фамелиюм у потреби*) < *бити у потреби* (рус. *буц потребне, буц нужне; Помоц фамелиюм хторим то потребне/нужне*): и ова конструкција је преузета преко српског из енглеског језика (*be in need*) (исто: 13);

ђ) *буц у проблему* (*Одбойкаше у проблему*) < *бити у проблему* (рус. *мац проблем; Одбойкаше маю проблем*) (исто: 18);

е) *буц жаль дакого або дачого* (*Жаль ми це*) < *бити жао некога или нешто* (рус. *сановац дакого або дацо; Сануем це*); у прошлости је био фреквентан израз *буц жаль дакому дакого* (*Жаль ми тей милей дзивочки*), који је боље заменити са *бановац за даким* (*Бануем я за тоту милу дзивочку*) (исто: 95-96);

ж) *Брига ме! Цо ме брига за ньго!* < *Брига ме! Шта ме брига за њега* (рус. *Яка ми брига! Цо ми брига за ньго!*); облици глагола *буц/бити* нису исказани у наведеним примерима, али се у српском језику исказују нпр. у одричним реченицама (*Није ме брига*);

з) *криво ми* < *криво ми је* (рус. *Неправо ми*);

и) *буц ганьба* (*Ганьба го було*) < *бити стид/срамота* (рус. повратан глагол *ганьбиц ше; Ганьбел ше*) (исто: 92-93).

5.2.2. Због сличности и непажње често се русински глаголи замењују са српским када се мења и значење исказа у целини. На пример:

а) глагол *дїловац* (који има значење „пословати”) употребљава се под утицајем српског глагола *деловати* у значењима карактеристичним за њега (Медеша 2012: 25);

б) глагол *досадзиц* (који има значење „додати садњом”) због сличности са глаголом

досадити стиче и његово значење (рус. нестанд. *Досадзело му читац*, рус. станд. *Допило му читац*) (Медеси 2013: 31-32);

в) *топиц ше* < *топити се*; у русинском језику постоји глагол *топиц* у значењу „ложити”, у пасиву *топиц ше* у значењу „ложити се”, а *топиц ше* у еквивалентном значењу „топити се” није стандардно (рус. нестанд. *Вонка велька плута бо ше иніг топи*, рус. станд. *Вонка велька плута бо ше иніг пуца*) (исто: 55-56);

г) *уходзиц*, са значењем „улазити”, због сличности са глаголом *уходити*, стиче и значење „шпијунирати” (исто: 57-58);

д) глагол *уживац* је, поред значења „осећати ужитак”, преко правних текстова преведених из српског језика, стекао и значење „имати одређени статус” (нпр. *Ужива посланички имунитет*) при чему су запостављене неке домаће могућности (нпр. *Ма посланички имунитет*) (исто: 81-82);

ђ) глагол *кукац* у русинском језику има основна значења „заузимати чучећи положај” и „кукати” (о кукавици), али је под утицајем српског глагола *кукати* стекао и значење „жалити се” (исто: 85-86);

е) глагол *одробиц* у русинском језику има основно значење „скинути враџбине”, али је под утицајем српског глагола *одрадити* (пројекат, емисију и др.) стекао и значење „урадити, завршити” (исто: 89-90);

ж) глагол *задубиц ше* је поред значења „постати јако прљав” под утицајем српског глагола *задубити се* стекао и значење „унети се” (исто: 99-100).

5.2.3. Често глаголи из српског језика потискују русинске. Тако се нпр. глагол *сумњац* одомаћио у русинском језику (< срп. *сумњати*) и потиснуо цео један низ израза (рус. *не вериц*, *не мац довирия*, *не буц прешвечени*, *буц недовирливи* и др.) (Медеси 2013: 133); глагол *сетиц ше* (срп. < *сетити се*) се све чешће употребљава уместо *здогадац ше* (рус. нестанд. *Не сетела ше*, рус. станд. *Не здогадла ше*); глагол *гришиц* у значењу „правити грешке” такође је из српског језика (Рамач 2017а: 283); и израз *мачка предзе* одражава утицај српског језика (*мачка преде*) јер рус. станд. израз гласи *мачка грае*.

5.2.4. Међу глаголима два језика опажамо и по облику сличне глаголе којима су значења сасвим другачија:

а) у русинском језику се глаголом *заказац* (у значењу „договорити”) може посета, разговор и сл., а под утицајем српског глагола *заказати* (у значењу „отказати, затајити”) *заказац* могу и кочнице, пумпа, мобилни и др. (Медеси 2014: 75-76);

б) глагол *затрепац* има неколико значења у русинском (нпр. „испрљати”, „закрчити”, „замесити, умутити”, „замахати”, „затреперити”) а под утицајем српског глагола *затрпати* добија и значења која се иначе преносе глаголима *загарнуц* и *загребац* (*затрпати рупу* > *затрепац дзиру*; *затрпати у земљу* > *затрепац до жеме*) (исто: 77-79);

в) и русински глагол *загребац* под утицајем српског глагола *загребати* добија и значења која се преносе глаголима *задрапац* и *заикрабац* (Медеси 2017: 34);

г) русински глагол *задзерац* (у значењу „зацепљивати”) стиче и значења која има српски глагол *задирати* (нпр. „дубље улазити”, „утицати на нешто”, „повређивати”) (исто: 35);

д) због сличности између русинског глагола *любиц* и српског *љубити*, односно због разлике у значењу (први поменути значи „волети”, а други „целивати”), долази до нестандардних израза, нпр. *Любел ю по власох* (уместо станд. *Бочкал/Циловал ю по власох*); због тога ако данас неко од млађих генерација преко телефона каже *Любим це*, није јасно да ли шаље пољубац или исказује љубав (Медеси 2013: 25-26);

ђ) значења русинских глагола *бежац* (у једном правцу) и *бегац* (у више праваца) данас се у русинском језику не разликују јасно због утицаја глагола *бежати*, који је у српском језику и једносмеран и вишесмеран; српски еквивалент за *бежац* и *бегац* је *трчати* (Медеша 2014: 138-139);

е) русински глагол *присцигнуц* и српски глагол *пристигнути* дијаметрално се разликују у значењима пошто русински значи „морати вршити велику нужду” а српски „доћи”, „сустићи”, „дораста, стасати”; под утицајем српског глагола *пристигнути* и русински глагол *присцигнуц* је стекао значења која су карактеристична за српски глагол (Медеша 2017: 20);

ж) русински глагол *оддац* значи „лакнути”, а под утицајем српског израза *одати пошту (почаст)* значи и „указати” и „изразити” (Медеша 2012: 132-133).

5.2.5. Налазимо и много случајева калкирања, превођења глагола или њихових делова са српског на русински језик. На пример:

а) *прешеднуц* < *пресести*; глагол *прешеднуц* је у русинском језику имао само значење „пресести у друго превозно средство”, али је калкирањем српског глагола *пресести* добио значење „бити доста свега” (Медеша 2017: 40-41);

б) *прибегнуц до помоци* је директан превод српског израза *притећи у помоћ* (Медеша 2014: 54-55);

в) *прибегнуц [гу] непопуларним миром* < *прибећи непопуларним мерама*; уместо *прибегнуц [гу] дачому* боље је користити глаголе *применіц дацо* или *похасновац дацо* (исто);

г) *положиц до задатку* је директан превод српског израза *ставити у задатак* (исто: 52-53);

д) *шицко то идзе/спада до року служби* < *све то иде/спада у рок службе* (рус. станд. *до часу служби, до роботного стажу*) (исто: 60-61);

ђ) *спаднуц на розум* < *пасти на памет* (рус. станд. *присц на розум*) (исто: 67);

е) *спаднуц до несвесци* < *пасти у несвест*; *онесвесциц ше* < *онесвестити се* (рус. станд. *замлец, страциц свидомосц*);

ж) *присц* < *доћи*; *Вони ми придү родзина* < *Они ми дођу род* (рус. станд. *Вони ми родзина*); *Тото му придзе 200 дин.* < *То му дође 200 дин* (рус. станд. *Тото кошта 200 дин.*); *Дідо ми придзе стотку* < *Деда ми дође стотку* (рус. станд. *Дідо ми длужни стотку*);

з) *випровадзиц манифестацию* < *испратити манифестацију* (у русинском је овај глагол имао само значење „испратити некога” а не и „испратити нешто” (Медеша 2017: 66-67);

и) рус. нестанд. *Добре би ми пришло* је од речи до речи преведен српски израз *Добро би ми дошло* (рус. станд. еквивалент је *Здало би ше ми*) (Медеша 2012: 130-131);

ј) *ззберовац (ше)* је директан превод *скупљати (се)*;

к) рус. нестанд. *мержи ме* < *мрзи ме* (рус. станд. *мерзене ми, допило ми*) (Медеша 2008: 116);

л) изрази *буц у госцох* и *исц до госцох* су буквални преводи српских израза *бити у гостима* и *ићи у госте*; рус. станд. еквиваленти су *буц у дакого як госц, госцовац (дагдзе, у дакого)* (Медеша 2013: 9-10);

љ) *висц зоз друку* < *изаћи из штампe*; *друк* је германизам (исто: 67-68) а иначе довољно је рећи *висц* или *буц видати*;

м) под утицајем превођења са српског језика глагол *окончовац* са разним именичким

допунама (нпр. прво *прицисок, роботу, надпатрунок, атентат* а у новије време и *финансоване, уписоване, плановане, виправане*) постао је веома фреквентан (Медеси 2012: 156-157);

н) конструкција *присц до дачого* (нпр. *неставаня, пременки, схадзки*) < *доћи до нечега (нестанка струје, промене времена, састанка на врху)* (Медеси 2013: 158-159);

њ) рус. нестард. *замериц* < срп. *замерити* (рус. *догнац, пригвариц, предруциц*) (Медеси 2014: 82-83);

о) рус. нестанд. *загваряц* (у значењу „препоручивати, подржавати”) < *заговарати* (рус. *препоручовац, потримовац, заступац*) (исто: 86-87);

п) *чишліц (Комисия чишлі 7 членох)* < *бројати (Комисија броји 7 чланова)*; рус. станд.: *У Комисии ест 7 члени, Комисия ма 7 члени* (исто: 104-105).

5.2.6. Одговарајуће синтаксичке измене изазивају неповратни глаголи који, под утицајем српског језика, прелазе у повратне глаголе. Такви су, на пример, изузетно чести глаголи *одпочивац* и *пребачиц*, који се данас у говорном русинском већ више користе као повратни. Отуд није необично чути или прочитати *Вони ше одпочиваю по полудзенку* (према: *Они се одмарају после ручка*) уместо стандардног русинског *Вони одпочиваю по полудзенку*, што се односи и на *Пребачуем ше, мам когошик на вязи* уместо стандардног русинског *Пребач, мам когошик на вязи* (Фејса 2014в: 184).

Слично је и са глаголима *модліц ше* и *задзековац ше* који се као повратни употребљавају под утицајем српских глагола *молити се* и *захваљивати се*. Препоручљиво их је употребљавати као неповратне глаголе: уместо *Модля ше путніки най завежню свойо места*, боље је *Модліме путнікох най завежню свойо места* (Медеси 2013: 29-30), а уместо *Патраче ше задзеквали виводзачом з вельким аплаузом* боље је *Патраче задзеквали виводзачом з вельким аплаузом* (исто: 46).

Супротан тип глаголских односа представљају глаголи који су у русинском језику повратни, за разлику од ситуације у српском језику где су неповратни. Отуд се сусрећемо са великим бројем исказа типа *Питал го цо сце* (према: *Питао га је шта хоће*) уместо стандардног русинског *Питал ше му цо сце*. Поред глагола *питац ше* у ову групу спадају и глаголи *иніц ше* и *радовац ше*. Уместо русинских конструкција са повратним глаголом *иніц ше* (*иніц ше + датив*) формирају се конструкције без повратног глагола, у чему се такође читава директан утицај српског језика. У русинском језику се и са основним и са фигуративним значењем користи само повратни глагол *иніц ше*, и то безлично. Отуд не *Шніл сом це прешлей ноци* и *Шніл сом цошка чудне* (према срп. *Сањао сам те прошле ноћи* и *Сањао сам нешто чудно*) него *Шніло ше ми з тобу прешлей ноци* и *Шніло ше ми цошка чудне*. Глагол *радовац ше* увек је повратан у русинском језику, а одговарајући глагол се у српском језику јавља и као повратан и као неповратан (и *радовати* и *радовати се*). Због тога се сусрећемо и са исказом *Радуе ме же ши пришиол* и са исказом *Радуем ше же ши пришиол*, иако је само други наведени правилан (Фејса 2014в: 184-185).

И глаголи *чудовац ше, удац ше, оженіц ше* и *уписац ше* повратни:

а) рус. нестанд. *чудовац (Чудуе ме таке справоване)* < срп. *чудити (Чуди ме такво понашање)*; у русинском је овај глагол повратан и требало би рећи *Чудуем ше такому справованю*; може бити и неповратан, али се онда користи безлично, нпр. *Чудуе така хвиля* (срп. *Чуди такво време*) (Медеси 2013: 11);

б) русински повратни глагол *удаци ше дацо* (нпр. *положиц испит, оправиц телефон, закончиц роботу на час* и сл.) све се ређе употребљава јер га потискује срп. глагол *успети нешто урадити*, односно *успец дацо зробиц (положиц испит, оправиц телефон, закончиц*

роботу на час);

в) глагол *оженіц ше* у русинском језику је повратан и често га прати конструкција *з + инструментал (Оженел ше з ню влоні)*, а под утицајем српског глагола *оженити* може се чути и нестанд. *Оженел ю влоні*;

г) под утицајем нестандардног српског језика све чешће се чују и нестандардни русински изрази *уписац факултет, уписала биологию, уписали мастерски студиї* (< нестанд. срп. *уписати факултет, уписала је биологију, уписали су мастерске студије*) док стандардни изрази гласе: *уписац ше на факултет, уписала ше на биологию, уписали ше на мастерски студиї* (Медеси 2008: 199).

5.2.7. Често српски глагол не утиче само на облик русинског глагола него и на његову рекцију:

а) нестандардна конструкција *шмеяц ше + Д (Шмеяли ше му пре старе облечиво!)* настала је под утицајем српске конструкције *смејати се + Д (Смејали су му се због старе одеће)*, а за русински глагол *шмеяц ше*, за преношење истог значења, карактеристична је конструкција са генитивом: *Шмеяли ше з нього пре старе облечиво!* (Медеси 2017: 75);

б) *руководзиц зоз схадзку/колегиумом < руководити седницом/колегијумом* (рус. *водзиц схадзку/колегиум*) (исто: 69);

в) рус. нестанд. *патриц до дакого* представља резултат директног превода < срп. *гледати у некога* (рус. станд. *патриц на дакого*) (Медеси 2013: 39-40);

г) рус. нестанд. *обрациц ше дакому (Обрацел ше Управному одбору)* настало је под утицајем срп. *обратити се некоме (Обратио се Управном одбору)*; рус. станд. *Обрацел ше на Управни одбор* (исто: 33-34);

д) глагол *предискутовац* је у русинском непрелазан па треба рећи *предискутовац (з даким) о тим питању* а не *предискутовац тото питање* (са акузативом);

ђ) такође треба *контактовац з даким* и *консултовац ше з даким* а не *контактовац дакого* и *консултовац дакого* (са акузативом); отуд је погрешно рећи *Контактовал нас на телефон, Више консултуем фаховцох за јазик* и треба – *Контактовал з нами на телефон, Више ше консултуем зоз фаховцама за јазик* (Медеси 2012: 124-125);

е) дилему *уознац дакого о проблемох* или *уознац дакого зоз проблемами* треба разрешити коришћењем конструкције са инструменталом; конструкцију са локативом користити са глаголима *бешедовац, сообициц, обвисциц, информовац, дац знац* и др. (Медеси 2008: 200-201);

ж) рус. нестанд. *шніц* (у значењу „имати снове за време спавања”) < срп. *сањати*; у русинском језику се за наведено значење користи повратни глагол *шніц ше*, кога не прати објекат, односно облик акузатива, него облик датива (због тога *Шніло ми ше зоз Саню, Шніло ше му дацо бридке* а не *Шніл сом Саню, Шніл дацо бридке*) (Медеси 2012: 103-104);

з) глагол *требац* је безличан па отуд треба рећи *Треба ми пойсц, Требало нам остац дома* а не *Требам пойсц, Требали зме остац дома* (Медеси 2013: 93-94).

5.2.8. Хелена Међеси је у својим језичким есејима пажњу посветила следећим глаголима-позајмљеницама из српског језика:

а) рус. нестанд. *вериц* < срп. *верити* (рус. станд. *спитац дзивку, заручиц*) (исто: 61-62);

б) рус. нестанд. *видац дакого* < срп. *издати некога* (рус. станд. *зрадзиц, удац*) (исто: 65-66);

в) рус. нестанд. *ометац (Не ометай ме, видзиш же учим!)* < срп. *ометати (Не*

ометај ме, видиши да учим!); русински глагол је, поред основног значења „омести прашину”, стекао нова значења – „онемогућавати” и „сметати” (исто: 77-78);

г) рус. нестанд. *спревесц* < срп. *спровести*; поред основног значења „преварити” русински глагол је стекао и значења „одвести” и „увести” (Медеша 2017: 23);

д) рус. нестанд. *замерац дакому* < срп. *замерати некоме* (рус. станд. *пригваряц, предруцовац*) (исто: 25);

ђ) рус. нестанд. *стало ми до тога* < срп. *стало ми је до тога* (рус. станд. *дзбац, буц брига, буц важне*);

е) рус. нестанд. *вариц* < срп. *варити*; поред значења у вези са кувањем под утицајем српског језика јављају се и два нова значења: 1. „претровйовац, тровиц”; 2. „заварйовац, швайзовац” (Медеша 2013: 73-74);

ж) рус. нестанд. *зачепиц ше* < срп. *зачепити се* (рус. станд. *заткац ше, забиц ше, заврец ше*) (исто: 69-70);

з) *мотац* < *мотати*; оба глагола имају значење „намотавати”, али када је реч о цигаретама русински има глаголе *шуљкац* и *закруцац*, који застаревају (Медеша 2014: 101-103);

и) у русинском језику постоје четири глагола која означавају различите врсте звоњаве (*дзвониц, дзвиниц, цилингац, бренкац*) а свима је у српском језику еквивалент глагол *звонити*; ова чињеница узрокује да говорници русинског не употребљавају сва четири глагола правилно а зато што је глагол *дзвониц* најближи глаголу *звонити*, он почиње да покрива значења свих наведених глагола (Медеша 2013: 15-16);

ј) у последње време настале су конструкције *за + глагол*, које је боље замењивати са конструкцијама *за + [глаголска] именица* (*Маце дацо за поесц? Таке дацо не за пребачиц < Имате нешто за појести? Овако нешто није за опростити; Маце дацо за едзене? Таке дацо не за пребачене?*), са инфинитивом (*Маце дацо поесц?*) или са глаголском конструкцијом у оквиру које се налази и инфинитив (*Таке дацо не мож пребачиц*) (Медеша 2008: 219).

5.3. Придеви

Придеве-позајмљенице Рамач (2002: 419) илуструје са дванаест фреквентних придева: *вешти, згодни, дебели, досадни, згодни, златни, искрени, неваљани, пријатни, увредливи, храбри, лабави*.

Међешијева посвећује пажњу следећим придевима:

а) рус. нестанд. *плови власи* < срп. *плава коса* (рус. станд. *били власи*) (Медеша 2014 46-47);

б) у стандардном русинском језику придеви *квашни, кисли, квашени* и *киснути* имају одређена значења, али, под утицајем српског придева *кисео*, који покрива сва значења наведена четири придева, стимулисано је коришћење придева *кисли* и, евентуално, *квашни*, док су се код млађих генерација последња два придева скоро престала употребљавати (Медеша 2013: 19-20);

в) придев *подли* у русинском језику има значења „лењ” и „слаб”, али под утицајем српског придева *подао* стекао је и значења „нечастан” и „покварен” (*Вон подли човек, вше порихтани на спреводзку < Он је подао човек, увек спреман на превару*) (исто: 43-44);

г) рус. нестанд. *криви* < срп. *крив* (рус. станд. *виновати*) (Медеша 2014: 90);

д) русински придев *рендани* значи „крпен”, али, под утицајем српског придева

рендан у значењу „рибан, рендисан”, поприма и ово ново значење (Медеша 2013: 83-84);

ђ) русински придев *приємни* значи „пријатан”, али, под утицајем српског придева *пријемни* стиче и ново, нестандардно значење; отуд се често чује *приємни испит* (*канцелария, одделене, станіца, канал*) уместо *примаци испит* (*канцелария, одделене, станіца, канал*) (Медеша 2008: 214);

е) српски и русински придев *спор*, односно *спори* имају супротна значења – у русинском језику значи „брз”; у последње време русински придев губи своје изворно значење и добија значење које има у српском (Медеша 2013: 53-54);

ж) придев *погубени* „покварен” прво се односио на јело, апарат и сл., а онда и на карактерну особину у значењу „бескарактеран”.

Иако су придеви на суфикс *-ов(и)* карактеристични за карпаторусински, словачки, пољски и украјински, у јужнорусинском има много примера којима не налазимо еквиваленте у тим језицима, нпр. *Гимназийова улічка, хлебова мука, шнігово лабди*. Рамач је (2011: 205-212), истражујући публикације између два светска рата, уочио да су тадашњи аутори користили суфикс *-ов(и)* и да данас, под утицајем одговарајућих облика из српског језика, користимо *воздушни, квадратни, млечни, поштански, спортски, челічни, шветлосни* итд. а не *воздухови, квадратови, млекови, поштови, спортови, челікови, шветлови* (Медеша 2012: 79). У *Русинско-српском речнику* су поред српских облика често навођени и облици на *-ов(и)*, како би се корисницима указало на могућности народног језика (нпр. *абецедни* и *абецедов(и), атмосферов(и)* и *атмосферски*).

Русински медији, преводећи директно са српских медија, користе изразе *сербска привреда, сербски спортисти Михаил Дудаиш, Иван Лендер, Надя Гигл, Чаба Силади, сербске законодавство* иако би више одговарали изрази *привреда Србији, спортисти зоз Србији Михаил Дудаиш, Иван Лендер, Надя Гигл, Чаба Силади, законодавство Србији*.

5.4. Бројеви

Нема много примера преузимања бројева из српског језика:

а) у реченици *То една одлична кнїжка* < *То је једна одлична кнїга* број *еден/една/едно* је сувишан; довољно је *То одлична кнїжка* (Медеша 2014: 84-85);

б) *треци* (*итвартти, пияти* итд.) *по шоре* < *трећи* (*четврти, пети* итд.) *по реду*; довољно је исказати само редни број: *треци, итвартти, пияти* итд. (Медеша 2017: 85).

5.5. Заменице

Нема много примера ни преузимања заменица из српског језика:

а) израз са обликом личне заменице *Благо тебе* < *Благо теби* не би требало калкирати него користити израз *Добре мнє*;

б) облици акузатива мушког рода су исти као и облици номинатива ако именица исказује предмет, а као облици генитива ако исказује живо биће; то се односи и на односну заменицу *хтори* (за исказивање ствари) / *хторого* (за исказивање живог бића), нпр. *То роман хторого* (треба: *хтори*) *не мам намиру пречитац* (Медеша 2013: 112);

в) у реченици *На схадзки соообщене же Завод состави план и же исти будзе готови по конєц рока* < *На седници је саопитено да ће Завод саставити план и да ће исти бити готов до краја године реч исти* могуће је заменити са *тот план* или *план хтори* (Медеша 2008: 216).

5.6. Одступања у деклинацији и конјугацији

5.6.1. Под утицајем српског језика неке именице, углавном оне које су заједничког, словенског порекла, мењају граматички род а, у складу с тим, и деклинациони тип. Тврдњу да су у прошлости неке именице имале другачији род од оног који имају данас Јулијан Рамач у својој граматици илуструје именицом мушког рода *отров*, која је у *Етнографском зборнику* Володимира Хнаћука била женског рода (у номинативу једнине гласила је *отрова*). На путу да промене граматички род налазе се и именице *глад* и *жовч*, које се данас још користе и у изворном облику (мушког рода), али се све више усаглашавају са родом који имају у српском језику (*глад* и *жуч* – женског рода) (Рамач, 2006: 212), због чега се често неки од падежа следеће две парадигме мешају:

глад, м. р.	глад, ж. р.
Н. глад	глад
Г. гладу	глади
Д. гладу	глади
А. глад	глад
В. гладу	глади
И. гладом	гладу
Л. гладу	глади

Поред поменутих именица, граматички род се често меша и код именица мушког рода *карсцель* и *пец* чији су еквиваленти у српском језику женског рода: *столица* и *пећ* (в. и 5.1.1). Отуд се сусрећемо и са исказима *Грал ше коло пеци* или *Маиш вельку карсцелю*, уместо исказа *Грал ше коло пеца* или *Маиш вельки карсцель* савременог русинског језика.

5.6.2. Утицају српског језика приписујемо и већу фреквенцију наставака у генитиву (конкретно, већу фреквенцију наставака *-а*) и локативу (конкретно, већу фреквенцију наставака *-у*) именица мушког рода:

- Г. ансамбла, поред ансамблу; Београда, поред Београду
- Л. ансамблу, поред ансамбле; Београду, поред Београдзе

И наставак *-у* и наставак *-а* у генитиву и наставак *-е* и наставак *-у* у локативу додају се одређеним русинским именицама у одређеним случајевима, али утицај језика средине у значајној мери доприноси стимулацију употребе генитивског наставака *-а* и локативског наставака *-у*. На тај начин преферирају се синтагме у *Новим Саду*, у *Београду*, у *столу* на уштрб синтагми у *Новим Садзе*, у *Београдзе*, у *столе* и запоставља се употреба других наведених.

5.6.3. Облик номинатива множине именица мушког рода које преносе одређена занимања такође често узрокује недоумице код студената. До тога долази и зато што ни русински стандард не обезбеђује прецизна правила у вези са избором облика номинатива множине код дилеме *метеоролоγοве* или *метеоролози*, *биологове* или *биолози*, *археологове* или *археолози*, *кардиологове* или *кардиолози*. Постојеће правило да наставак номинатива множине *-ове* имају именице које означавају сродства и титуле не покрива све случајеве.

Обликом номинатива множине *метеорологи* често се уноси и двосмисао јер тај облик не преноси прецизну информацију о томе да ли је реч о скупу мушкараца или жена.

5.6.4. На местима где би требали бити облици номинатива множине понекад налазимо облике генитива (са наставком *-ох*).

Под утицајем српског језика у писменим саставима студената често, уместо стандардних исказа са номинативом множине нпр. *У програми учествовали вели људзе, Не знаме келі хлапци и дзивчата пошли на студиј* и сл., сусрећемо се са *У програми учествовало вельо людзох, Не знаме кельо хлапцох и дзивчатох пошло на студиј* и сл. (под утицајем *У програму је учествовало много људи, Не знамо колико је девојчица и дечака отишло на студије* и сл.).

5.6.5. Код облика датива, инструментала и локатива множине придева такође уочавамо директан утицај одговарајућих облика деklinације српског језика. Датив, инструментал и локатив множине у српском језику карактерише исти наставак: *-им(а)* (Стевановић 1989: 258), док су у русинском језику наставци за ова три падежа различити: *-им* (за датив множине), *-има* (за инструментал множине), *-их* (за локатив множине). Директан утицај облика датива српског језика уочавамо, на пример, у облицима датива када се сусрећемо са наставком *-има* (*добрима людзом*) и поред тога што је у русинском језику наставак датива множине *-им* (*добрим людзом*).

Инструментал множине се понекад користи са наставком *-им* (*з добрим людзми*), уместо са наставком *-има* (*з добрима людзми*), у чему се такође читава утицај српских облика на *-им* (*са добрим људима*) или, евентуално, утицај облика русинског инструментала једнине (*з добрим човеком*).

И облици локатива множине се код неких студената Одсека за русинистику, поготово оних који се претходно нису школовали на русинском језику, уместо са русинским наставком *-их* (*добрех*), јављају са српским наставком *-им(а)* (*добрима и добрим*). То се односи и на упитно-односне заменице у односним реченицама па се уместо исказа *Нашо людзе патра гоч яки медиј у котрих ше находзи гоч цо* јавља и исказ *Нашо людзе патра гоч яки медиј у котрима ше находзи гоч цо*.

5.6.6. Именице које се могу мењати и по именичкој и по придевској промени такође често доводе студенте у забуну па замењују поједине падешке наставке из именичке, односно придевске промене. До тога најчешће долази код именица мушког рода на самогласник, а пре свих на самогласник *-и*. У ту групу спадају презимена и називи, а поготово именице које означавају неку човекову особину (*Будински, Вадаски, Еделински, Каменіцки, Радуловачки* итд.; *Мудри, Красни, Груби, Боси, Шут* итд.). Тако се нпр. неки падежи из именичке промене (Н. *Мудри*, Г. *Мудрия*, Д. *Мудрийови*, А. *Мудрия*, И. *Мудрийом*, Л. *Мудрийови*) замењују са одговарајућим падежима придевске промене (Н. *Мудри*, Г. *Мудрого*, Д. *Мудрому*, А. *Мудрого*, И. *Мудрим*, Л. *Мудрим/Мудрому*). Презимена која се завршавају на *-ај* (*ај+и*) као нпр.: *Кашај, Рагај, Салонтај, Колошняј, Бодвај, Макај, Рускај, Паланчај, Гаргај, Пангаргај, Арвај* итд. у генитиву гласе: *Кашая, Рагая, Салонтая, Колошняя* итд. (Медеси 2012: 30), иако студенти понекад облик номинатива узимају као основу па генитив код њих гласи: *Кашајя, Рагајя, Салонтајя, Колошняјя* итд. До ове грешке долази када се занемарује језички принцип да је „за нормативно одређење пресуднији узус који је створен у средини где је најживљи контакт са одређеним језиком“ (исто; Пешикан и др. 1993: 222).

До замене падешких наставака долази и код женских презимена: *Бругошова/Бругошка, Дудашова/Дудашка, Гаргајова/Гаргајка, Рамачова/Рамачка,*

Лендєрова/Лендєрка; Бучкова/Бучканя, Митьова/Митяня, Шовшова/Шовшаня, Кишпетьова/Кишпетяня. Парадигма првих облика гласи: Н. *Бругошова, Г. Бругошовой, Д. Бругошовой, А. Бругошову, В. Бругошова, И. Бругошову, Л. Бругошовой*, а парадигма других облика: Н. *Бругошка, Г. Бругошки, Д. Бругошки, А. Бругошку, В. Бругошко, И. Бругошку, Л. Бругошки.*

У одређеној мери то се односи и на занимања женских особа, које имају граматички мушки род (*посланік и посланіца; педагог, педагога и педагогиня; идеолог и идеологиня; биолог и биологиня* итд.).

5.6.7. У придевској промени, односно у деклинацији придева, заменица и редних бројева, говорници русинског језика, поготово они који нису из Руског Крстура и Куцуре, често употребљавају погришне облике датива, локатива и инструментала множине.

	русински станд.	русински нестанд.	<	српски станд.
И.	<i>з другима</i>	<i>з другим</i>		<i>са другим</i>
Л.	<i>других</i>	<i>другима/другим</i>		<i>другим</i>
Д.	<i>другим</i>	<i>другима</i>		<i>другима</i>

5.6.8. Одговарајуће синтаксичке измене узрокују неповратни глаголи који, под утицајем српског језика, прелазе у повратне глаголе. Такви су, на пример, неповратни глаголи *одпочивац* и *пребачиц*, који се данас у говорном русинском већ чешће користе као повратни. Отуд није необично чути или прочитати *Вони ше одпочивали по полудзенку* (према: *Они су се одмарали после ручка*) уместо стандардног русинског *Вони одпочивали по полудзенку* Такође, често је чути *Пребачуем ше, мам когошик на вязи* (према: *Извињавам се, имам некога на вези*) уместо стандардног русинског *Пребач, мам когошик на вязи.*

Супротан тип глаголских односа представљају глаголи који су у русинском језику повратни, за разлику од ситуације у српском језику где су неповратни (в. и 5.2.6). Отуд се сусрећемо са великим бројем исказа типа *Питал го цо сце* (према: *Питао га је шта хоће*) уместо стандардног русинског *Питал ше му цо сце*. Поред глагола *питац ше* у ову групу спадају и глаголи *шніц ше* и *радовац ше*. Уместо русинских конструкција са повратним глаголом *шніц ше* (*шніц ше + датив*) формирају се конструкције без повратног глагола, у чему се такође читава директан утицај српског језика. У русинском језику се и са основним и са фигуративним значењем користи само повратни глагол *шніц ше*, и то безлично. Отуд не *Шніл сом це прешлей ноци* и *Шніл сом цошка чудне* (према срп. *Сањао сам те прошле ноћи, Сањао сам нешто чудно*) него *Шніло ше ми з тобу прешлей ноци* и *Шніло ше ми цошка чудне*. Глагол *радовац ше* увек је повратан у русинском језику, а одговарајући глагол се у српском језику јавља и као повратан и као неповратан (и *радовати* и *радовати се*). Због тога се сусрећемо и са исказом *Радуе ме же ши пришол* и са исказом *Радуем ше же ши пришол*, иако је само други наведени исказ правилан.

5.6.9. Студенти русинског језика од норме одступају и када формирају облик трећег лица презента, који у русинском језику може имати четири наставка (-а, -я, -у, -ю). Несигурност око избора одговарајућег наставка узрокује и одређене проблеме око формирања глаголског прилога садашњег. Утицај српског језика поготово се читава код градње глаголског прилога садашњег, који се гради проширивањем облика трећег лица презента наставком *-ци*. Уколико се, уз то, недовољно разликују облици свршеног и

несвршеног, односно тотивног и атотивног видског модалитета (Фейса, 2009а: 17-18) настаје и одређени број не само граматичких него и неграматичких облика. У прве поменуте улазе нпр. облици *шедајуци/шедзаци, браняци, огваряјуци, дримуци* и др., а у друге поменуте нпр. *шедуци/шедзајуци, бранюци, огваряјуци, дримајуци* и др.

5.6.10. С обзиром на то да правопис русинског језика не бележи једначење по звучности, под утицајем српског језика неки префикси који не би требали да мењају свој облик (нпр. *роз-, под-, пред-, од-, над-*) у писаном облику управо то чине по узору на правопис српског језика. Тако се сусрећемо са *роститац ше* уместо *розпитац ше* (под утицајем срп. писаног облика *распитати се*); *потпредседатель* уместо *подпредседатель* (под утицајем срп. *потпредседник*); *претпоставка* уместо *предпоставка* (под утицајем срп. *претпоставка*); *отписани* место *одписани* (под утицајем срп. *отписани*); *натпис* уместо *надпис* (под утицајем срп. *натпис*).

5.7. Предлози

Српски предлози имају утицај на десетак русинских предлога:

а) у русинском се све чешће чују синтагме *юшка од желеняви, продукти од меса, ташка од скаю, танер од пластики, паленка од шлївкох, мусака од кромплєох* иако је реч о директном утицају српског предлога *од* на русински предлог *зоз*; русински еквиваленти су *юшка зоз желеняви, продукти зоз меса, ташка зоз скаю, танер зоз пластики, паленка зоз шлївкох, мусака зоз кромплєох* (Медеша 2008: 209);

б) под утицајем српског језика предлог *од* (нпр. *лік од кашлю*) замењује се предлогом *процив* (*процив кашлю*) < *против* (*против кашља*); иначе, предлог *од* се користи за означавање болести (као разлога стања) за коју тражимо лек, а *процив* се користи за означавање заштите, превенције или одстрањивања последица које би могле довести до болести (Медеша 2013: 23-24);

в) српски предлог *после* је скоро потиснуо русински предлог *по*; *после свадзби* < *после свадбе* (рус. *по свадзби*), *после Другей шветовой войни* < *после Другог светског рата* (*по Другей шветовой войни*), *после полудзенка* < *после ручка* (*по полудзенку*) (Медеша 2014: 123-124);

г) српски предлог *по* у *чкодліве по здраве* и *опасне по живот* заменио је русински предлог *за* (рус. *чкодліве за здраве, опасне за живот*); уместо *по тим питању* и *по питању инвестиційох* боље је у вязи зоз *тим питањом* и у вязи зоз *питањом инвестиційох* (Медеша 2008: 193-194);

д) *Наволай ю (з) телефоном* < *Назови је телефоном*; предлог *з/зоз* се јавља зато што се у русинском језику облик инструментала користи само са тим предлогом (Медеша 2012: 48-49); у стандардном русинском препоручује се предлог *на*: *Наволай ю на телефон*;

ђ) рус. нестанд. *ширцом швета* < срп. *широм света* (овом изразу одговара русински предлошки израз *ширцом по цалим швеце*) (Медеша 2014: 62-63);

е) предлог *скорей* се у конструкцији са обликом генитива (*скорей нас, скорей двацец роки, скорей швитаня*) налази због утицаја српског језика; у русинском језику еквивалентне конструкције имају предлог *од* (*скорей од нас*) или предлог *пред* (*пред 20 роками, пред швитањом*) (исто: 107-109);

ж) предлошка конструкција *упрекоц + Д* је семантички калк српске предлошке конструкције *упркос + Д* и боље ју је замењивати конструкцијом *попри + Г*; дакле, за изражавање супротно-допусног односа, не *упрекоц моцному витру*, него *попри моцного*

вистру (исто: 110-112);

з) предлог *вочи* је семантички калк српске синтагме у *сусрет* (рус. нестанд. *вочи митингу* < срп. у *сусрет митингу*); предлошку конструкцију *вочи* + *Д* боље је замењивати са предлошким конструкцијама *опрез/напрез* + *Г* или *пред* + *И* (*опрез/напрез митингу* или *пред митингом*) (исто: 113-115);

и) предлошка конструкција *спрам* + *Г* се под утицајем српског језика све више користи у књижевном језику а боље ју је замењивати предлошком конструкцијом *ту* + *Д* (дакле, уместо *спрам востоку*, *спрам облакох*, *спрам дзецох*, *присподобиц ше спрам клими*, боље је рећи *ту востоку*, *ту облаком*, *ту дзецом*, *присподобиц ше ту клими*); као еквиваленти предлога *спрам* јављају се и предлози *до* и *по* (*спрам Керестура* – *до Керестура* / *ту Керестуру*; *спрам теј догварки* – *по теј догварки*) (исто: 116-120);

ј) *и попри того* / *и попри тим* је боље замењивати са *ту тому* (исто: 110-112);

к) коришћење предлога *по* у конструкцијама *од пондзелка по соботу* и *од хижи по хижу* је сведено на минимум јер се све чешће срећемо са конструкцијама *од пондзелка до соботи* и *од хижи до хижи* < срп. *од понедељка до суботе*, *од куће до куће*;

л) често се чује *идземе на хлеба*, *на води* а треба *идземе на/по хлеб*, *пошол на/по воду* (исто: 121-122);

м) пожељно је избегавати конструкције са два предлога, које су у русински језик ушле превођењем са српског језика (реченицу са два предлога *Тото шлїдзи зоз на закону заснованих началох* < *Ово произилази из на закону базираним начелима* боље је трансформисати у *Тото шлїдзи зоз началох хтори засновани на закону*) (Медеша 2008: 218);

н) треба избегавати и дуплирање предлога ако падежи иза њих нису усаглашени (отуд, уместо израза са неусаглашеним падежима *зоз або без роботного искуства* боље је користити израз са усаглашеним падежима *зоз роботним искуством або без њого / роботного искуства*) (исто: 202);

њ) у пасивним реченицама у свакодневну комуникацију је ушао израз *з боку*, нпр. *Резолуција вигласана з боку посланичких групох* < *Резолуција је изгласана од стране посланичких група*, а боље је користити предлог *од* (*Резолуција вигласана од посланичких групох*) или реченицу трансформисати у активну (*Резолуцију вигласали посланички групи*) (Медеша 2012: 113).

5.8. Прилози

Прилози су такође доста подложни српском утицају:

а) прилози за време *початком*, *средком/штредком*, *концом* преузети су из српског језика (*почетком*, *средином*, *крајем*); они су се одомаћили до те мере да их се скоро уопште не осећа да нису домаће иако би боље било користити *на почетку*, *на стредку*, *на концу* или *блїзко при почетку*, *блїзко при стредку*, *блїзко при концу* (Медеша 2014: 48-49);

б) српски и русински прилог *споро* имају супротна значења (рус. *Вони робя споро*, срп. *Они раде брзо*) (Медеша 2013: 53-54);

в) рус. нестанд. прилог *криво* (*Вони криво претолковали його слова*) < срп. *криво* (*Они су криво протумачили његове речи*); уместо прилога *криво* боље је употребити прилоге *погришно* или *наспак* (Медеша 2014: 90);

г) *Чудо же ши не пришиол на авиону* открива српски утицај; русински прилози уместо *чудо* су *чудне* и *необчековане* (Медеша 2013: 11);

д) прилог *дзень-нєшка* представља директан превод српског прилога *дан-данас* (исто: 13-14);

ђ) *Ти ніч нє лепши < Ти ништа ниси бољи* (рус. *Ти ані кус нє лепши*);

е) прилошки израз *у цеку дня* представља калк, директан превод српског израза *у току*; уместо *у цеку дня* боље би било користити прилошке изразе *през дзень* и *под час дня* (Медєши 2012: 94);

ж) прилошка конструкција *з циљом + Г* (*з циљом указованя, з циљом оможлївїованя, з циљом обезпечованя*) такође представља калк; русинске конструкције које би више одговарале су *пре + Г* (*пре указованє, пре оможлївїованє, пре обезпечованє*) или *же би*-клауза (*же би ше указало, же би ше оможлївело, же би ше обезпечело*) (исто: 96);

з) за појачавање особине, под утицајем српског језика, користе се прилози *тельо* и *кельо* (уместо *Не можем виповесц кельо сом бул одушевени кед сом то видзел* треба *Не можем виповесц яки сом бул одушевени кед сом то видзел*; уместо *Тельо це любим* треба *Як це любим*) (Медєши 2014: 40-41);

и) слично је и са српским прилогом *тако*, који је у русинском језику адаптиран у облику *так* (уместо *Не приповедай так вельо* треба *Не приповедай тельо вельо*) (исто);

ј) прилог *хвильково < тренутачно* је према ситуацији у српском језику своје првобитно значење „моментално” проширио на значења „данас” и „већ дуже време”.

5.9. Везници

И код неколико везника опажамо утицај српског језика:

а) везник *да* се веома често преузима и користи у говору, док се у књижевном русинском он замењује на један од три начина (Кочиш 1978: 92-93) – са *же би* (рус. нестанд. *Розказал да приду*, рус. станд. *Розказал же би пришли*), са инфинитивом (рус. нестанд. *Сцела да плїва*, рус. станд. *Сцела плївац*) или са *най* (рус. нестанд. *Поведз му да придзе*, рус. станд. *Поведз му най придзе*) (Медєши 2008: 40);

б) у русинском језику постоји прилог *почим*, који означава колико нешто кошта (рус. *Почим кила меса?*, срп. *Пошто је килограм меса?*), али под утицајем српског језика постоји и нестанд. везник *почим < срп. пошто*; уместо везника *почим* за изражавање временских односа боље је користити *понеже* и *кед* (уместо *Почим ше престал гнївац, крашнє бешедовали* боље је *Понеже/Кед ше престал гнївац, крашнє бешедовали*), а за изражавање разлога нечега *понеже*, *прето же* и *бо* (уместо *Не пойдзе на роботу почим є хори* боље је *Не пойдзе на роботу понеже/бо є хори*) (Медєши 2014: 50-51; Рамач 2004: 269);

в) замењивање везника *док* (за време) везником *кед* (за услов) такође сматрамо директним утицајем српског језика; у реченици *Будзе одпочивац док пречита кнїжку* недвосмислено је реч о временском везнику, док у реченици *Будзе одпочивац кед пречита кнїжку* није јасно да ли је реч о временском или о условном везнику (*Одмараћу се кад [када или уколико] прочитам кнїгу*) (Медєши 2012: 83).

5.10. Речце

Најчешће коришћене речце српског језика у русинском језику су *па* (уместо *та*), *ево* (уместо *ниа*), *дабоме*, *баи* и *него*.

Када је почетком 20. века Хавријил Костельник илустровао непроменљиве српске

речи које су се већ тако одомаћиле у русинском језику да их није могуће избацити употребио је *кедитод, якигод, па(к), да, дабоме, дакле(м)* и *баиш* (Костельник 1975: 247).

5.11. Узвици

Од фреквентних узвика издвајамо калкирани поздрав добродошлице *Добре пришли!* (уместо *Витайце!*) и калкирано изражавање жеље за добрим апетитом *Приємно!* (< *Пријатно!*; уместо *Наздраве!* или *Смачного!*).

6. Утицај на лексичком нивоу

6.1. Дублети и калкови

6.1.1. Један од резултата утицаја српског језика на лексичком нивоу је појава дублета. Неке лексичке позајмљенице из српског језика се у говору користе паралелно са изворним, русинским лексемама. На пример: поред русинског *одпочинуц* користи се и српска позајмљеница *одмориц ше*, поред *час* и *време*, поред *хасновите* и *корисне*, поред *ишцкоєдно* и *свеєдно*, поред *обвинєни* и *окривєни*, поред *достац* и *добиц*, поред *пилька* и *кликер*, поред *допити* и *досадни*, поред *стаємно* и *стално*, поред *войско* и *войска*, поред *младеж* и *омладина* и др. У стандардном русинском, за разлику од говорног, позајмљенице из српског језика се не употребљавају у толико великој мери.

Позајмљенице из српског језика значајно утичу и на фреквенцију појединих лексема. Отуд неке речи постају фреквентније, а неким се фреквенција смањује. Мање фреквентне речи су, на пример, постале *розтвориц*, *погнївац ше*, *летушні*, *жимушні*, *галас* и др. а фреквентније су постале њихови синоними *отвориц*, *нагнївац ше*, *летни*, *жимски*, *рибар* и др. (под утицајем србизама истог облика: *отворити*, *наљутити се*, *летњи*, *зимски*, *рибар* и др.) (Рамач 2006: 171).

У срединама где Русини не живе хомогенизовано уместо русинских лексема, које се у хомогенизованим срединама користе паралелно, користе се само србизми. Тако нпр. уместо *варош*, *покрутки*, *бухти*, *говля*, *потька*, *лядовица*, *матка* (код пчела) у нехомогенизованим срединама користе се само *град*, *бубреги*, *крофни*, *рода*, *шаран*, *поледица* (и *пољдовка*), *матица* и др. (исто: 172).

6.1.2. У утицај српског језика убрајамо и бројне калкове. Они се читавају и на лексичком и на фразеолошком плану.

Наше становиште у вези са калковима појединачних лексема је у суштини блиско становишту Хавријила Костельника из његове граматике у којој је, између осталог, написао: „Где немамо још своју реч, тамо треба *створити* нову реч, или *узети реч из нашег књижевног, или из српског језика*, али треба ту реч *прилагодити духу нашег говора*. Дакле, уместо: *разлика* треба говорити *розлика*, а уместо *град* боље би било говорити *град*, *торговац* уместо *тарговац*. Већ сада имамо много српских речи у нашем говору, које су се сасвим примиле. На пример, *дружтво*, *редзиц*, *застава*, *ред* (ряд, порјадок), *удєсиц*, *удєшиц*, *створ* (створїне), *уживац*, *заправо* (властиво), *(не)овисни* и друге. Дакле уместо: *шор*, *ушориц*, итд. свуда можемо користити *ред* (или књижевно *ряд*), *уредзиц* итд. *Боље је користити српске речи него мађарске*” (Костельник 1975: 246-247). С обзиром на то да је Костельник национално постао Украјинац (исто: 129) разумљиво је да је он под „књижевним језиком” сматрао украјински језик, док се ми залажемо да се код преузимања

речи води рачуна о еквивалентима које користе говорници других русинских варијанти. Није, међутим, схватљиво зашто је Костельник у одомаћене „српске речи у нашем говору” укључио и речи које то нису. „Одомаћене” јесу *дружтво* и делимично *створ*, али *редзиц*, *ред*, *удесиц/удешиц*, *заправо*, *неовисни* то нису. Ниједна од њих није укључена ни у *Русинско-српски речник* (Рамач и др. 2010). Другим речима, ни *редзиц*, ни *ред*, ни *удесиц/удешиц*, ни *заправо*, ни *неовисни* нису стандардизовани, односно не представљају неку од одредница наведеног, капиталног лексикографског дела. Додуше, *редзиц* јесте (исто: 656), али та лексема спада у нестандардни, говорни лексикон. *Ред*, као коренски афикс глагола *редзиц*, није укључен међу одреднице *Русинско-српског речника*. Лексема *удесиц* (без *удешиц*) јесте укључена у *Речник*, али као део разговорног језика (исто: 774). Што се тиче „прилагођавања духу нашег говора” *розлика* јесте заживела, али *град* и *торговац* нису. Уместо *град* заживео је *варош* (иначе мађаризам, као и *шор*; а у књижевном русинском и источнословенска позајмљеница *город*), док је уместо исконструисаног *торговац* у русинском језику прихваћен глагол *тарговац/тарговиц* (исто: 753).

И многи фразеологизми су такође преведени из српског језика. И њих, као и претходно наведене лексеме, користимо као русинске изразе – и у говорном и у књижевном русинском језику. Неки од њих су: *купиц мачку у меху*, *спаднуц з коня на матарца*, *била врана, не зна ше анї хто пиє анї хто плаци*, *прецадзиц през зуби*, *вжац дакого на зуб*, *правиц ше важни*, *зубате слунко, анї не пахне анї не шмердзи*, *млациц празну сламу*, *лапац ше за сламку*, *гладни як пес*, *буц (тримац) под папучу*, *тварди орех*, *вредни як брамушка*, *(не) дац мира дакому*, *анї за лік*, *богови за хрибтом*, *зли јазики*, *чувац як жренко ока*, *дзвигнуц нос*, *анї живеј души* и др. (Рамач 2006: 174).

У литератури је забележено и много покушаја калкирања који нису заживели. Један од примера је и *прахарня* за *барутана*, која је данас стандардизована са *барутана*, пошто је за српску лексему *барут* дозвољено и књижевно *пушков прах* и говорно *барут* (Рамач и др. 2010: 46), и поред тога што су у *Српско-русинском речнику*, деценију и по пре, за *барутану* понуђена два описна решења (1. *фабрика пушковог праху*; 2. *складзиско пушковог праху*) (Рамач и др. 1995: 32), која, узгред буди речено, уопште нису прихваћена у говорном русинском језику.

С друге стране, многи су калкови добили „пуно право грађанства”, као нпр. *дојчка* за срп. *музилица*, *полешоване* (срп. *пошумљавање*), *ровнодњовица* (срп. *равнодневица*), *братазобивацки* (срп. *братоубилачки*), *безжемнік* (срп. *беземљаиш*), *одцудзоване* (срп. *отуђивање*), *пошвидшане* (срп. *убрзање*), *чежиско* (срп. *тежиште*), *шветлосни рок* (срп. *светлосна година*), *гамовачка* (срп. *кочница*) и др. (Рамач 2006: 218). На овај и сличан начин преведене лексеме говорници русинског језика осећају као да су русинског порекла.

6.1.3. Под утицајем српског језика многе русинске речи, поред изворних значења, стичу и нова значења:

а) именица *черево*, поред означавања дела тела, означава и црево за поливање (в. 5.1.6);

б) именице *дзивка* и *легинь*, поред основних значења „девојка” и „момак”, добили су и значења „драга” и „драги” (в. 5.1.6);

в) придев *погубени* се прво односио на јело, апарат и сл., а под утицајем српског и на карактерну особину (в. 5.3.ж);

г) прилог *хвильково*, поред значења „моментално”, добио је и значења „данас” и „већ дуже време” (в. 5.8.ј).

6.1.4. Директан српски утицај је видљив и у фразеологизмима (Рамач 2002: 458):

- а) *купиц мачку у меху* < *купити мачку у цаку*;
- б) *правиц рахунок без качмара* < *правити рачун без крчмара*;
- в) *прейсиц як боси по церню* < *проћи као бос по трњу*;
- г) *спаднуц з коня на магарца* < *пасти с коња на магарца*;
- д) *дзвигла ше кука и мотика* < *дигла се кука и мотика* (Медеси 2014: 99-100);
- ђ) *остац кратких рукавох* < *остати кратких рукава* (исто: 44-45);
- е) *нет ані за лік* < *нема ни за лек* (Медеси 2013: 24);

6.2. Српски језик као језик-посредник

6.2.1. Српски језик је имао велику улогу и у преношењу значајног броја турцизама. Једно истраживање је указало на присуство око 400 турцизама у русинском језику (Фејса 2016б).

Јулијан Рамач је први у русинистици скренуо пажњу на турске елементе у русинском језику. Он је у свом делу *Русинска лексика*, у поглављу „Речник србокroatизама” (Рамач 1983: 28-47), у оквиру неколико одредница, указао на турско порекло десетак лексема. Генерално гледано, лексеме ове врсте су у русинистици третиране као србокroatизми или србизми (Рамач и др. 1995; 1997) с обзиром на то да су у русински језик ушле углавном преко српског језика. Само мањи број је могао доћи посредством мађарског језика. Такве лексеме је Сенка Бенчик (2014) сматрала хунгаризмима (нпр. *бетяр*, *бичак*, *кајса*, *олдомаиш*, *тепиша*, *хасен*, *чижма*).

У ниже презентовани речник турцизама нисмо укључили лексеме које нису потврђене од стране барем пет информатора (Фејса 2016б):

ада – *ада* – острво

ага – *ага* – војни или цивилни достојанственик

ајвар – *ајвар* – зимница од паприке, плавог и црвеног патлиџана

Алах – *Алах* – Бог

алал-вера – *алал-вера* – браво, честитам

алат – *алат* – прибор потребан за један занат

алва – *алва* – посланица од брашна, меда, бадема или ораха

алева – *алева* – јарко црвена (паприка)

алкар – *алкар* – учесник у играма алки

амайлија – *амајлија* – привезак који се носи најчешће око врата да штити од зла, урока и болести, в. *талиман*

антерија – *антерија* – горња хаљина с дугим рукавима

апс – *(х)апс* – затвор

арпаджия – *арпаџик* – ситан црни лук за садњу

аршин – *аршин* – мера за дужину (0,71 м)

аспида – *аспида* – отровница, опака жена

ашиковац – *ашиковати* – удварати се, удварање

Байрам – *Бајрам* – празник муслимана

бајрамовац – *бајрамовати* – светковати Бајрам

бакар – *бакар*

баклава – *баклава* – лисната пита од кора са орасима, преливена сирупом и медом

баксуз – *баксуз* – човек који доноси несрећу

бакишии – *бакишии* – напојница
балзам – *балзам* – мешавина уља пријатних мириса и лековитог дејства
бангави – *бангав* – хром
баиш – *баиш* – заиста; главни (у сложеницама, нпр. *Баиш-чаршија*)
базар – *базар* – робни сајам, трговачки центар
баждариц – *баждарити* – званично проверавати мере и утеге
барем – *барем* – макар, у најмању руку
барут – *барут*
барутана – *барутана* – зграда у којој се чува барут
баталіц – *баталити* – оканити се
безобразлук – *безобразлук* – непристојност, дрскост
бетяр – *бећар* – весео човек, обично нежењен момак, склон пићу
бетярец – *бећарац* – весела песма младих
бетяровац – *бећарити* – живети бећарским животом
бетярушиа – *бећарушиа* – жена која се понаша слободно и живи бећарским животом
бег – *бег* – турски племић
беса – *беса* – завет
Бечлиа – *Бечлија* – становник Беча
бичак – *бичак* – кратки нож
бичачкац ше – *ношкати се* – врста игре у којој се ножем дели поље
бина – *бина* – грађевина за програме
биніи – *бињии* – гримизни огртач
бонбондџия – *бомбонџија* – особа која продаје бомбоне
бостан – *бостан* – поље засејано дињама и лубеницама
боза – *боза* – пиће од кукурузног брашна, шећера и воде
бре – *бре* – море, па
брош – *брош* – украс с иглом за прикопчавање
будак – *будак* – пијук, крамп
будала – *будала* – лудак
буджак – *буџак* – узан простор између паорске пећи и зида, запећак
була – *була* – жена обучена у димије и ферецу
буљок – *буљук* – скуп, група
буразер – *буразер* – брат, братија
бурек – *бурек* – пита с месом, сиром или поврћем
бурекдџия – *бурекџија* – произвођач и продавац буурека
бурма – *бурма* – венчани прстен
бурмут – *бурмут* – дуван за шмркање
вајда – *вајда* – корист, добит
везир – *везир* – високи достојанственик
вересия – *вересија* – продаја или куповина на почек
вилает (у: *џми вилает*) – *вилајет* – према: *тамни вилајет* (од велике територијалне јединице која се делила на санцаке)
вишиња – *вишња*
гадџилук – *хаџилук* – ходочашће на свето место (џабу у Меку или Јерусалим)
гадџия – *хаџија* – ходочасник, учесник хаџилука
гайдамак – *ајдамак* – мотка, батина

гайде – *хајде* – хајде, иди/идимо, пођи/пођимо
гамбар – (*х*)*амбар* – дрвена зграда за зрнасту храну, спремиште
ганджар – *ханџар* – двосекли бојни нож за сечење и бодење
гарамбаша – (*х*)*арамбаша* – хајдучки старешина
гарамбияш – (*х*)*арамија* – пустахија, разбојник
гарач – *харач* – порез који се плаћао по мушкој глави, главарина
гарачлија – *харачлија* – онај који убире харач, порезник
гарем – *харем* – женски део куће
гасура – (*х*)*асура* – простирка од испреплетаног рогоза
гатишериф – *хатишериф* – султанов указ који се морао извршити
гатлас – *атлас* – врста свилене тканине
гашиши – *хашиши* – индијска конопља за уживање
годжа – *хоџа* – муслимански свештеник, вероучитељ
гајтан – *гајтан* – предена или свилена врпца, служи за порубљивање одеће или за украс
галама – *галама* – вика, дрека, граја
галамџија – *галамџија* – онај који галами, који диже дреку
галамиц – *галамити*
гурабия – *гурабија* – колачић од меда, маслаца, брашна и бадема (ораха)
гурбета, *гурба* – *гурбет*(ин) – странац, чергаш, скитница, варалица
дахия – *дахија* – јаничарски главар
даири – *даире* – врста кастањета са прапорцима
дармар – *дармар* – неред
дембелија – *дембелија* – измишљена земља у којој тече мед и млеко и у којој не мора да се ради
дервиш – *дервиш* – исламски калуђер
деспот – *деспот* – силник, тиранин
девер – *девер* – пратилац младе на свадби, мужев брат
џерма – *ђерам*, *ђерма* – полуга за извлачење воде из бунара, бунар са полугом
џабе, *џаба* – *џаба*, *џабе* – бадава, бесплатно
џамбас – *џамбас* – трговац коњима, посредник у куповини коња
џамия – *џамија* – муслиманска богомоља
џезва – *џезва* – посуда за кување црне кафе
џезвочка – *џезвица*
џидџа-мидџа – *џиџа-миџа* – дечја играчка, јефтин накит
џин – *џин* – невидљиво духовно биће, добар или зао; горостас, гигант, в. *див*
џомба – *џомба* – неравнина, рупа или испупчење
џомбаста драга – *џомбаст пут* – нераван, квржав
џон – *ђон* – потплата обуће
џумбус – *џумбус* – весеље, граја, неред, бука
дибидус – *дибидус*, *дибидуз* – потпуно, сасвим
димии – *димије* – женске шалваре
див – *див* – горостас, гигант, в. *џин*
диван – *диван* – канабе без наслона; разговор
диваниц – *диванити* – разговарати
дудук – *дудук* – глупан

дурбин – *дурбин*
душек – *душек* – мадрац
дустабанлия – *дустабанлија* – човек с равним табанима
дюбре – *ђубре* – неморалан човек, битанга
дювеч – *ђувеч* – јело од меса и пиринча, паприке и зачина
дюмбир – *ђумбир* – зингибер, корен који се користи као лек и зачин
дютором, *дютуром*, *дютуре* – *ђутурум*, *ђутуре* – све заједно, укупно, паушално
емир – *емир* – владарски наслов у емирату
ергела – *ергела* – стадо коња, узгајалиште коња
еснаф – *еснаф* – цех, удружење истих занатлија
еснафлия – *еснафлија* – занатлија, члан неког еснафа
еспап – *еспап* – роба за продају
евнух – *евнух* – ушкопљеник, кастрирани мушкарац
елек – *јелек* – прслук без рукава
занат – *занат*
занатлия – *занатлија* – онај који се бави неким занатом
зейтин – *зејтин* – маслиново уље, уље за јело
зорт – *зорт* – страх и трепет
зумбульки – *зумбул* – цвет
зурла – *зурла* – музички дувачки инструмент
имам – *имам* – муслимански свештеник који предводи молитве (5 пута на дан) у
цамији
инат – *инат* – пркос
инациц ше – *инатити се* – пркосити
јогурт – *јогурт* – укисељено млеко посебним поступком ферментације
јок – *јок* – не
јорган – *јорган* – унакрсно прошивен покривач испуњен вуном или памуком
оро – *оро* – коло
кабасти – *кабаст* – крупан, дебео, гломазан
кавијар – *кавијар* – усолјена рибља икра
кадифа – *кадифа* – врста свиле, баршун
кадия – *кадија* – судија
казан(ь) – *казан* – котао, првенствено за печење ракије
каймак – *кајмак* – скоруп, врхње
кајса – *кајсија*
калај – *калај* – бели метал, материјал којим се калајише (покрива) посуђе
каламиц – *каламити* (воћке)
калдерма – *калдрма* – грубо, неравним камењем поплочан пут, друм
калдермовац – *калдрмисати* – постављати калдрму
калирац – *калитрати* – изгубити од нето тежине услед сушења, преноса или прераде
робе
калпак – *калпак* – војничка капа, кацига
калуп – *калуп* – облик, образац (дрвени или метални)
калуповац – *калупити* – доводити у правилан облик
калфа – *калфа* – помоћник мајстора након положеног испита
кама – *кама* – нож, бодеж с кратком дршком

кана – *кана* – боја за косу и нокте
капак – *капак* – очни капак; поклопац
карабатак – *карабатак* – горњи део батака код живине
караван сарай – *караван сарај* – свратиште, преноћиште
караула – *караула* – стражарница поред пута, на граници
касаба – *касаба* – градић, варошица, паланка
катарка – *катарка* – јарбол на броду (чамцу)
катран – *катран* – смоласта материја
кафа – *кафа*
кафана – *кафана* – крчма
кафански – *кафански* (живот, певачица и сл.)
кафенисац – *кафенисати* – пити црну кафу
кафтан – *кафтан* – дуг капут
кајак – *кајак* – чамац
килим – *ћилим* – саг
киоск – *киоск* – кућица за продају робе на улици
кирија – *кирија* – станарина
кобаяги – *кобајаги* – тобоже, као да
кобура – *кубура* – беда, невоља
кобуриц – *кубурити* – патити се и борити с невољама и недаћама
корбач – *корбач* – бич од испреплетених кожных трака
кубе – *кубе* – свод, купола
кубура – *кубура* – мала пушка, пиштољ
кула – *кула* – високо здање, утврда у тврђави (нпр. *Ћеле-кула*)
кулак – *кулак* – богати сељак
кулен – *кулен* – дебела кобасица од млевеног или сецканог меса, јако зачињена и добро осушена
кундак – *кундак* – дрвени део пушке
Куран – *Куран* – света књига муслимана (оно што је за хришћане *Библија*)
курталісац ше – *курталисати се* – ослободити се, избавити се
кусур – *кусур* – остатак новца који се враћа након уплате веће своте него што роба кошта
лала – *лала* – тулипан; подсмешљив назив за Војвођане (од: леп момак као цвет)
леблебия – *леблебија* – наут, плод сличан лешнику
левента – *левента* – војник са предвојничке обуке за омладину за време Другог светског рата
ленгер – *ленгер* – сидро, котва
лиман – *лиман* – лагуна која настаје од таложења песка на ушћу реке (и Лиман, део Новог Сада)
лимунтус – *лимунтус* – екстракт од лимуна у праху
маджун – *маџун* – пекмез
маджунік – *летиња с маџуном*
мајмун – *мајмун*
мајсторлук – *мајсторлук* – мајсторска вештина
мамурни – *мамурни* – бунован после уживања алкохола
мамурлук – *мамурлук* – неугодно расположење после непроспаване ноћи или пијанке

мангал – *мангал* – метални суд на сталку са жаром који служи као покретна пећ за грејање
мангун – *мангун* – неваљацац, несташно чељаде
марияш – *маријаш* – ситан новац
мезе – *мезе* – слано предјело, закуска обично од сира и меса
мелез – *мелез* – мешанац, полутан
мелем – *мелем* – лековита маст од мешавине биљака и уља
ментели – *менгеле*, *ментели* – алат за стезање
мермер, *мрамор*, *марма-камень* – *мермер*
минаре(т) – *минаре(т)* – торањ џамије
миндюша, *мендюша* – *минђуша* – наушница
минтан – *минтан* – дуга горња мушка хаљина без рукава
мисирка – *мисирка*, *мисирача* – врста бундеве, велика бундава
муезин – *мујезин* – верски службеник који са минарета зове вернике на молитву
мукте – *мукте* – бесплатно, бадава
мумия – *мумија* – од распадања сачувано или потпуно осушено човечије или животињско тело
мусака – *мусака* – јело од сецканог или самлеведеног меса, патлицана или другог поврћа
муслиман – *муслиман* – припадник исламске вероисповести
муфтия – *муфтија* – најстарији свештеник код муслимана
мушема – *мушема* – воштано платно, најчешће столњак за кухињски сто
муштерија – *муштерија* – купац
муштулук – *муштулук* – награда доносиоцу добре вести
му(н)тлак – *му(н)тлак* – глупан, неспретан и глуп човек
награјсац – *награјсати* – настрадати, лоше проћи
наджакбаба – *наџакбаба* – свађалица
намчор – *намћор* – својеглава, тврдоглава особа
нанули – *нануле* – дрвене женске папуче
нар – *нар* – јужно воће
натенане – *натенане* – полако, мирно, без журбе
нафта – *нафта*
нахия – *нахија* – управна јединица, срез
нишанджия – *нишанџија* – војник који добро гађа
новайлия – *новајлија* – почетник
обашка – *обашка* – посебно, одвојено
ока – *ока* – стара мера за течност, запремину и тежину (1,28 кг)
олдомаш – *алдомаш* – чашћење које чини купац након куповине
ортак – *ортак* – друг, компањон, сарадник
ортаклук – *ортаклук* – удруживање две или више особа у сврху заједничког привредног пословања
Османлия – *Османлија* – Османовац, назив за Турчина према оснивачу Османске династије
отоман – *отоман* – мекан диван без наслона
пазар – *пазар* – трговачки посао, трговина, дневна зарада трговца
пазариц – *пазарити* – куповати, продавати

пазуха – пазухо
памук – памук
пандур – пандур – чувар реда, пајкан
папучи – папуче – врста плитке обуће
пара – пара – ситан новац
патлидџан – патлиџан – плави парадајз
паша – паша – високи цивилни или војни чин, племићка титула
пашалук – пашалук – подручје коме је на челу паша
пилав – пилав – јело од пиринча, меса и зачина
пиљар – пиљар – поврћар, продавац поврћа и воћа
помаранче, помарандџе – наранџа, поморанџа
попишманџиџ ше – попишманџити се – одустати од првотног мишљења, променити се нагоре
простаклук – простаклук – простота
пубертетлија – пубертетлија – особа у пубертету
Рамазан – Рамазан – муслимански пост који се састоји у томе да се цео дан, од последње јутарње до прве вечерње звезде не једе, не пије и не пуши, траје 30 дана
ратлук – ратлук – посланица од брашна, шећера, ароматичних уља и ораха, в.
рахат–локум
раф – раф – полица
рахат-локум – рахат-локум – („наслада грла”) в. *ратлук*
рубин – рубин – драги камен црвене боје
русвај – русвај – лом, велика гужва
ришум – (х)ришум – лом, галама, вика
саламура – саламура – расол
сарач – сарач – седлар, занатлија који ради са кожом
сафир – сафир – драги камен плаве боје
сач – сач – плитак ковани суд под којим се пече хлеб (месо)
сачма – сачма – ситне оловне куглице у ловачкој патрони
сачмарка – сачмарица – пушка на сачму
седеф – седеф – блистава маса којом је обложена унутрашњост шкољке, служи за израду накита
седефасте, седефни, седефови – седефан, седефасте
сезам – сезам – биљка од које се добија уље, сусам
сермија – сермија – имање, стока
сиктерисаџ – сиктерисати – отерати неког од себе са *Сиктер!* („Одлази! Нестани!”)
сиктеруша – сиктеруша – кафа пре одласка
силедџија – силеџија – силоватељ
сиридџик – сирџик – козметичко средство за бељење лица
скела – скела – место на води где се врши превоз; пловни објекат на реци који служи за превоз; дрвена конструкција око новоградње или зграде која се поправља
софа – софа – канабе
спахија – спахија – турски феудални земљопоседник, властелин
султан – султан – титула наследних владара муслиманских држава, цар
султанија – султанија – владарева кћи
сурла – сурла – њушка

сутлияш – *сутлијаш* – посланица од пиринча куваног у заслађеном млеку
табак – *табак* – мера за папир
талиман – *талиман* – амајлија, предмет који штити од зла и болести, носи се око врата, в. *амайлия*
таман – *таман* – управо, баш како треба
таманић – *таманити* – уништавати
тамарис – *тамарис* – зимзелена биљка, служи за штављење и бојадисање
тамбура – *тамбура* – музички инструмент са 4-6 жица
тамбуровац – *тамбурисати* – свирати тамбуру
тандара-мандара – *тандара-мандара* – без везе и смисла (говор), збрда-здола
тарифа – *тарифа* – званично установљене цене плаћања за нешто
тезга – *тезга* – пулт у дућану, крчми или на пијаци; неопорезована зарада, рад на црно
текия – *текија* – почивалиште, дервишки стан сличан манастиру (Текија у Петроварадину)
телал – *телал* – објављивач, извикивач
тепиа – *тепсија* – плитка, обично бакарна посуда у којој се пеку пите
тефтер – *тефтер* – трговачка књига примања и дуговања; свеска
топдџија – *тобџија* – фудбалер који има јак шут
трамвајдџија – *трамвајџија* – возач трамваја
трампа – *трампа* – замена добара без новца
трампиц – *трампити* – заменити
тулипан, *туліпан* – *тулипан* – в. *лала*
туљомба – *тулумба* – врста слатких заливених колача
тумбац – *тумбати* – превртати, извртати (од тур. *тумбе* – изврнуто, наопако)
турбан – *турбан* – чалма
туришија – *туришија* – у кисељено поврће, салата за зиму
урма – *урма*
учариц – *ућарити* – стећи корист, зарадити (од тур. *ћар* – добит, зарада)
ушичариц – *ушићарити* – искористити неку згуду за добит, окористити се (од тур. *шићар* – корист, плен)
ушур – *ушур* – ујам, део брашна који се оставља млинару као плата за млевање
факир – *факир* – индијски религиозни аскет, в. *фукара*
факултетлија – *факултетлија* – особа на факултету
фередџа – *фереџа* – женски огртач с мрежом којом се покрива лице
ферман – *ферман* – заповест султана
фес – *фес* – капа (назив по Фесу у Мароку)
филдџан – *филџан* – шољица за црну кафу без ручке
фитиљ – *фитиљ* – памучни гајтан или трака у петролејској лампи, упаљач
фишек – *фишек* – патрона, метак за пушку; корнет за сладолед
фишеклија – *фишеклија* – торба за патроне
фукара – *фукара* – сиромаш, сиротиња, в. *факир*
хасен – *хасна* – корист, добит
хасновац – *хаснити* – користити
чага – *ћага* – папир, документ
чай – *чај*

чаканџ – *чаканаџ* – чекић којим се коса окива
чанколиза – *чанколиз(а)* – улизица, полтрон (од тур. *чанак* – плитка посуда за јело)
чамец – *чамаџ* – пловни објекат од чамовине (од тур. *чам* – бор)
чарапи – *чарапе* – зепа
чардак – *чардак* – кош за сушење кукуруза
чаршија – *чаршија* – улица или трг с дућанима или радионицама (нпр. Баш-чаршија); провинција, паланка
чаторња, *шатор* – *чадор*, *шатор* – велики шатор за свадбе и сл.
чауш – *чауш* – подофицирски чин у турској војсци
чевапи – *ћевапи* – комади меса на жару
чевапчићи – *ћевапчићи* – обликовани комадићи зачињеног исецканог или млевеног меса печени на роштиљу
чела – *ћела* – ћелаво место на глави
черга – *черга* – цигански шатор
чергар – *чергар* – Циганин који живи под чергом
чефнуџ – *ћефнути* – прохтети се (од тур. *ћеф*, *ћеиф* – добра воља, прохтев)
чивияш – *чивијаш* – подваљивач из Шапца, Шапчанин (од тур. *чивија* – ексер, клин)
чижма – *чизма* – кожна обућа са дугачком саром испод колена
чилаш – *чилаш* – коњ длаке сиво-беле боје
чилаша – *чилаш* – кобила длаке сиво-беле боје
чилибар – *ћилибар* – јантар
чобан – *чобан* – чувар стада, пастир
чобански – *чобански*
чорба – *чорба* – кувано јело од поврћа и/или меса са запршком
чорсокак – *ћорсокак* – слепа улица; безизлазно стање
чосави – *ћосав* – човек коме не расте брада
чочек – *чочек* – плес у коме плесачи изводе покрете трбухом
чукун – *чукун* – префикс за сродство у четвртом степену
чумур – *ћумур* – угаљ за роштиљ
чуп – *ћуп* – земљани суд
чускија – *ћускија* – штап, гвоздени колац
чутора – *чутура* – округла дрвена посуда за ношење пића (воде, ракије)
чуфта – *ћуфте*, *ћуфта* – печено јело од исецкана или млевена меса
шал – *шал*
шалвари – *шалваре* – женске димије или широке панталоне
шамар – *шамар* – ћушка
шаргија – *шаргија* – врста тамбуре
шах – *шах* – игра; поглавар неких држава
шах-мат – *шах-мат* – крај шаховске игре („краљ је мртав“)
шегерт – *шегерт* – ученик код занатлије
шерет – *шерет* – лукавац, препредењак, враголан
шеретски – *шеретски* – лукаво, препредено, враголасто
шербе(т) – *шербе(т)* – слатко пиће од меда или шећера (и воћног сока)
шерият – *шерият* – исламски закон на основу *Курана*, верски пропис (шеријатско право)

шиити – *шиити* – припадници верске групације у исламу који Мухамедовог зета Алију сматрају законитим духовним и световним следбеником Мухамеда
шиндли – *шиндра* – букова даска која служи за покривање крова куће
шкембичи – *шкембићи* – јело припремљено од желуца (тур. *шкембе*)
шпинат – *спанаћ*
шуги – *шуге* – дечија игра
јвашлук – *јавашлук* – немарност, неуредност у раду
јничаре – *јаничари* – привилегована пешадија у султановој војсци, укинута 1826. године; слуге туђину округне према својима
јсмин – *јасмин*
јатан – *јатаган* – велик, мало закривљен нож, оштар на унутрашњој страни кривине
јтак – *јатак* – хајдучки ортак

У речнику турцизама највише је именица, које се углавном подударају са турцизмима у српском језику (нпр. *баклава*, *бакишии*, *бурек*, *гамбар*, *гарем*, *дџамбас*, *дџезва*, *кулен*, *мајмун*, *мангун*, *отоман*, *пазар*, *русвай*, *фередџа*, *чардак*). Највећи број чине основне именице. Има и неколико сложеница (нпр. *караван сарай*, *надџак баба*, *рахат локум*, *шах-мат*), али њихове саставне елементе говорници русинског најчешће не препознају.

Могуће је код именица-турцизама издвојити и неколико суфикса турског порекла: *-лија* (*Бечлија*, *гарачлија*, *дембелија*, *дустабанлија*, *еснафлија*, *занатлија*, *новајлија*, *Османлија*, *пубертетлија*, *факултетлија*, *фишеклија* и др.); *-лук* (*безобразлук*, *гаџсилук*, *мајсторлук*, *мамурлук*, *муштулук*, *ортаклук*, *пашалук*, *простаклук*, *јвашлук* и др.); *-џија* (*абаџија*, *бонбонџија*, *бурекџија*, *гаџија*, *галамџија*, *нишандџија*, *силедџија*, *топџија*, *трамвајџија* и др.). Код неких лексема новијег порекла основа је словенског или међународног порекла а суфикс турског (нпр. *простаклук*, *силедџија*, *факултетлија*).

У Речнику има тридесетак глагола, нпр. *ашиковац*, *баждариц*, *бајрамовац*, *баталиц*, *бетяровац*, *бичачкац ше*, *каламиц*, *калуповац*, *кобуриц*, *пазариц*, *попишманіц ше*, *учариц*, *ушичариц* и др. Код глагола-турцизама може се издвојити суфикс *-иса-* (који потиче од грчког аориста), нпр. *кафенисац*, *курталісац ше*, *награјсац*, *сиктерисац* и др.; тај суфикс се у стандардизованом русинском замењује са русинским суфиксом *-ова-* (нпр. *калдермовац*, *тамбуровац*), до чега не долази у говорном русинском.

Од других врста речи издваја се малобројна група прилога међу којима се налазе веома фреквентни *баиш*, *џаба/џабе*, *дибидус*, *дјотором/дјутуром/дјутуре*, *мукте*, *натенане*, *таман* и *тандара-мандара*.

Да би одговорили на питање у које су сфере живота Русина ушли турцизми, послужили смо се класификацијом базираном на тематским областима Снежане Петровић, која је истраживала турцизме у српском језику. Том приликом она је разликовала следеће тематске области: 1. анатомија; 2. људске особине; 3. осећања; 4. родбина, својта; 5. држава (администрација, управа), војска, оружје, титуле; 6. занимања, занати, трговина, алат; 7. друштвени живот, обичаји, игре, музика; 8. религија, веровања; 9. сточарство, коњарство; 10. кућа, намештај; 11. одећа, обућа, тканине; 12. јело, пиће, дуван; 13. накит, козметика, хигијена; 14. медицина (болести, лекови); 15. урбани живот, саобраћај; 16. новац; 17. мере; 18. боје; 19. биљке; 20. животиње; 21. метали, минерали; 22. природа (пејзаж); 23. време, временске прилике (Петровић 2012: 351-356). Турцизме у русинском језику смо углавном затекли у 5, 6, 7, 8, 10, 11, 12. и 15. тематској области. Уколико

додамо и неке турцизме који због мале фреквенције нису укључени у Речник турцизама, у 5. области се налазе нпр. *ага, апс, баждарана, буздован (буздовань, бузогвань), буљук, вилаџт, джелат, емир, кадия, кама, левенте, нишан, паџа, санджак, сачма, сачмарка, спахия, тапиа, топуз, фишек, ятаган, ятак* и др.; у 6. области: *абадџия, бичак, вайда, вересия, гайдук, джаба/джабе, дутян, еснаф, еспап, занат, занатлиа, кусур, куюндџия, ментели, ортак, пазар, ренде, сайдџия, сарач, сермия, табак, табла, теразиї, тефтер, чириз, чобан, шегерт* и др.; у 7. области: *аманет, ашиковац, бичачкац ше, бакиши, бетяр, джумбус, ефендия, зулум, зулумчар, зурла, конак, маскара, султанат, уйдурма, челїк, чемани, явашлук* и др.; у 8. области: *аждая, амайлиа, Байрам, белай, була, гадџия, дервиш, имам, кадия, каур/каурун, минаре/минарет, муфтия, Рамазан, годџа* и др.; у 10. области: *аван, бакар, бограч, бурма, бурмутица, ибрик, йортан, казан(ь), казан(ь)чок, калай, кат, килим, конак, кубе, мушема, олук, пампур, раф, сач, софа, софра, сундер, теџа, чумез, чуския, филдџан, фитиль, фуруна, чардак, чивилук, чутора/чутура, шатор* и др.; у 11. области: *аба, антерия, гатлас, гайтан, елек, калпак, кафтан, кече, минтан, памук, папуча, торба, турбан, фередџа, фес, чиџма, чоя, шал, шалвари/шаровари* и др.; у 12. области: *айвар, алва, баклава, боза, бурмут, гурабия, доган, догањош, дџврек, юфка, кафа, каймак, качкаваль, леблебия, папаџания, пилав, ракия, ратлук (рахат локум), сарма, сутлияш, чевап, чевапчич, чуфта, чибук, шербе/шербет, туљумба* и др.; у 15. области: *амам/гамам, калдерма, караван сарай, скела, дџамия, махала, мермер, чаришиа, черга, чергар* и др. На основу овог прегледа може се рећи да су турцизми код говорника русинског језика најзаступљенији у 5, 6, 10 и 12. области. Генерално гледано, турцизми у русинском језику могу бити сврстани у *културно-историјске позајмљенице*, јер у великој већини означавају појмове прихваћене доласком османлијске цивилизације на Балкан. Термин *културно-историјске позајмљенице* користимо према Десничкој (Десницкая 1988: 134-135).

6.2.2. Српски језик има велику улогу и у преношењу све већег броја англицизама. Док је прво истраживање енглеских елемената у русинском језику (Фейса 1990) указало на присуство око 700 англицизама у русинском језику, тај број је данас еноормно повећан.

Англицизме русинског језика налазимо у следећим семантичким пољима:

а) спорт – *фодбал, баскет, бейзбол, бокс, тенис, поло, гокеј, ватерполо, голф, крикет, рагби, крос-контри, бодибилдинг, спидвей, мотобол, картинг, стиплчес; гол, шут, пас, лоб, волей, аут, корнер, индирект, бековска, пеналтик, офсайд, триблинг, гениц, фаул, галф, бек; рунда, нокаут, нокдаун, брек, клинч, гроги, директ, аперкат, спаринговац, ринг, бантам, велтер; смеч, тем, топ-спин, бекгенд, форгенд, дроп-кик, рекет, чейндџ, сет, авантидџ, серва; старт, спринт, финиш, фото-финиш, дерби, гендикеп, ферплеј, таймаут, тим, меч, скор, допинг, дџокеј, краул, батерфлеј, скиф, фин, дубл, рејтинг, рекорд, нелсон, рели, пинг-понг, итопераца, експандер, пивот, дрес, пресинг, пак, трим, дџогинг, плејоф, куп, гет-трик, були, клуб, фаворит, аутсайдер, букмейкер, файтер, кечер, тренер;*

б) музика – *сонг, гит, бит, поп, панк-рок, гитмейкер, фанк, гард-рок, геви-метал, дџез, блуз, соул, негро спиричуелс, госпел, мюзикл, фолк, кантри, диксиленд, регтайм, рокенрол, лонгплејка, сингл, плејбек, стерео, гай-фай, бендџо, синтисајзер, бустер, вирџдинал, дџубокс, диск-дџокеј, денс-ствар, евергрин, топ-лїстина, бенд, сеиш, фронтмен;*

в) плес – *фокстрот, слоуфокс, чарлстон, твист, свинг, рете, буги-вуги, рокенрол, брейкденс, степ, би-боп, инглиш-валцер, дансинг;*

г) облачење – *смокинг, фрак, блейзер, кардитан, спенсер, тренчкот, светер, пуловер, джемпер, раглан, пиджама, килт, шорц, шал, топлес, бикини, пачворк, унисекс, твиги, бермуди, рифли, мокасинки, шимики, зип, мини, миди, макси; твид, мохер, фланел, жерсей, најлон, орлон, крилон, тексас, дџинс;*

д) исхрана – *тост, сендвич, бифтек, стейк, ростбиф, гамбургер, чизбургер, готдог, кекс, крекер, чипс, флипс, попкорн, джем, пудинг, гемедекс, пемикан, грейфрут, грил, ланч-пакет, кечап, кари, инстант; рум, виски, шери-бренди, дџин, тоник, кока-кола, пунч, дџус, коктел;*

ђ) туризам – *мотел, бунгалов, камп, чартер, рентакар, гостеса, ст'јурдеса, стопирац;*

е) образовање – *тест, чек-листки, фланелограф, слайд;*

ж) забава – *бриџ, тач, реми, покер, фул, трилинг, флеш, дџокер, блеф, бинто; тикет, гоби, пикник, парти, флипер, йо-йо, вокмен, скејтборд;*

з) пловидба – *ферибот, торпедо, яхта, кану, тендер, дџунка, пропелер;*

и) пословање – *чек, банкнота, бизнис, експорт-импорт, дампинг, маркетинг, консалтинг, инџенеринг, клиринг, труст, концерн;*

ј) превозна средства – *комбайн, трактор, булдожер, трейдер, финишер, трамвай, тролейбус, итрицкара, експрес, локомотива, вагон, комби, лендровер, дџип, тенк, говоркрафт, дџамбо-дџет, скутер, танкер;*

к) медији – *офсет, линотип, репринт, бестселер, памфлет; бланкверс, лимерик, саенс-фикшин, трилер; слоумоушн, слайд, монитор, микс, стоп, видео-тилт, стория, скеч, спикер, шоумен, интервју, скрининг, оф-коментар, серијал, соуп опера; зум, клапа, синемаскоп, римейк, суперстар, старлета, вамп, оскаровец, омнибус, лав стори, геџенд.*

л) комуникације – *телекс, телепринтер;*

љ) мере – *инч, келвин, максвел, барел, галон, бел, бушел, јрд, фарад, ват, дџул;*

м) здравство – *стрес, ејдс, байпас, пейсмейкер, спунеризм, далтонизм.*

Поред ових поља можемо издвојити и неколико мешаних сфера утицаја:

а) особе – *енки, супермен, комодор, лидер, каубой, шериф, гангстер, киднапер, плейбой, сноб, колгерла, дџентлмен, спонзор, гџипи, панкер, лифтбой, глобтротер, трапер, мистер, мис, пер, сер, лорд, леди;*

б) места – *супермаркет, драгстор, фри-шоп, бар, снџк-бар, најт-клуб, мотел, бунгалов, гол, паркинг, кампинг;*

в) животиње – *динго, пингвин, киви, чита, ракун, дога, кокер, булдог, бултериер, боксер, пекинезер, поентер, сетер, спаниел, териер, леггорн, бройлер, беркишир, јоркшир, кенгур, мустанг, педигре;*

г) уређаји – *бойлер, конвеер, елеватор, лифт, сонар, радар, ласер, скенер, декодер, транзистор, токи-воки, лайт-шоу, ер-кондишин, ски-лифт, ксерокс, тостер, фен, фриз, видео-рикордер, плеср.*

Као што можемо видети лексичке јединице из енглеског језика су се инкорпорирале углавном у семантичка поља спорта, музике, облачења, исхране, особа, медија и уређаја. Савремена епоха донела је ново семантичко поље – информатику.

Брз развој компјутеризације и информационих технологија омогућио је масовно улажење англицизама у то поље, нпр.: *ај-ти менаџер, ајфон, алгол, андроид, апдејтовац, асемблер, атачмент, атачирац, аутпут, бекап, бит, байт, браузер, ваерлес, вай-фай, веб, гакер, гардвер, гард-диск, тедџит, тејмер, дейта, дилитовац, дисплеј, дџојстик, драјвер, зиповац, имејл, инвертор, инпут, интернет, интерфејс, инсертовац,*

клипборд, кобол, компајлер, компютер, компютеризовац, курсор, лаптоп, линк, листинг, микродрайв, офлайн, онлайн, пасворд, плотер, процесор, принтер, РАМ-карточка, рандомизација, ресетовац, рестартовац, ридер, роминг, сайберспейс, сайт, сейвирац, скенирац, скроловац, слот, смарт технологија, софтвер, стик, сурфовац, таблет, таговац, тач-скрин, темплејт, терминал, транслейтер, т'јонер, файл, фидбек, флеш, флопи, фолдер, фортран, фрејм, улоговац ше, у-ес-бе, чип.

Према класификацији Твртка Прћића наведени англицизми су очигледни, а постоје и такозвани сакривени англицизми (Prčić 2005: 145). Они могу бити названи и преводне варијанте (калкови). И појединачне речи и сложене изразе налазимо међу њима. На пример: *стопа* < *стопа* < *foot*; *под`жеме* < *подземље* < *underground*; *Треци швет* < *Трећи свет* < *the Third World*; *жимна война* < *хладни рат* < *cold war*; *жовта преса* < *жута штампана* < *yellow press*; *конференција за округлим столом* < *конференција за округлим столом* < *round table conference*; *совершене злодјство* < *савршен злочин* < *perfect crime*; *контактни ланчи* < *контактна сочива* < *contact lenses*; *вселенска ладја* < *свемирски брод* < *space ship*; *конец тижња* < *крај недеље* < *weekend*; *човек-жаба* < *човек-жаба* < *frog-man*; *горуци панталони* < *вруже панталоне* < *hot pants*; *карика хтора хиби* < *карика која недостаје* < *the missing link*; *икс-зарї* < *икс-зраци* < *x-rays*; *шалени двацети* < *луде двадесете* < *crazy twenties*; *златна горучка* < *златна грозница* < *gold rush*; *шлебодне вдерене* < *слободан ударац* < *free kick*; *гнівни млади людзе* < *гневни млади људи* < *angry young men*; *рухоми слики* < *покретне слике* < *movies (moving pictures)*; *летајуци танер* < *летећи тањир* < *flying saucer*.

Има примера када преводна варијанта задржава неки енглески елемент, али је он прилагођен русинском морфолошком и синтаксичком систему. На пример: *плановане фамелиї* < *планирање породице* < *family planning*; *контрола народзена* < *контрола рађања* < *birth control*; *контрола з радаром / радарска контрола* < *радарска контрола* < *radar control*; *тимска работа* < *тимски рад* < *team work*; *тримац рекорд* < *држати рекорд* < *to hold record*; *групни секс* < *групни секс* < *group sex*; *кратки пас* < *кратки пас* < *short pass*; *писатељ сонгох* < *писац сонгова* < *song writer*; *лунарни модул* < *лунарни модул* < *lunar modul*; *суперсонични авион* < *суперсонични авион* < *supersonic airplane*.

Постоје многи примери елипсе и/или синкопе. На пример: *крос* < *крос* < *cross country*; *комбајн* < *комбајн* < *combined harvester*; *стрип* < *стрип* < *comic strip*; *паркинг* < *паркинг* < *parking place/lot*; *кампинг* < *кампинг* < *camping ground*; *госпел* < *госпел* < *gospel singing*; *тоник* < *тоник* < *tonic water*; *спидвей* < *спидвеј* < *speedway race*; *клозет* < *клозет* < *water closet*; *афтершејв* < *афтершејв* < *after shave lotion*; *фри шоп* < *фри шоп* < *duty free shop*; *бајпас* < *бајпас* < *by pass valve*; *велтер* < *велтер* < *welter weight*; *андерграунд* < *андерграунд* < *underground art*; *джинс* < *џинс* < *blue jeans*; *бай* < *бај* < *goodbye*; *дансинг* < *дансинг* < *dancing hall*; *фармерки* < *фармерке* < *farmer's trousers*; *гепиенд* < *хепиенд* < *happy ending*; *бокс-меч* < *бокс-меч* < *boxing match*; *ер-кондишин* < *ер-кондишин* < *air-conditioning/air-conditioned*; *пеналтик* < *пеналтик* < *penalty kick*.

Постоји и значајан број акронима. На пример: *пен(-клуб)* < *пен(-клуб)* < *poets, playwrights, essayists, editors, novelists*; *НАТО* < *НАТО* < *North Atlantic Treaty Organization*; *УНЕСКО* < *УНЕСКО* < *United Nation's Educational Scientific and Cultural Organization*; *УНИЦЕФ* < *УНИЦЕФ* < *United Nation's Children's Emergency Fund*; *ФАО* < *ФАО* < *Food and Agriculture Organization*; *САЛТ* < *САЛТ* < *Strategic Armament Limitation Treaty*; *НАСА* < *НАСА* < *National Aeronautics and Space Administration*; *ЦИА* < *ЦИА* < *Central Intelligence*

Agency; *ласер* < *ласер* < light amplification by stimulated emission of radiation; *бейсик* < *бејсик* < British American, Scientific, International, Commercial.

Многи англицизми су настали изговарањем почетних слова према енглеском стандарду, а не према српском или русинском стандарду. На пример: *Би-Би-Си* < *Би-Би-Си* < British Broadcasting Corporation; *ди-ди-ти* < *ди-ди-ти* < dichloro-diphenyl-trichloro-ethane; *ди-ви-ди* < *ди-ви-ди* < digital video disc; *Еф-Би-Ај* < *Еф-Би-Ај* < Federal Bureau of Investigation; *и-ти* < *и-ти* < extra terrestrial; *ел-ни* < *ел-ни* < long play; *ес-о-ес* < *ес-о-ес* < Save our ship / Save our souls; *пу-ар* < *пу-ар* < public relations.

Многи англицизми су базирани на именима особа, проналазача, стваралаца, вођа итд. На пример: *бајронизм*, *бел*, *бесемер*, *боби*, *бойкот*, *ват*, *викторијанка*, *гулиган*, *далтонист*, *дарвинизм*, *џул*, *кардитан*, *келвин*, *кондом*, *линч*, *лудизм*, *макадам*, *максвел*, *Монроова доктрина*, *нелсон*, *оскар*, *Паркинсонова хорота*, *раглан-рукави*, *Ројтерс*, *сендвич*, *спенсер*, *спунеризм*, *фарад*; *бјуик*, *винчестерка*, *кадилак*, *колт*, *ксерокс*, *першинг*, *форд*.

Неки англицизми су базирани на називима географских места. На пример: *бантам*, *беркшир*, *бермуди*, *бикини*, *џинс*, *жерсеј*, *јоркшир*, *леггорн*, *портланд*, *тексас*.

Скоро сви англицизми које налазимо у русинском језику постоје и у српском језику па можемо закључити да је српски језик-посредник. Без обзира да ли се англицизми позајмљују да попуне одређене празнине у русинској лексици (као у случају масовног лексичког позајмљивања проузрокованог иновацијама у области компјутерске науке и технологије), или не, има основа за предвиђање да ће се русински језик одупирати англицизмима, као највидљивијем облику утицаја енглеског језика, у оној мери у којој ће то чинити српски језик.

7. Закључак

Досељењем у централну Бачку средином 18. века Русини су ступили у контакт са српским становништвом. Двоиповековни директни контакт резултирао је русинско-српским билингвизмом.

Још на почетку 20. века о. др Хавријил Костељник, кодификатор русинског језика, био је свестан јаког српског утицаја па је тврдио да неке српске елементе нећемо моћи избацити из русинског језика. У књижевни језик србизми су по правилу улазили тек када су се раширили у говорном језику. До средине прошлог века највише су у русински језик улазили србизми у текстовима који су се тicali економије, администрације, науке и културе. Србизми су или преузимани изворно или су, пак, адаптирани према стандардима кодификованог русинског језика.

Утицај који непрекидно траје преко два и по века на почетку 21. века, досегао је велике размере. Због наглог пораста разних потреба русински језик није могао својим властитим потенцијалом задовољити све потребе које је наметао развој просвете, културе и уопште друштва у целини.

Велики број позајмљеница из српског језика у значајној мери утиче на фреквенцију русинских лексема, облика и конструкција. Неке русинске лексеме, облици или конструкције чак сасвим излазе из употребе и скоро се у потпуности замењују одговарајућим српским лексемама, облицима и конструкцијама. Утицај српског језика на русински језик видљив је на свим нивоима лингвистичке анализе.

Аутор је у раду настојао да јасно укаже на она места у русинском језику која су данас

подложна највећем утицају српског језика како би у пракси њима била посвећена већа пажња и како би, евентуално, на неким од њих русинске лексеме, облици и конструкције заживеле у већој мери. Примери су преузимани углавном из студентских радова и правописних приручника Хелене Међеши.

Језичке појаве које представљају одступања од нормe русинског језика груписане су на оне које се тичу фонолошког нивоa (поглавље 4), морфо-синтаксичког нивоa (поглавље 5) и лексичког нивоa (поглавље 6). На неке од њих је у русинистичкој литератури већ неколико пута указивано (нпр. промена граматичког рода код именица, појава неких српских наставака у русинској именичкој и придевској парадигми, употреба конструкција са везником *да*), а некимa је у овој студији посвећена посебна пажња (нпр. калкови у језику младих, формирање облика глаголског прилога садашњег, промене у вези са повратним глаголима, улога српског језика као језика-посредника лексемама турског и енглеског порекла).

Значајан део студије посвећен је српском језику као језику-посреднику. Први пут је у русинистици издвојен лексички слој турцизама, који је у русински језик ушао преко српског језика. Српски језик је утицао и на велики прилив англицизама у русински језик. Што се тиче третмана позајмљеница ми се слажемо са Хавријилом Нађом, који је сматрао да очистити језик од туђица није могуће. Нови језички материјал, ако се уклапа у систем, не може бити на штету. Многе позајмљенице из српског језика не можемо увек заменити домаћима. Домаћи еквиваленти, ако их и има, обично не функционишу као потпуни синоними. Ми у суштини толеришемо дублете, очекујући да ће једна од две паралелне речи синонимског ранга временом или примити другачије значење, или се изгубити. С једне стране, ми смо свесни да утицај српског језика није могуће искључити, а, с друге стране, сматрамо да се не смеју занемаривати постојеће могућности русинског језика.

Резултат два језика у контакту, као што су то српски и русински, увек је велика интерференција, и то по правилу из „већег”, развијенијег, доминантнијег у „мањи”. Ако су језици по својој структури сличнији, тј. генетски сродни, преузимање различитих елемената је израженије.

На тему утицаја српског језика било је фрагментарних радова у којима је указивано на неке конкретне случајеве утицаја српског језика на русински, и то на неком од нивоа лингвистичке анализе, а ова студија представља први покушај систематизованог, целовитог сагледавања утицаја српског језика, као језика средине, на русински језик, као језик русинске националне мањине у Србији.

УПЛІВ СЕРБСКОГО ЯЗИКА НА РУСКИ ЯЗИК

1. Увод

1.1. Руснаци/Русини и їх язык

Виками Руснаци/Русини жили у граніцох Мадярского кральовства. Жили у сиверовосточних мадярских жупанийох, точнейше у Земплину, Шаришу, Абауй-Торни, Боршоду, Саболчу, Ужу, Угочи, Марамарошу и Гемеру. Векшина з тих жупанийох находзи ше нешка у восточней Словацкей, а други у Мадярскей, України и Румунії. По поражению и поцагованю Отоманскей имперії з Бачкей, Сриму и Банату 1699. року, австроугорским власцом требало вецей жительство на югу своей держави та побудзовали на колонизацию Немцох, Мадярох, Словакох и других, як и Руснацох (Gavrilović 1977: 153).

По приселене Руснацох до Бачкей стредком 18. вику, кед ше Руснаци зоз горніх крайох тедишней Австро-Угорскей (углавним зоз жупанийох Земплин и Шариш у нешкайшей Словацкей) преселели до южных (до Руского Керестура 1751, до Коцура 1763), уплів на руски язык мали мадярски и немецки язык. Уплів тих двох языкох предлужени и у Бачкей. Интензитет упліву мадярского языка, у медзичаше, ослабнул зоз розпадом Австро-Угорскей монархії 1918 (Бенчик 2014), а немецкого по Другей шветовой войны 1945 (Медеша 2014). По конец Першей шветовой войны шицки Руснаци/Русини жили у рамикох єдней держави, а кед ше розпадна Габсбургска монархия даскельо конари руского народу були на одредзени способ одрезани. Руснаци у Бачкей були примужени найсц свою власну драгу (Фейса 2010: 14).

У Сербії (односно у Кральовини Сербох, Горватох и Словенцох, або, познейше, у Кральовини Югославії) Руснацом допущене формовац национални, културни институції на основи колективних правох шицких националних меншинох, цо не бул случай у їх старим краю. Вони достали статус националней меншини славянского походзения зоз правами на уровню тедишніх похопйованьох, за розлику од їх сонароднікох у Карпатским ареалу (Хорњак 2006: 32).

Понеже у Карпатским ареалу существованє русинского/русского языка третиране як дружтвено-политичне питанє а не лингвистичне, ані єдна вариянта русинского/русского не хаснована у школских системох бувших советских жемох. Руски язык ше у континуитету отримал лем у тедишней Югославії. У Войводини є стредком 1970-их рокох припознати аж и за єден зоз офіційних языкох цо оможлівело його хаснованє у шицких сферах дружтвеного хаснованя.

Єден зоз перших конкретних крочайох гу кодификації всеоблапного русинского языка представляю заключения Семинару о русинским языку, хтори отримани 6-7. новембра 1992. року у Бардейовских купельох, у Словацкей. На нїм, попри домашніх науковцох, фаховцох и културних діячох участвовали и колеги зоз Словацкей, України, Югославії (медзи нїма и лингвисти Гелена Медеша и Михайло Фейса), Мадярскей, ЗАД, Шведскей, Швайцарскей и Монака. На Семинару, хтори до историй вошел як Перши конгрес

русинського язика, учасніки прилапели полицентрични модел. По тим моделу прилапена можлівосц же би ше розвивали штири русински норми – егзистуюца у тедишней Югославії, такв. бачко-сримска, и же ше кодификую ещи три: у Польскей, такв. лемковска, у Словацкей такв. прешовска и у України такв. закарпатска (Фейса 2016а). Заклучена принешени же би ше норма творела у азбуки и же би ше базовала на живим язичним материялу зоз каждого региону.

Пресудна хвилька за кодификацию русинського язика случела ше 2004. року. Того року у реноманей кодификацийней едиції Ополского универзитета, як 14. по шоре, обявена монографія пошвечена русинському язикау, як наймладшому славянському язикау. Перши у едиції, иншак, сербски язик (1996), а шлідза болгарски (1997), русийски (1997), лужицкосербски (1998), чески (1998), словацки (1998), словенски (1998), горватски (1998), билоруски (1998), македонски (1998), українски (1999), польски (2001) и кашубски (2001). Слово о монографії *Русински язик* главного редактора Пола Роберта Магочия (Magosci 2004).

Нешка Руснаци Републики Сербії / Автономней Покраїни Войводини официјно припознати як окремна национална меншина зоз своїм власним литературним язикау. Република Мадярска, Република Польска и Република Словацка тиж припознали Русинох як окремну меншину. Тому ше одупера ещи лем Република Україна (Фейса 2010: 49).

З оглядом на то же ше стредком 20. вику руски язик развивал окреме од свойого карпатского кореня, вон „почал трациц 'животну моц' и не могол ше вецей розвивац и збогацовац, 'черпаючи моц' зоз основи на хторей настал; прето почал, з єдного боку, архаизовац ше, а, з другого боку, примац велі сербски пожички” (Рамач 2006: 168). Аж у остатней децениї 20. вику и у перших децениях 21. вику ситуація ше меня понеже русински язик, односно його вариянта у Сербії, обновює претаргнути вязи зоз другима вариянтами, кодификованима у Словацкей, Україні и Польскей (Магочи 2004; Фейса 2012; 2016а; Тир 2010). По Блишовой револуції у Чехословацкей, 1989. року, Русини знова доставаю нагуду же би предлужели розвивац свою культуру и язик. З тим створена можлівосц же би руски язик у Сербії, гоч и одзелени од своєї матичней території, врацел „животну моц”. Нешка на руски язик найвекши уплів ма праве сербски язик, а значни и уплів англійского язика (Фейса 1990).

Бачко-сримски стандард як язик свойо место у славянскей лингвистики завжал 1980-их рокох, дзекуючи Александрови Д. Дуличенкови, хтори го на основи социолінгвистичних параметрох уключел до категорії славянских литературних микроязикох як у подполносци *окремни славянски микроязик* (Дуличенко 1981: 134), односно як *островски югославянско-русински микроязик* (Дуличенко 2009: 15). Атрибут *югославянски* одвитовал у часе док существовала держава хтора уключовала до себе меновнік Югославия у хторей ше находзели и Бачка и Срим и Славония, а кед формовани Република Горватска и Република Сербия, т. є. як ше Руснаци нашли у двох державох за руски литературни язик одвитуючи атрибут *южнорусински*; атрибути *бачко-сримски* и *войводянски* тиж одвитую, але маю узше значене прето же сугерую же ше руски язик хаснує лем у Сербії. Сумираючи значене Дуличенковой науковой діялносци, Юлиан Рамач заклучел же Дуличенко, медзи иншим, „теорійно фундаментовал *южнорусинску* микрофилологию як наукову дисциплину” (Рамач 2011: 26). Дуличенко и перши лингвист хтори публиковал наукову роботу о упліву сербского язика на руски язик (1984). Гу тей ше тематики врацал на даскельо заводи (Дуличенко 1995; 2002).

1.2. Методологійни приступ гу вигледованю

З термином *сербизм* облапюеме кажди елемент пожичени зоз сербского языка. Термин, з єдного боку, уключує вименени и невименени лексични єдинки (вирази, слова або афікси) пожичени зоз сербского языка а, з другого боку, уключує и преложени лексични и синтаксични єдинки (оп. калки у 6.1). То ше одноши на нови форми зоз ингерентним змистом хтори превжати зоз сербского языка и прилагодзени гу правописному и семантичному стандарту руского языка. Одредзени слова або одредзени вирази у руским языку одражую и/або провадза стандарт сербского языка – правописни, фонологійни, граматични, семантични або прагматични.

По интегрированю до лексики руского языка сербизми запровадзую смислово одношеня зоз словами у руским языку, медзи хторима найчастейше одношенє синонимий. Рижни дефиниції синонимий у сущности подроумюю же слово о смисловей вязи (Lyons 1977: 202; Murphy 2003: 146) вязаней за денотативну идентичносц або подобносц. Денотативна идентичносц ше, медзитим, ридко находзи у языкох, та место ней вироятнейше обчековац денотативну подобносц (блїзку або градирану синонимию). Додава ше єдна файта розличней информации хтора може буц потолкована зоз розликованьом у експресивних елементах значеня (конотацийох, ефекту, регистру, диялекту, жаргону), як и зоз колокацийними огранїченями, селекцийними розликама и фреквенцию.

Тема уплїву сербского языка на руски язык у вязи зоз проблемом *язичного пожичованя* хтори у вязи зоз феноменом познатим як *язики у контакту*. Авторе основной литературы о языкох у контакту, Айнар Гауген (Haugen 1950) и Юриел Вайнрайх (Weinreich 1953), язичне пожичованє спатрали у одношеню на билингвизм, вигледуюци уплїв двох географски блїзких языкох. У случаю войводянскей, южнорусинскей варианты русинского языка билингвизм ше одноши на руски и сербски. Анализуоци пошлїдки контакту двох языкох, Айнар Гауген розликовал: а) пременку кода (алтернативне хаснованє двох языкох), б) интерференцию (семантичне або функционалне преклопйованє елементах двох языкох) и в) интеграцию (адаптацию приятих елементах). Предмет тей студиї ше одкрива у рамикох интерференції и интеграції. Термин *интерференция* ше насампредз одноши на гришки хтори бешедник уноши до єдного языка пре свой контакт зоз другим языком. *Интеграцию* похопюеме у найширшим смислу як процес одомашньованя и адаптованя странского (сербского) елемента у новим (руским) языку, як процес хтори скоро вше резултує зоз вариантами у языку-примателю (Fisher 2008; Winter-Froemel 2008).

Предмет нашей студиї блїзки дефиниції *субституції* Гаугена. По нїм субституция означує заменьованє даєдного еквивалента у системи языка-примателя зоз даєдним моделом зоз системи языка-давателя (Haugen 1956: 50). То, конкретно, значи же єден елемент сербского языка як го вигваряю жридлово бешедніки представя модел, а єден елемент руского языка як го вигваряю жридлово бешедніки представя еквивалент, односно реплику (Filipović 1986: 38).

Заклученя о уплїву сербского языка на руски у тим вигледованю виведзени на основи прикладах обявених у русинистичней лингвистичней литературе и на основи писмених составах хтори студенти Одзеленя за русинистику писали у цеку школского 2015/2016. и 2016/2017. року. З оглядом на то же руска национална меншина не велька, на Одзелене за русинистику уписане мале число студентох – на першим року тройо, на

другим двойо, на трецим и штвартим тройо, док на мастерских студийох пецеро. Половка студентох зоз Руского Керестура, а друга половка зоз Коцура, Нового Саду, Вербасу и Дюрдьова. Лем студенти хтори приходза зоз Руского Керестура и даедни хтори ше уписали до одзеленьох на руским язика у Коцуре и Дюрдьове предходно ше школовали на руским язика, а други (седмеро) на сербским язика. Вигледовацки корпус творя 110 писмени состави на розлични теми. У тей студії (оп. поглаве 5) видзелени найфреквентнейши гришки.

Цо ше дотика методи вигледованя, вона у основи синхроно-дескриптивна анализа. Вона ше фокусує на описованє тих характеристикох хтори, у процесу интеграції, одступаю од прилапених нормах.

2. Перши сербизми у руским язика

У „Словніку меней розумлівих словох”, хтори на концу 30. тому *Етнографских записох* (1897) обявел етнограф Володимир Гнатюк, цо представя резултат його записиваня рускей народней творчосци на концу 19. вику, находза ше коло 160 сербизми. Медзи нїма ше находза и шлїдуюци сербизми: *багрена*, *баш*, *барем*, *брига*, *буджак*, *бундава*, *бурати*, *ват*, *врачац*, *вредни*, *важиц*, *гар*, *гранє*, *дружтво*, *дерма*, *дутян*, *живина*, *калфа*, *канта*, *капут*, *кобура*, *магарец*, *наднїца*, *орман*, *патиц ше*, *побунїц*, *потрошиц*, *сретья*, *тарговина*, *трошак*, *чамец*, *шетерт*, *шейтац ше* и др. (Рамач 2002: 539). Тоти лексеми сербского походзєня, без сумнїву, прилапени од бешеднїкох руского язика през соживот зоз бешеднїками сербского язика у часовим периоду хтори тирвал скоро вик и пол.

Гавриїл Костельник у першей рускей граматики констатовал: „Дзехтори сербски слова уж ше так удомели у нашей бешеди же зме їх не годни виручиц, ані преиначиц ... Таки напр. *кедитод*, *якитод*, *па(к)*, *да*, *дабоме*, *дакле(м)*, *баш* ... и иньши” (Костельник 1975: 247). Очиглядне же и кодификатор руского язика бул свидоми мощного сербского уплїву и факту же дзепоедни сербски елементи муша буц инкорпоровани до руского язика.

Анализуюци статью Онуфрия Сакача „Яки порези маме плациц од 1. I 1929. року” (боки 92-95) Александер Дуличенко заключує же автор преїгмирно хаснує сербизми и пише: „На три боки спомнутей статї пренашли зме 60 маркантни сербизми, то єст фактично по 20 сербизми на каждим боку: *порезник*, *порез*, *равнотежа*, *уєднєне*, *покраїна*, *предратни*, *разрез*, *наплата*, *добиток*, *тециварина*, *разред*, *доходарина*, *имовина*, *пословни*, *промет*, *коморски*, *прирез*, *припадац*, *земльозакупници*, *приход*, *тарговец*, *закупнина*, *влас(т)ник*, *намет*, *ютро*, *ратни*, *ванредни*, *напола*, *доходарински*, *дотични*, *земльопоседници*, *катастарни*, *ораница*, *ливада*, *пашняк*, *мочвара*, *односно*, *податок*, *валовница*, *образница*, *тарговина*, *примерак*, *динар*, *доходок/доходак*, *срез*, *бабица*, *од прилики*, *дакле*, *землярина*, *установиц*, *врт*, *виноград*, *трстика*, *шума*, *просечно*, *пописник*, *порезовник*, *право*. Кед вежнеме до огляду же ше велї сербизми повторюю и 5-10 раз у тей статї, вец виходзи же ше просеково на єдним боку текста находза 100 и вецей сербизми!” (Дуличенко 1995: 96-97). У цалим *Руским календару за 1929. рок*, на 115 бокох, Дуличенко зазначел (не рахуюци повторйованя) вецей як 500 сербизми (исте: 102-106; Рамач 2002: 558).

Док Костельник допушовац и „операнє” на сербски язик, Мафтей Винай, Михайло Ковач (як и дзепоедни други интелектуалци того часу) предкладали операнє лем на украински язик. У пракси, медзитим, и вони, и шицки други руски авторе, хасновали и

сербизми, не пре неприципиелнось, але прето же сербизми, як зме уж видзели, були нательо розширени у руским язике же просто не мож було не хасновац их (Рамач 2006: 198). У вязи з тим Мафтей Винай з нагоди дзешецрочніци Руского народного просвитного дружтва (*Руски новини* 1929/238: 3) писал шлідующе: „Вельо раз человек сче дацо повесц – и ... бере зос серпско-хорватскей мови, бо, гвари, то уж подобне нашому. Чи нам треба нашу бешеду очудацовац зос цудзу бешеду, кед маме богату и пребогату руску кніжовну бешеду [т. є. українски язык]? ... Ясно, дакле, же треба шицки слова, котри не маме, лебо су не досц совершени, брац зоз кніжовней мови, а кед вироятне, же би слово не могли зрозумиц нашо земледілци, треба го описац, лебо з яснейшим гоч и цудзим назначиц у заградзеню. Надалей би требало, да ше приношую мали статі на руским кніжовним язике (українским). Але непохопими слова мушели би буц толковани” (исте).

Стредком двацетого вику уплів сербского язика ше значно звекшал. Уж пейдзешатих и шейдзешатих рокох, кед єдини лингвистични авторитет бул Гавриіл Надь, и Надь ше у своїх роботох намагал указац на вельки уплів сербского язика. Так ше напр. закладац же би ше место меновніка *стане* хасновал меновнік *стан* (Надь 1983: 167). Надь реаговал и на поволанки дзепоедних культурних діячох же би ше руски язык очисцел од цудзих словох. Вон категорично написал же таке дацо, перше, невитворліве, а, друге, ані є не мудре. Будуци млади, мали и вецей пасивни як активни у культурним живоце, ми ше мушели, примаючи нови поняца з новима продуктами, пренаходками, служиц зоз словами того народа од хторого зме прияли и сами поняца (исте: 44). З часом тоти слова нам постали домашні и жию медзи нами так буйно же би их требало витаргнуц з нашей думки, кед бизме их сцели витаргнуц з нашей бешеди. Заш лем, Надь трима же их число можеме зменшац. Кед цудзе слово ма исте значене як нашо мож го заменіц и треба го заменіц з нашим словом. Кажде хто пише або бешедує по руски длужен на таки слова мерковац и не хасновац их (исте). У случайох кед руски язык не може зоз своїм словом пренесц полне значене пожички, але лем половку значеня, або лем подобне значене, Надь забера становиско Александра Белича. Не шмеме гамовац язык, але го треба усовершовац, бо „цали ше розвиток язика состої у розвиваню нових прелівох у значеню словох и розвиваню нових значеньох у словох” (исте: 45; Белић 1937: 22).

Понеже стредком прешлого вику утвердзене же сербизми у руским язике розширени у велькей мири, зявел ше одредзени страх од сербизмох и авторе приступели свойофайтовой чистки язика. На кридлох тей тенденції намагало ше престац хасновац и даєдни лексеми хтори по форми идентични зоз лексемами сербского язика. Так напр. виключена лексема *страна*. Гоч дотична лексема присутна и у словацким и у сербским язике, третирана є як сербизм и заменьована зоз синонимску лексему *бок* (Рамач 2006: 216). Подобна судьба знашла и други лексеми о чим Мария Горняк пише: „Два децениї назад, кед зме по войны почали розвивац свою власну видавательну діялнось при Руским слове и кед зме при Радио Новим Садзе на перши завод основали руску редакцию, ми свой язык лем `плели`. Таки обставини привели до того же зме зоз язика повируцовали слова: *слон, канализация, овоцни сок, брак* и др., хаснуюци место ніх лем: *елефант, бетелізация, овоцова юшка, малженство*. Познейше зме вируцени слова знова хасновали, бо зме дознали же *слон* гваря и Українци, а *сок, канализация* и *брак* и други Славяне, та зме похопели же би чкода було кед би ше ми за ніх охудобнели” (исте; *Шветлосц* 3/1970: 224).

Автор другей рускей граматики (1977), Микола Кочиш, тиж бул свидоми велького упліву сербского язика. Вон препоручовал же би ше литературни язык збогацел и так же

би ше реактивовали архаізми. Вон писал напр.: „Затрацени, призабити або цалком забути корені, а ище вещей готови слова котри можу дац продуктивну основу маме и требало би уж активовац тоту `нукашню резерву” (Кочиш 1978: 15). На тот способ у литературним язичу реактивовани напр. шлідуюци слова: *ручиц* „гарантовац”, *квита* „серб. признаница”, *квартиль* „серб. стан”, *контракт* „серб. уговор” и др. Перше зоз штирох наведзених словох ше не затримало у сучасним руским язичу, док ше други три затримали.

3. Попатрунки на уплів сербского язича сучасних русинистох

Док руски литературни стандарт у Костельниковей и Кочишовей граматичи бул третирани як диалект українского язича, у *Граматики руского язича* Юліяна Рамача (2002) вон третирани як язич у полним значеню термина.

Рамач свидоми факту же ше слова зоз рускей народней бешеди у значней мири траца и же ше заменяю зоз словами зоз сербского язича. Як приклади наводзи слова *кочиш*, *шифа*, *моровки*, *ортони*, *кондигнация*, *пасц*, *перун*, *поживленє*, *школіц* (*ше*), хтори под уплівом сербских словох *кочијаш*, *лађа*, *шарлах*, *оргуље*, *спрат*, *чувати* (статок), *гром*, *храна*, *школовати* (*се*) заменени зоз словами *кочијаш*, *лађа*, *шарлах*, *оргулі*, *спрат*, *чувац* (статок), *гром*, *храна*, *школовац* (*ше*) (Рамач 2006: 169). Велі слова зоз карпатскей лексичи старши генерациі хасную паралелно зоз дублетами-сербизмами (напр. *бизовни* паралелно зоз *сигурни* < серб. *сугуран*; *виграц* паралелно зоз *добиц на картох* < серб. *добити на картама*; *жедляр* паралелно зоз *станар* < серб. *станар*; *квартиль* паралелно зоз *стан* < серб. *стан*; *плани* паралелно зоз *слаби* < серб. *слаби*; *дробизг* паралелно зоз *живина* < серб. *живина*; *ставец* паралелно зоз *зглоб* < серб. *зглоб*; *порция* паралелно зоз *порез* < серб. *порез*) (исте). Уж зме ше так привикли на сербизми, хтори поцисли руски еквиваленти, же би нам, а окреме младим генерацијом, реактивизация руских архаизованих еквивалентох випатрала неприлапліва, та аж и шмишна. Прето Рамач трима же би нешка було неможліве место сербского слова *держава* почац хасновац *орсаг* або *країна*, место *гар* – *попел*, место *птица* – *птах*, место *лађа* – *шифа*, место *школовац* *ше* – *школіц* *ше*, место *гром* – *перун*, место *осовина* – *ош* (ж. р.), место *чувац крави* – *пасц крави* итд. У язичу младших генерацијох находзиме и велі руско-сербски пари (напр. *виновати* и *криви* < серб. *крив*; *достац* и *добиц* < серб. *добити*; *одпочинуц* и *одмориц* *ше* < серб. *одморити се*; *здабац* и *личиц* < серб. *личити*; *час* и *време* < серб. *време*; *хасен* и *корисц* < серб. *корист*; *шицкоєдно* и *свеєдно* < серб. *свеједно*) (исте).

Бешета младих окреме подложна упліву сербского язича. Генерално патраци, у русинистичи лексича младих зазначована лем спорадично. Жаргон школярох у Гимназиі Петро Кузмяк у Руским Керестуре вигледовал Владимир Бесермині, хтори записал коло 60 лексеми и синтагми. Велька векшина превжата од младих бешеднікох сербского язича (Бесермині 1992-1993: 145).

По анализованю язича младих на Фейсбуку Александер Мудри, медзи иншим, наглашел: „Нешка, у вше векшей мири, директно през медіи або постредно преіг сербского, на руски язич уплівує и англійски. Тоти упліви привели до формованя гибридного язича. З оглядом на наведзени характеристики жаргону младих, присуство англійского преіг медіюх и англосербского, язич младих на интернету би було оправдане наволац *рускоанглосербски язич*” (Мудри 2012: 44). Хаснованє компютера и интернета, обачує Мудри, уж длугши час общеприсутне, та би и у образованю тотя реалноц мушела буц прилапена, а ошвицованє проблема хаснованя руского язича на

интернету драга гу ришованю того проблема у целосци (исте: 45). Термин *англосербски* Мудри по шицким судзаци пребера од Твртка Прчича (Prčić 2005: 23).

Михайло Фейса визначуе факт же млади Руснаци свидоми же, кед ше жадаю уклопиц до сучасного швету, муша хасновац найменей три язики: язык держави у хторей жию (сербски язык), перши язык комуникациї на шветовим уровню (английски язык) и свой мацерински язык (руски язык) (Фейса 2014а: 147). На даскельо заводи пошвецел увагу руско-сербскей двоязичносци, окреме при младих Руснацох (Fejsa 2010б; Фејса 2013). Фейса видзелел и англицизми и турцизми зоз лексичного фонду хтори традиционално третирани як лексичне пасмо сербокроатизмох (Рамач 1983).

У новши час уплїву сербского языка вельку увагу пошвецуе Гелена Медеши. Визначуеме податки же Медешова обявела монографию о руским языку (Медеши 2008) и штири правописни приручнїки (Медеши 2012; 2013; 2014; 2017). Приручнїки представяю зборнїки кратких язичних есейох у хторих авторка, часто на гумористични способ, преноши читателюм свойо числени лекторски призначки и указуе на найчастейши гришки бешеднїкох руского языка до хторих приходзи под директним уплївом сербского языка. Ёй приклади творя и вельку часц прикладах хтори наводзимо у студийї. Медешова на становиску же нови язични материял, кед же ше уклопуе до системи, не може чкодзиц. Велї странски слова (ту учишлюе и сербски) не можеме вше заменїц зоз домашнїма. Видумовац нови слова не найлепше ришене, бо наша язична система або не вше одвитуюца за таки иновациї, або ані не ма можлївосци на таки способ задоволїц шицки потреби хтори язична стварносц наклада. Домашнї еквиваленти, кед же их и ест, звичайно не функционию як подполни синоними, у складу зоз лингвистичним принципом по хторим едно зоз двох паралелних словох синонимского рангу з часом або здобудзе иншаке значене, або ше страци (Медеши 2014: 7). Кед же рационални и обективни пуризм неохобна предпоставка чуваню языка, гоч лем у смислу препреченя за неконтроловане хасноване цудзих язичних елементох, у „чистоти” языка заш лем не треба превершовац. Традиционална мудросц у стилу „нач нам цудзе кед маме свойо красне слово” зна часто зневериц, прето же ше семантични и асоцијативни поля не складаю у подполносци (исте: 8). У случаю языкох у контакту вельо того ше у языку може зявиц под уплївом других языкох, але найлегчейше ше прилапуе и найлепшу перспективу ма тото цо у системи языка примателя уж ма подлогу. При генетски зродних языкох (як цо то сербски и руски), окреме кед еден з нїх у доминантним одношеню гу другому, дзвери за неконтроловане преберане не лем словох але и цалих виразох – нащежар отворени. Не закладаме ше за пуризм у руским языку, але не шмеме буц ані пребарз толерантни спрам цудзих виразох хтори можеме мирней души заменїц зоз домашнїма хтори знача исте (исте).

Генерално патраци, на тему уплїву сербского языка на руски язык було фрагментарни роботи у хторих указоване на велї конкретни случаї уплїву сербского на руски, и то на даедним зоз уровньох лингвистичней анализи – фонологийним, морфологийним, синтаксичним и/або семантичним. Найвещей зробене на семантичним уровню, на хторим уплїв сербского и найобачлївши. Поготов то зробене у капиталних лексикографийних дїлох – двотомним *Сербско-руским словнїку* (Рамач и др. 1995; 1997) и еднотомним *Руско-сербским словнїку* (Рамач и др. 2010). Тоти лексикографийни дїла представяю резултат тродеценийней лексикографийней роботи Юлијана Рамача и його тиму, хтори творели Гелена Медеши, Оксана Тимко-Дїтко и Михайло Фейса. Потреба же би ше замерковани манифестациї уплїву сербского языка на руски систематизовали и обробели существовала у русинистики (Медеши 2008: 117), але лингвисти не назберали моци за целоснейше

спатране упліву сербського языка, як языка стредку, на руски язык, як языка рускей национальней меншини у Сербії. Тота студия представя пробоване же би ше тот недостаток превозишол.

4. Уплів на фонологийним уровню

У бешедним языку хаснуеме углавним неадаптовани сербизми (зоз руским акцентом на предостатнім складу): *станица, пристаниште, болница, центар, оперисац*. У литературним языку сербизми ше адаптую: *станіца, пристаніце, больніца, центер, оперовац* (Рамач 2002: 420).

Кед поровнаме фонемски инвентари у руским и сербским языку, представени зоз медзинародну фонетску абецеду, основна розлика у числу фонемох:

руски язык: /a/, /e/, /i/, /o/, /u/, /b/, /p/, /d/, /t/, /g/, /k/, /dz/, /c/, /dž/, /č/, /d'/, /t'/, /v/, /f/, /z/, /s/, /ž/, /š/, /h/, /x/, /j/, /l/, /l'/, /m/, /n/, /n'/, /r/;

сербски язык: /a/, /e/, /i/, /o/, /u/, /b/, /p/, /d/, /t/, /g/, /k/, /c/, /dž/, /č/, /d'/, /t'/, /v/, /f/, /z/, /s/, /ž/, /š/, /x/, /j/, /l/, /l'/, /m/, /n/, /n'/, /r/.

У руским языку розликуеме 32 фонеме (5 вокали и 27 консонанти), а у сербским 30 фонеме (5 вокали и 25 консонанти). Два руски фонеме, /dz/ и /h/, у сербским языку маю одвитујуци алофони од /c/ и /x/. То значи же у суцносци нет векши проблеми при транскрипції сербских лексемох на руски, и наспак.

Руски консонант ч /č/ артикулуе ше медзи сербским консонантами ч /č/ и ħ /t'/. Понеже слово о дакус мегчейшим ч у руским языку (окреме при бешеднікох у Руским Керестуре), то причина же ше сербски презвиска на -ић (напр. *Петровић, Марковић, Јовичић*) у руским языку адаптую зоз -ич (*Петрович, Маркович, Йовичич*). И у новших пожичкох ħ ше у бешедним языку заменюе зоз ч: рус. нестанд. *шечерана* < серб. *шећерана* (рус. станд. *цукровня*); рус. нестанд. *чирилица* < серб. *ћирилица* (рус. станд. *кирилка/кирилица*); рус. *чевапчичи* < серб. *ћевапчићи*; рус. нестанд. *вочняк* < серб. *воћњак* (рус. станд. *овоцнік*) (исте).

У бешедним языку ше дакеди, окреме при географских и особних менох, назвох установох и подприємствох, чува жридлове вигваряне ħ и ħ: *Руђер Бошковић, Буро Баковић, Борђе, Бевђелија*. У литературним языку ше тоти мена вигваряю d' и t', односно /d'/' и /t'/' : *Рудер Бошковиц, Дуро Дякович, Дьорде, Девдѐлия* (исте).

Гоч руски язык не характеризуе вокалске р (та ше даедни географски назви адаптую зоз складом -ер- – *Вербас, Вершец, Берчка*), заш лем ше вигваря при даедних менох, презвискох, географских назвох и под.: *Штрбац, Крста, Крстич, Црнянски, Трст* (исте: 421).

Попри жридлового вигваряня ħ и ħ, як и вокалскогo р, не обачуеме други форми упліву сербського языка на фонологийним уровню.

5. Уплів на морфо-синтаксичним уровню

5.1. Меновніки

5.1.1. Дзепоедни меновніки маю исту або подобну форму, але ше розликую у граматичним роду. Под уплівом роду даедних меновнікох зоз сербського языка приходи до пременки роду при еквивалентних меновнікох у руским языку.

Так напр. руски меновнік *пец* хлопского роду (*Пец им стал при облаку*), але ше

хаснує и у женским роду (*Пец им стала при облаку*) под уплївом меновніка *пећ*, хтори у сербским языку женского роду (*Пећ им је стајала поред прозора*). И меновнік *жовч/жольч* (друга варијанта характеристична за бешеду Руснацох Коцура) хлопского роду у руским языку, але ше тот меновнік хаснує и у женским роду под уплївом меновніка *жуч*, хтори женского роду у сербским языку. З другого боку, меновнік *длань*, хтори у руским языку женского роду, хаснує ше и у хлопским роду под уплївом сербского меновніка хлопского роду *длан*. То ше одноши и на меновнік *багрена*, хтори у руским языку женского роду (поготов при бешеднікох у Коцуре), але ше хаснує и у хлопским роду под уплївом сербского меновніка хлопского роду *багрен* кед ма и идентичну форму (*багрен*). Препоручована форма *система* женского роду у руским языку, але ше под уплївом сербскей форми *систем* хаснує и у тей форми у хлопским роду.

У руским языку меновнік *комбайн* и хлопского роду (у бешеди Руснацох Коцура) и, у варијанти *комбайна*, женского роду, док є у сербским языку лем хлопского роду. Наспак зоз меновніком *основа*, хтори у руским языку лем женского роду, а у сербским языку и хлопского роду (*основ*) и женского роду (*основа*). И меновнік *трипа* у руским языку лем женского роду, а у сербским языку – и хлопского роду (*трип*) и женского роду (*трипа*). Меновнік *боль* лем хлопского роду у руским языку, а у сербским языку меновнік *бол* може буц и хлопского роду и женского роду. Меновнік *раскош* у сербским языку може мац и хлопски и женски род, а у руским є лем хлопского роду (*розкош*). Меновнік *цинь* у руским языку хлопского роду, але ше хаснує и у женским роду под уплївом сербского меновніка *сен[ка]* (Медєши 2013: 110-111).

5.1.2. Результат языкох у контакту, поготов векшинского (сербски язык) и меншинского (руски язык), вше велька интерференция (преберанє формох виражованя), и то по правилу зоз „векшого”, розвитшого, доминантнейшого до „меншого”. Кед языки по своєй структури подобнейши, преберанє формох вираженше.

То ше окреме одноши на случаї кед у языкох єгзистую зоз формалного боку подобни слова, хторим значєня цалком розлични. Лингвисти за таки пари гуторя же су *фалииви приятеле (пари)*. Наприклад:

а) меновнік *облак* существує у обидвох языкох з тим же у руским языку значи „серб. прозор”; атмосферски *облак* зоз сербского языка по руски *хмара*;

б) руски меновніки *твар* и *ліцо* маю еквиваленти *лице* и *образ* та ше часто мишаю значєня рус. *ліцо* (серб. „образ”) и серб. *лице* (серб. *Лице му се озарило*, рус. *Твар му ше зашвицела*; серб. *Ошамарио га је по левом образу*, рус. *Пляснул го по лївим ліцу*);

в) на руским языку *чарапи* знача серб. „зепе”, а *чарапе* зоз сербского языка по руски *ботоши*;

г) у руским ше под уплївом сербского меновніка *вага* хаснує меновнік *вага*, и попри тим же *вага* по руски значи „чежина, полуга”.

5.1.3. Гелена Медєши у своїх язичних есейох увагу пошвецела шлїдуюцим пожичком зоз сербского языка:

а) рус. нестанд. *стан* < серб. *стан* (рус. станд. *квартиль*) (Медєши 2014: 20);

б) рус. нестанд. *стане* < серб. *стање* (рус. станд. *стан*); рус. станд. *стане* по сербски *стајање* (исте);

в) рус. нестанд. *баня* < серб. *бања* (рус. станд. *купель*);

г) рус. нестанд. *купатило* < серб. *купатило* (рус. станд. *купальня*);

г) рус. нестанд. *плочици* < серб. *плочице* (рус. станд. *цегелки*) (исте: 58-59);

д) рус. нестанд. *плавуша* < серб. *плавуша* (рус. станд. *биловласа*, у новши час и

блондинка) (исте: 46-47);

е) рус. нестанд. *вештак* < серб. *вештак* ма два значеня и обидва превжати зоз сербского языка (серб. „вештачко ђубриво” и серб. „судски стручњак”); рус. станд. *штучни гной* и *судски експерт* (Медеша 2013: 63-64);

е) рус. нестанд. *поклон* < серб. *поклон* (рус. станд. *дарунок*);

ж) рус. нестанд. *Кинез* < серб. *Кинез* (рус. станд. *Китаец*); медзи частима назвами припаднікох народох часта и рус. нестанд. *Енгле[й]з* < серб. *Енглез* (рус. станд. *Англиец*);

з) рус. нестанд. *родендан* и *родендаоница* < серб. *рођендан* и *рођендаоница* (рус. станд. *родзени дзень* и *винчовальня*);

и) рус. нестанд. *теретана* < серб. *теретана* (рус. станд. *терховальня*);

ї) рус. нестанд. *кори за питу* < серб. *коре за питу* (рус. станд. *цесто*) (Медеша 2014: 80-81);

й) рус. нестанд. *празилук* < серб. *празилук* (рус. станд. *цескова цибуля*) (исте: 129);

к) рус. нестанд. *крпель* < серб. *крпель* (рус. станд. *пийокровец*) (исте: 134);

л) рус. нестанд. *веш-машина* < серб. *веш-машина* (рус. станд. *райбачка*); гоч меновнік *веш* германизм, зложено слово *веш-машина* одкрива и уплів сербского языка;

м) рус. нестанд. *телефон на листане/лізане* < серб. *телефон на листање/лизање*; стандардни руски ещи не ма одвитујуце ришење, а у бешеди младих превладує вираз *телефон на тач*.

н) меновнік *грешка* интензивнейше ше хаснує под уплівом сербского меновніка *грешка*, хтори скоро у подполносни поциснул меновнік *хиба* та ше место *Роба з хибу* и *То велька хиба!* нешка углавним хаснує *Роба з грешку* и *То велька грешка!* (Медеша 2013: 91-92).

Меновніки-сербизми Юлиан Рамач груповал по семантичних польох на шлідујуци способ (2002: 419):

а) назви зродносци: *чукундідо*, *аскурдел*;

б) часци човекового цела: *бураги*, *мишици*, *бубреги*, *слепоочница*, *кичма*, *кук*, *зглоб*, *стра*;

в) здравство: *ефтिका*, *шуги*, *жуль*, *таблета*, *болница*, *баня*;

г) назви животиньох: *животиня*, *магарец*, *маймун*, *слон*, *сом*, *шаран*, *морка*, *живина*, *птица*, *яребица*;

г) назви рошлінох: *банана*, *кикирики*, *лоза*, *багрена*, *смрека*, *бор*, *ластар*, *жбун*, *дикица*, *соя*, *ранка*; назви квеца: *божур*, *дюрдіца*, *любичица*, *зомбульки*;

д) терен: *планета*, *запад*, *мочвара*, *обала*;

е) природни зявеня: *поплава*, *мечавица*, *плюсак*, *гром*;

е) населене: *калдерма*, *кафана*, *бифе*, *кафич*, *центар*, *трг*, *парк*;

ж) привреда: *воденіца*, *уляра*, *рудник*, *задруга*;

з) тарговина: *дутян*, *муштерия*, *капара*, *рачун*, *чек*, *роба*, *кусур*, *вересия*;

и) администрация: *опитина*, *молба*, *жалба*, *потврда*, *уверене*, *решене*, *дозвола*, *казна*, *порез*, *уговор*;

ї) школа: *испит*, *розпуст*, *основна школа*, *наставнік*, *настава*, *сведочанство*;

й) пошта: *поштар*, *дописница*, *упутница*, *препоручене*;

к) воєни назви: *войска*, *десетар*, *оружис*, *метак/метка*, *барут*, *пешадия*, *морнар*, *тенк*, *стража*;

л) заніманя: *занат*, *калфа*, *шетерт*, *тесар*, *кочияш*, *бабица*, *чувар*, *послужитель*, *куруир*, *сликер*, *врачарка*;

- м) обисце: *чардак, обор, проще, стан, купатило, патос, спрат, зграда, темель*;
- н) ствари у хижох: *керпара, намештай, орман, орманчик, душек*;
- о) предмети, апарати и др. у обисцу: *джезва, аван, замрзивач, косир, тачка, чуския, упаляч, пепеляра, приколиця*;
- п) превозни средства: *ладя, чамец, скела, крилатица, станиця*;
- р) едзенья и напнтки: *бурек, сендвич, сарма, храна, сладолед, маджун, йогурт, сок, боровниця, комовица, лоза/лозовача*;
- с) шмати: *панталони, сако, капут, майца, подкошуля, шубара, периньяк, мендюша, наруквица*;
- т) абстрактни меновніки: *вежба, доказ, задовольство, згода, искусство, нада, налога, напор, одлука, посета, правило, кобура, сретя, успомена, шала, мержня, одмор, брита, наредзене, здравле, поздрав*.

У вязи зоз групу а), хтору при Рамачови представляю меновніки *чукундідо* и *аскурдєл* можеме додац же ше група назвох зродносци нешка значно шири. То ше окреме одноши на термини *стриц, стрина, уяк, уйна* и *тета* (Фейса 2014б: 102). Єдино у случаю термина *тета* можеме бешедовац не лем о непосредним сербским уплїву, але и о постредним, стимулативним уплїву з оглядом на факт же лексема *тета*, у значеню „супруга мацерового брата”, егзистує и у Карпатским ареалу (Фейса 2016в: 202).

Подобне и зоз меновніком *сом* хтори не треба третирац виключно як сербизм бо є у истей форми потвердзени и у Карпатским ареалу (Фейса 2017: 357).

Медзи начишлєнима меновніками, окреме у групи р), находза ше и турцизми и англицизми (*бурек, сарма, йогурт, сендвич*), хтори до руского языка вошли преїг сербского языка (оп. 6.2).

5.1.4. Од буквално преложених виразох, у цалосци або часточно, видзелюєме:

а) рус. нестанд. *мешац дні, рок дні, тидзень дні* < серб. *месец дана, годину дана, недељу дана*; як видземе, у сербским языку меновніки *недеља, месец* и *година* змоцнюю ше з меновніком у множини *дани*, цо не случай у руским языку (место *О мешац дні треба опирскац з истим средством* достаточне *О мешац треба опирскац з истим средством*) (Медєши 2013: 27-28);

б) зоз числених зложених словох з тей нагоди наведземе лем меновніки *першоборец* и *летовалище* < серб. *првборац* и *летовалиште* (Медєши 2012: 74);

в) од калкованих виразох части *без вязи, не ма нїякей вязи, нет вязи!* < *без везе, нема никакве везе, нема везе!* (Медєши 2014: 33) и *благо тебе* < *благо теби*.

5.1.5. Зоз припадкових формах хтори настали под уплївом припадкових формах сербского языка видзелюєме:

а) хаснованє часового генитива (*Дошли су другог дана*) и часового акузатива (*Дошли су други дан*); у руским частейши акузативни конструкції (*кажди дзень, пияти дзень, остатні тижні*), але под уплївом сербского языка почали превладавац генитивни конструкції (*каждого дня, пиятого дня, остатніх тижньох*) (Медєши 2012: 91-92);

б) меновнік *вяза*, хтори ше под уплївом сербского языка находзи у генитивней конструкції место у инструменталней: рус. нестанд. *у вязи того* < серб. *у вези тога* (рус. станд. *у вязи зоз тим*) (исте: 50-51);

в) генитивни форми множини зоз законченєм *-ох*, хтори провадза безособово форми дієслова; под уплївом сербского языка приходзи до погришного вислову *На Кирбай пришло вельо дзивкох зоз страни* место *На Кирбай пришли велі дзивки зоз страни* (исте: 127-128);

г) генитивна форма у виразу *запалене плюца* (< серб. *запалење плућа*), хтори би мал глашиц *запалене плуцох* (Медеші 2013: 79-80).

5.1.6. Руски слова часто под сербским уплївом доставаю нови значеня, и то так же кед руске и сербске слово маю исте або подобне значенє, а сербске гу тому ма и иншаки значеня, тоти ше значеня преноша и на руске слово:

а) *черево* < *црево*, у першим значеню „часц цела” а у другим, новим „гурка за полїване”;

б) меновніки *дзивка* и *легинь*, попри основного значеня серб. „девојка” и серб. „момак”, здобули и значеня серб. „драга” и серб. „драги” (Медеші 2012: 74).

5.2. Дїєслова

5.2.1. Конструкції зоз дїєсловом *буц* у хторих ше одражує уплїв сербского языка барз части (Медеші 2014: 9-12):

а) *буц у праву* (*Муштерия више у праву*) < *бити у праву* (рус. *мац право; Муштерия више ма право*) (Медеші 2012: 15-6);

б) *буц у станю/стану* (*Не були у станю/стану ані отримац того цо нашлїдзели*) < *бити у стању* (рус. *мочи; Не могли ані отримац того цо нашлїдзели*) (исте: 19-20);

в) *буц у ситуациї* (*Не були зме у ситуациї послац вам тоти податки*) < *бити у ситуацији* (рус. *мац можлївосц, мац нагоду; Не мали зме можлївосц/нагоду послац вам тоти податки*) (Медеші 2014: 22-23);

г) *буц у можлївосци* (*Не бул у можлївосци на час закончиц роботу*) < *бити у могућности* (рус. *мац можлївосц; Не мал можлївосц на час закончиц роботу*); тота конструкція превжата преїг сербского зоз англійского языка (*be able to + V*) (исте: 11-12);

г) *буц у потреби* (*Помоц фамелийом у потреби*) < *бити у потреби* (рус. *буц потребне, буц нужне; Помоц фамелийом хторим то потребне/нужне*); и тота конструкція превжата преїг сербского зоз англійского языка (*be in need*) (исте: 13);

д) *буц у проблему* (*Одбойкаше у проблему*) < *бити у проблему* (рус. *мац проблем; Одбойкаше маю проблем*) (исте: 18);

е) *буц жаль дакого або дачого* (*Жаль ми це*) < *бити жао некога или нешто* (рус. *сановац дакого або дацо; Сануем це*); у прешлосци бул фреквентни вираз *буц жаль дакому дакого* (*Жаль ми тей милей дзивочки*), хтори лепше заменїц зоз *бановац за даким* (*Бануем я за тоту милу дзивочку*) (исте: 95-96);

є) *Брига ме! Цо ме брига за ньго!* < *Брига ме! Шта ме брига за њега* (рус. *Яка ми брига! Цо ми брига за ньго!*); форми дїєслова *буц/бити* не виповедзени у наведзених прикладах, але ше у сербским языку виповедаю напр. у одрекаючих виреченьох (*Није ме брига*);

ж) *криво ми* < *криво ми је* (рус. *Неправо ми*);

з) *буц ганьба* (*Ганьба го було*) < *бити стид/срамота* (рус. повратне дїєслово *ганьбиц ше; Ганьбел ше*) (исто: 92-93).

5.2.2. Пре подобносц и немеркованє часто ше руски дїєслова заменюю зоз сербским кед ше меня и значенє вислову у целосци. Наприклад:

а) дїєслово *дїловац* (хторе ма значенє серб. „пословати”) хаснує ше под уплївом сербского дїєслова *деловати* у значеньох характеристичних за ньго (Медеші 2012: 25);

б) дїєслово *досадзиц* (хторе ма значенє „додац зоз садзеньом”) пре подобносц зоз дїєсловом *досадити* здобува и його значенє (рус. нестанд. *Досадзело му читац*, рус. станд.

Допило му читац) (Медеша 2013: 31-32);

в) *топиц ше* < *топити се*; у руским језику постоји глагол *топиц* у значењу срб. „ложити”, у пасиву *топиц ше* у значењу срб. „ложити се”, а *топиц ше* у еквивалентним значењу срб. „топити се” нестандардно (рус. нестанд. *Вонка велька плота бо ше иніг топи*, рус. станд. *Вонка велька плота бо ше иніг пуца*) (исте: 55-56);

г) *уходзиц*, зок значењом срб. „улазити”, пре подобноск зок србским глаголом *уходити*, здобува и значење срб. „шпијунирати” (исте: 57-58);

д) глагол *уживац*, попри значења срб. „осећати ужитак”, прејг правних текстох предложених зок србског језика, здобуло и значење срб. „имати одређени статус” (напр. *Ужива посланици имунитет*) при чим занедзбани дајдни домашні можливосци (напр. *Ма посланици имунитет*) (исте: 81-82);

е) глагол *кукац* у руским језику ма основни значења срб. „заузимати чућећи положај” и срб. „кукати” (о куковки), але под упливом србског глагола *кукати* здобуло и значење срб. „жалити се” (исте: 85-86);

ж) глагол *одробиц* у руским језику ма основне значење „зњак врачаніни”, але под упливом србског глагола *одрадити* (пројект, емисију и др.) здобуло и значење „зробиц, закончиц” (исте: 89-90);

з) глагол *задубиц ше* попри значења срб. „постати јако прљав” под упливом србског глагола *задубити се* здобуло и значење срб. „унети се” (исте: 99-100).

5.2.3. Често глаголи зок србског језика поцискују руски. Так ше напр. глагол *сумњаци* призивчаело у руским језику (< срб. *сумњати*) и поцисло цали једен ряд виразох (рус. *не вериц, не мац довирија, не буц прешвечени, буц недовирливи* и др.) (Медеша 2013: 133); глагол *сетиц ше* (срб. < *сетити се*) вше ше частейше хаснује место *здогадац ше* (рус. нестанд. *Не сетела ше*, рус. станд. *Не здогадала ше*); глагол *гришиц* у значењу срб. „правити грешке” тиж зок србског језика (Рамач 2017а: 283); и вираз *мачка предзе* рефлектује уплив србског језика (*мачка предзе*) прето же рус. станд. вираз глаши *мачка грає*.

5.2.4. Медзи глаголима двох језикох обачујемо и по форми подобни глаголи хторим значења цалком розлични:

а) у руским језику ше зок глаголом *заказац* (у значењу срб. „договорити”) може нажива, розгварка и под., а под упливом србског глагола *заказати* (у значењу срб. „отказати, затајити”) *заказац* могу и гамовачки, пумпа, мобилни и инше (Медеша 2014: 75-76);

б) глагол *затрепац* ма даскельо значења у руским (напр. срб. „испрљати”, срб. „закрчити”, срб. „замесити, умутити”, срб. „замахати”, срб. „затреперити”) а под упливом србског глагола *затрпати* достава и значења хтори ше звичайно преноша зок глаголима *загарнуц* и *загребац* (*затрпати рупу* > *затрепац дзиру*; *затрпати у земљу* > *затрепац до жеми*) (исте: 77-79);

в) и руске глагол *загребац* под упливом србског глагола *загребати* достава и значења хтори ше преноша зок глаголима *задрапац* и *защкрабац* (Медеша 2017: 34);

г) руске глагол *задзерац* (у значењу срб. „зацепљивати”) здобува и значења хтори ма србске глагол *задирати* (напр. срб. „дубље улазити”, срб. „утицати на нешто”, срб. „повређивати”) (исте: 35);

д) пре подобноск медзи руским глаголом *любиц* и србским *љубити*, односно пре розлики у значењу (перши спомнути значи срб. „волетити”, а други срб. „целивати”), приходзи до нестандардних виразох, напр. *Любел ю по власох* (место станд.

Бочкал/Циловал ю по власох); прето кед нешка дахто зоз младших генерацийох на телефон пове *Любим це*, не ясне чи посила поцилунок чи виявює любов (Медєши 2013: 25-26);

д) значеня руских дієсловох *бежац* (у єдним напрямє) и *бегац* (у вецей напрямох) нешка ше у руским язике не розликую ясно пре уплів дієслова *бежати*, хторе у сербским язике и єднонапряме и вецейнапряме; сербски еквивалент за *бежац* и *бегац* то дієслово *трчати* (Медєши 2014: 138-139);

е) руске дієслово *присцигнуц* и сербске дієслово *пристигнути* дияметрално ше розликую по значеньох понеже руске значи серб. „морати вршити велику нужду” а сербске дієслово серб. „доћи”, серб. „сустићи”, серб. „дораста, стасати”; под уплівом сербского дієслова *пристигнути* и руске дієслово *присцигнуц* здобуло значеня хтори характеристични за сербске дієслово (Медєши 2017: 20);

є) руске дієслово *оддац* значи серб. „лакнути”, а под уплівом сербского виразу *одати пошту (почаст)* значи и серб. „указати” и серб. „изразити” (Медєши 2012: 132-133).

5.2.5. Находзимє и велї случаї калкованя, прекладаня дієсловох або їх часцох зоз сербского на руски язик. Наприклад:

а) *прешеднуц* < *пресести*; дієслово *прешеднуц* у руским язике мало лєм значенє серб. „пресести у друго превозно средство”, але зоз калкованьом сербского дієслова *пресести* достало значенє серб. „бити доста свега” (Медєши 2017: 40-41);

б) *прибегнуц до помоци* директни преклад сербского виразу *притећи у помоћ* (Медєши 2014: 54-55);

в) *прибегнуц [гу] непопулярним миром* < *прибећи непопулярним мерама*; место *прибегнуц [гу] дачому* лепше хасновац дієслова *применїц дацо* або *похасновац дацо* (исте);

г) *положиц до задатку* директни преклад сербского виразу *ставити у задатак* (исте: 52-53);

г) *ишицко то идзе/спада до року служби* < *све то иде/спада у рок службе* (рус. станд. *до часу служби, до роботного стажу*) (исте: 60-61);

д) *спаднуц на розум* < *пасти на памет* (рус. станд. *присц на розум*) (исте: 67);

е) *спаднуц до несвесци* < *пасти у несвест*; *онєсвесциц ше* < *онєсвестити се* (рус. станд. *замлец, страциц свидомосц*);

є) *присц* < *доћи*; *Вони ми приду родзина* < *Они ми дођу род* (рус. станд. *Вони ми родзина*); *Тото му придзе 200 дин.* < *То му дође 200 дин* (рус. станд. *Тото кошта 200 дин.*); *Дїдо ми придзе стотку* < *Деда ми дође стотку* (рус. станд. *Дїдо ми длужни стотку*);

ж) *випровадзиц манифестацию* < *испратити манифестацију* (у руским язике того дієслово мало лєм значенє серб. „испратити некога” а не и серб. „испратити нешто” (Медєши 2017: 66-67);

з) рус. нестанд. *Добре би ми пришло* представя буквално преложени сербски вираз *Добро би ми дошло* (рус. станд. еквивалент *Здало би ше ми*) (Медєши 2012: 130-131);

и) *ззберовац (ше)* директни преклад *скупљати (се)*;

ї) рус. нестанд. *мержи ме* < *мрзи ме* (рус. станд. *мерзене ми, допило ми*) (Медєши 2008: 116);

й) вирази *буц у госцох* и *исц до госцох* буквални преклади сербских виразох *бити у гостима* и *ићи у госте*; рус. станд. еквиваленти *буц у дакого як госц, госцовац (дагдзе, у дакого)* (Медєши 2013: 9-10);

к) *висц зоз друку* < *изаћи из итампе*; *друк германизм* (исте: 67-68) а у сущносци достаточне повесц *висц* або *буц видати*;

л) под уплівом прекладаня зоз сербского языка дієслово *окончовац* зоз рижними меновніцкими дополнєнями (напр. перше *прицисок, роботу, надпатрунок, атентат* а у новши час и *финансованє, уписованє, планованє, виправянє*) постало барз фреквентне (Медєши 2012: 156-157);

м) конструкція *присиц до дачого* (напр. *неставаня, пременки, схадзки*) < *доћи до нечега (нестанка струје, промене времена, састанка на врху)* (Медєши 2013: 158-159);

н) рус. нестард. *замериц* < серб. *замерити* (рус. *догнац, пригвариц, предруциц*) (Медєши 2014: 82-83);

о) рус. нестанд. *загваряц* (у значеню серб. „препоручивати, подржавати”) < *заговарати* (рус. *препоручовац, потримовац, заступац*) (исте: 86-87);

п) *чишліц (Комисия чишлі 7 членох)* < *бројати (Комисија броји 7 чланова)*; рус. станд.: *У Комисії єст 7 члени, Комисия ма 7 члени* (исте: 104-105).

5.2.6. Одвитуюци синтаксични пременки виволую неповратни дієслова хтори, под уплівом сербского языка, преходза до повратних дієсловох. Таки, наприклад, окреме части дієслова *одпочивац* и *пребачиц*, хтори ше нешка у бешедним руским уж вецей хасную як повратни. Прето не незвичайне чуц або пречитац *Вони ше одпочиваю по полудзенку* (спрам: *Они се одмарају после ручка*) место стандартного руского *Вони одпочиваю по полудзенку*, цо ше одноши и на *Пребачуєм ше, мам когошик на вязи* место стандартного руского *Пребач, мам когошик на вязи* (Фејса 2014в: 184).

Подобно и зоз дієсловами *модліц ше* и *задзековац ше* хтори ше як повратни хасную под уплівом сербских дієсловох *молити се* и *захвалывати се*. Препоручене их хасновац як неповратни дієслова: место *Модля ше путніки най завежню свойо места*, лепше *Модліме путнікох най завежню свойо места* (Медєши 2013: 29-30), а место *Патраче ше задзекovali виводзачом з вельким аплаузом* лепше *Патраче задзекovali виводзачом з вельким аплаузом* (исте: 46).

Противни тип дієсловних одношеньох представляю дієслова хтори у руским языку повратни, за разлику од ситуації у сербским языку дзе су неповратни. То причина же ше стретае зоз вельким числом висловох типу *Питал го цо сце* (спрам: *Питао га је шта хоће*) место стандартного руского *Питал ше му цо сце*. Попри дієслова *питац ше* до тей групи спадаю и дієслова *шніц ше* и *радовац ше*. Место руских конструкційох зоз повратним дієсловом *шніц ше* (*шніц ше + датив*) формую ше конструкції без повратного дієслова, у чим тиж обачліви директни уплів сербского языка. У руским языку ше и зоз основним и зоз фигуративним значенюм хаснує лем повратне дієслово *шніц ше*, и то безособово. Прето не *Шніл сом це прешлей ноци* и *Шніл сом цошка чудне* (спрам серб. *Сањао сам те прошле ноћи* и *Сањао сам нешто чудно*) але *Шніло ше ми з тобу прешлей ноци* и *Шніло ше ми цошка чудне*. Дієслово *радовац ше* вше повратне у руским языку, а одвитуюце дієслово ше у сербским языку зявює и як повратне и як неповратне (и *радовати* и *радовати се*). То причина же ше стретае и зоз висловом *Радує ме же ши пришиол* и зоз висловом *Радуєм ше же ши пришиол*, гоч лем други наведзени правилни (Фејса 2014в: 184-185).

И дієслова *чудовац ше, удац ше, оженіц ше* и *уписац ше* повратни:

а) рус. нестанд. *чудовац* (*Чудує ме такє справованє*) < серб. *чудити* (*Чуди ме такво понашање*); у руским тото дієслово повратне и требало би повесц *Чудуєм ше такому справованю*; може буц и неповратне, але ше вец хаснує безособово, напр. *Чудує така хвиля* (серб. *Чуди такво време*) (Медєши 2013: 11);

б) руске повратне дієслово *удаци ше дацо* (напр. *положиц испит, оправиц телефон*,

закончиц роботу на час и под.) вше ше ридше хаснуе бо го поцискуе сербске дієслово *успети нешто урадити*, односно *успец дацо зробиц* (*положиц испит, оправиц телефон, закончиц роботу на час*);

в) дієслово *оженіц ше* у руским язичу повратне и часто го провадзи конструкція з + *инструментал* (*Оженел ше з ню влоні*), а под уплівом сербского дієслова *оженити* мож чуц и нестанд. *Оженел ю влоні*;

г) под уплівом нестандардного сербского язича вше частейше ше чуо и нестандардни руски вирази *уписац факултет, уписала биологию, уписали мастерски студиї* (< нестанд. серб. *уписати факултет, уписала је биологију, уписали су мастерске студије*) док стандардни вирази глаша: *уписац ше на факултет, уписала ше на биологию, уписали ше на мастерски студиї* (Медеші 2008: 199).

5.2.7. Часто сербске дієслово не уплівуе лем на форму руского дієслова але и на його рекцію:

а) нестандардна конструкція *шмеяц ше + Д* (*Шмеяли ше му пре старе облечиво!*) настала под уплівом сербскей конструкції *смејати се + Д* (*Смејали су му се због старе одеће*), а за руске дієслово *шмеяц ше*, за преношене истого значеня, характеристична конструкція зоз генитивом: *Шмеяли ше з нього пре старе облечиво!* (Медеші 2017: 75);

б) *руководиц зоз схадзку/колегиумом* < *руководити седницом/колегијумом* (рус. *водзиц схадзку/колегиум*) (исте: 69);

в) рус. нестанд. *патриц до дакого* представя резултат директного прекладу < серб. *гледати у некога* (рус. станд. *патриц на дакого*) (Медеші 2013: 39-40);

г) рус. нестанд. *обрациц ше дакому* (*Обрацел ше Управному одбору*) настало под уплівом серб. *обратити се некоме* (*Обратио се Управном одбору*); рус. станд. *Обрацел ше на Управни одбор* (исте: 33-34);

г) дієслово *предискутовац* у руским непреходне та треба повесц *предискутовац* (з *даким*) *о тим питаню* а не *предискутовац тото питане* (зоз акузативом);

д) тиж треба *контактовац з даким* и *консултовац ше з даким* а не *контактовац дакого* и *консултовац дакого* (зоз акузативом); прето погришне повесц *Контактовал нас на телефон, Вше консултуем фаховцох за язик* и треба – *Контактовал з нами на телефон, Вше ше консултуем зоз фаховцама за язик* (Медеші 2012: 124-125);

е) дилему *уознац дакого о проблемох* або *уознац дакого зоз проблемами* треба розришиц зоз хаснованьом конструкції зоз инструментом; конструкцію зоз локативом хасновац зоз дієсловами *бешедовац, сообщиц, обвисциц, информовац, дац знац* и др. (Медеші 2008: 200-201);

е) рус. нестанд. *шніц* (у значеню серб. „имати снове за време спавања”) < серб. *сањати*; у руским язичу ше за наведзене значене хаснуе повратне дієслово *шніц ше*, хторого не провадзи обект, односно форма акузатива, але форма датива (прето *Шніло ми ше зоз Саню, Шніло ше му дацо бридке* а не *Шніл сом Саню, Шніл дацо бридке*) (Медеші 2012: 103-104);

ж) дієслово *требац* безособове та прето треба повесц *Треба ми пойсц, Требало нам остац дома* а не *Требам пойсц, Требали зме остац дома* (Медеші 2013: 93-94).

5.2.8. Гелена Медеші у своїх язичних есейох увагу пошвецела шлідующим дієсловом-пожичком зоз сербского язича:

а) рус. нестанд. *вериц* < серб. *верити* (рус. станд. *спитац дзивку, заручиц*) (исте: 61-62);

б) рус. нестанд. *видац дакого* < серб. *издати некога* (рус. станд. *зрадзиц, удац*) (исте:

65-66);

в) рус. нестанд. *ометац* (*Не ометай ме, видиши же учим!*) < серб. *ометати* (*Не ометај ме, видиши да учим!*); руске дієслово, попри основного значення серб. „омести прашину”, здобуло нови значення – серб. „онемогућавати” и серб. „сметати” (исте: 77-78);

г) рус. нестанд. *спревеси* < серб. *спровести*; попри основного значення серб. „преварити” руске дієслово здобуло и значення серб. „одвести” и серб. „увести” (Медєши 2017: 23);

г) рус. нестанд. *замерац дакому* < серб. *замерати некоме* (рус. станд. *пригваряц, предруцовац*) (исте: 25);

д) рус. нестанд. *стало ми до того* < серб. *стало ми је до тога* (рус. станд. *дзбац, буц брига, буц важне*);

е) рус. нестанд. *вариц* < серб. *варити*; попри значеньох у вязи зоз вареньом под уплївом сербского языка зявюю ше и два нови значеня: 1. „претровйовац, тровиц”; 2. „заварйовац, швайзовац” (Медєши 2013: 73-74);

е) рус. нестанд. *зачетиц ше* < серб. *зачепити се* (рус. станд. *заткац ше, забиц ше, заврец ше*) (исте: 69-70);

ж) *мотац* < *мотати*; обидва дієслова маю значене серб. „намотавати”, але кед слово о цигаретлох руски ма дієслова *шулькац* и *закруцац*, хтори застарюю (Медєши 2014: 101-103);

з) у руским языку егзистую штири дієслова хтори означую розлични файти дзвонєня (*дзвонїц, дзвинїц, цилинтац, бренкац*) а шицким у сербским языку еквивалент дієслово *звонити*; тот факт спричинює же бешедніки руского не хасную шицки штири дієслова правилно а прето же дієслово *дзвонїц* найблізше дієслову *звонити*, воно почина покривац значеня шицких наведзених дієсловах (Медєши 2013: 15-16);

и) у остатнім чаше настали конструкції *за + дієслово*, хтори лепше заменьовац зоз конструкциями *за + [дієсловни] меновнік* (*Маце дацо за поєсц? Таке дацо не за пребачиц < Имате нешто за појести? Овако нешто није за опростити; Маце дацо за едзене? Таке дацо не за пребачене?*), зоз инфинитивом (*Маце дацо поєсц?*) або зоз дієсловну конструкцію у рамикох хторей ше находзи и инфинитив (*Таке дацо не мож пребачиц*) (Медєши 2008: 219).

5.3. Прикметніки

Прикметніки-пожички Рамач (2002: 419) илуструє зоз дванац фреквентними прикметніками: *вешти, згодни, дебели, досадни, згодни, златни, искрени, неваляни, приятни, увредліви, храбри, лабави*.

Медєшова пошвецує увагу шлїдуючим прикметніком:

а) рус. нестанд. *плови власи* < серб. *плава коса* (рус. станд. *били власи*) (Медєши 2014 46-47);

б) у стандардним руским языку прикметніки *квашни, кисли, квашени* и *киснути* маю одредзени значеня, але, под уплївом сербского прикметніка *кисео*, хтори покрива шицки значеня наведзених штирох прикметнікох, стимуловане хасноване прикметніка *кисли* и, евентуално, *квашни*, док ше при младших генераційох остатні два прикметніки скоро престали хасновац (Медєши 2013: 19-20);

в) прикметнік *подли* у руским языку ма значеня „ленїви” и „слаби”, але под уплївом сербского прикметніка *подао* здобул и значеня „нечесни” и „погубени” (*Вон подли человек*,

вше порихтани на спреводзку < Он је подао човек, увек спреман на превару) (исте: 43-44);

г) рус. нестанд. *криви* < серб. *крив* (рус. станд. *виновати*) (Медеші 2014: 90);

г) руски прикметнік *рендани* значи серб. „крпен”, але, под уплївом сербського прикметніка *рендан* у значеню серб. „рибан, рендисан”, здобува и тото нове значене (Медеші 2013: 83-84);

д) руски прикметнік *приємни* значи серб. „пријатан”, але, под уплївом сербського прикметніка *пријемни* здобува и нове, нестандартне значене; прето ше часто чує *приємни испит* (*канцелария, одделене, станїца, канал*) место *примаци испит* (*канцелария, одделене, станїца, канал*) (Медеші 2008: 214);

е) сербски прикметнік *спор* и руски прикметнік *спори* маю процивни значеня – у руским язикау значи „швидки”; у остатні час руски прикметнік траци својо жридлове значене и достава значење „спомалшени”, хторе ма у сербским (Медеші 2013: 53-54);

е) прикметнік *погубени* серб. „покварен” перше ше одношел на едзене, апарат и под., а потим и на характерну прикмету у значеню „безхарактерни”.

Гоч прикметніки на суфикс *-ов(и)* характеристични за карпаторусински, словацки, польски и украински, у јужнорусинским егзистую велї приклади хторим не находзиме еквиваленти у тих язиках, напр. *Гимназийова улїчка, хлебова мука, шнігово лабди*. Рамач (2011: 205-212), анализујуци публикації медзи двома шветовима войнами, замерковал же тедишні авторе хасновали суфикс *-ов(и)* и же нешка, под уплївом одвитујуцих формах зоз сербського язика, хаснуеме *воздушни, квадратни, млечни, поштански, спортски, челїчни, шветлосни* итд. а не *воздухови, квадратови, млекови, поштови, спортови, челїкови, шветлови* (Медеші 2012: 79). У *Руско-сербским словніку* коло сербских формах часто наводзени и форми на *-ов(и)* же би ше хасновательом указало на можлівосци народного язика (напр. *абецедни* и *абецедов(и)*, *атмосферов(и)* и *атмосферски*).

Руски медії, прекладајуци директно зоз сербских медийох, хасную вирази *сербска привреда, сербски спортисти* *Михаил Дудаи, Иван Лендер, Надя Гигл, Чаба Силаді, сербске законодавство* гоч би одвитујуци вирази були *привреда Србиї, спортисти зоз Србиї* *Михаил Дудаи, Иван Лендер, Надя Гигл, Чаба Силаді, законодавство Србиї*.

5.4. Числовніки

Нет вельо приклади пребераня числовнікох зоз сербського язика:

а) у виреченю *То една одлична кнїжка* < *То је једна одлична кнїга* числовнік *еден/една/едно* непотребни; достаточне *То одлична кнїжка* (Медеші 2014: 84-85);

б) *треци* (*штварти, пияти* итд.) *по шоре* < *трећи* (*четврти, пети* итд.) *по реду*; достаточне хасновац лем порядкови числовнік: *треци, штварти, пияти* итд. (Медеші 2017: 85).

5.5. Заменовніки

Нет ані вельо приклади пребераня заменовнікох зоз сербського язика:

а) вираз зоз форму особного заменовніка *Благо тебе* < *Благо теби* не требало би калковац але хасновац вираз *Добре мнє*;

б) форми акузатива хлопського роду идентични зоз формами номинатива кед меновнік означує предмет, а зоз формами генитива кед означує живе ество; то ше одноши и на односни заменовнік *хтори* (за означоване стварох) / *хторого* (за означоване живого

єства), напр. *То роман хторого (треба: хтори) не мам намиру пречитац* (Медєши 2013: 112);

в) у виреченю *На схадзки сообщене же Завод состави план и же исти будзе готови по конєц рока < На седници је саопитено да ће Завод саставити план и да ће исти бити готов до краја године* слово *исти* мож заменїц зоз *тот план* або *план хтори* (Медєши 2008: 216).

5.6. Одступаня у деклинації и кон`югації

5.6.1. Под уплївом сербского языка даєдни меновніки, углавним гєвти хтори заєдніцкогo, славянского походзєня, мєняю граматични род а, у складу з тим, и деклинаційни тип. Твердзєнє же у прєшлосци даєдни меновніки мали иншаки род од того хтори маю нєшка Юлиян Рамач у своєй граматики илуструє зоз меновніком хлопского роду *отров*, хтори у *Етнографийним зборніку* Володимира Гнатюка бул женского роду (у номинативе єднини глашел *отрова*). На драги же би прєменєли граматични род находза ше и меновніки *глад* и *жовч*, хтори ше нєшка єщи хасную и у жридловой форми (хлопского роду), алє ше вше вєцєй усоглашую зоз родом хтори маю у сербским языку (*глад* и *жуч* – женского роду) (Рамач 2006: 212), прєцо ше часто даєдни зоз припадкох шлїдующих двох парадигмох мишаю:

глад, хл. р.	глад, ж. р.
Н. глад	глад
Г. гладу	глади
Д. гладу	глади
А. глад	глад
В. гладу	глади
И. гладом	гладу
Л. гладу	глади

Попри спомнутих меновнікох, граматични род ше часто миша и при меновнікох хлопского роду *карсцель* и *пец* чийо еквиваленти у сербским языку женского роду: *столица* и *пећ* (оп. и 5.1.1). Прєто ше стрєтаме и зоз висловами *Грал ше коло пеци* або *Маи вельку карсцелю*, место висловох *Грал ше коло пеца* або *Маи вельки карсцель* сучасного руского языка.

5.6.2. Уплїву сербского языка приписуєме и вєкшу фреквенцию закончєньох у генитиве (конкрєтно, вєкшу фреквенцию закончєня *-а*) и локативе (конкрєтно, вєкшу фреквенцию закончєня *-у*) меновнікох хлопского роду:

Г. ансамбла, попри ансамблу; *Бєограда*, попри *Бєограду*
Л. ансамблу, попри ансамблє; *Бєограду*, попри *Бєоградзе*

И закончєнє *-у* и закончєнє *-а* у генитиве и закончєнє *-е* и закончєнє *-у* у локативе додаваю ше гу одредзєним руским меновніком у одредзєних случайох, алє уплїв языка стрєдку у значнєй мири доприноши стимулованю хаснованя генитивного закончєня *-а* и локативного закончєня *-у*. На тот способ прєфєрую ше синтагми у *Новим Саду*, у *Бєограду*,

у столу на чкоду синтагмох у *Новим Садзе*, у *Београдзе*, у *столє* и занєдзбує ше хаснованє других наведзених.

5.6.3. Форма номинатива множини меновнікох хлопского роду хтори преноша одредзени занїманя тиж часто спричинює двоєнє при студентох. До тога приходзи и прето же ані руски стандарт не обезпечує прецизни правила у вязи зоз вибором форми номинативу множини при дилемі *метеорологове* або *метеорологи*, *биологове* або *биологи*, *археологове* або *археологи*, *кардиологове* або *кардиологи*. Постояце правило же законченє номинативу множини *-ове* маю меновніки хтори означую родзинства и титули не покрива шицки случаї.

Зоз форму номинативу множини *метеорологи* часто ше уноши и двосмисел бо тота форма не преноши прецизну інформацію о тим же чи слово о сходу хлопох чи женох.

5.6.4. На местох дзе би требали буц форми номинативу множини дакеди находзимє форми генитиву (зоз законченьом *-ох*).

Под уплївом сербского языка у писмених составох студентох часто, место стандартних висловох зоз номинативом множини напр. *У програми участвовали велї людзе*, *Не знаме келї хлапци и дзивчата пошли на студиї* и под., стретамє ше зоз *У програми участвовало вельо людзох*, *Не знаме кельо хлапцох и дзивчатох пошло на студиї* и под. (под уплївом *У програму је учествовало много људи*, *Не знамо колико је девојчица и дечака отишло на студије* и под.).

5.6.5. При формах дативу, инструменталу и локативу множини прикметнікох тиж обачуємє директни уплїв одвитующих формах деклинації сербского языка. Датив, инструментал и локатив множини у сербским языку характеризує исте законченє: *-им(а)* (Стевановић 1989: 258), док у руским языку законченя за тоти три припадки розлични: *-им* (за датив множини), *-има* (за инструментал множини), *-их* (за локатив множини). Директни уплїв форми дативу сербского языка обачуємє, наприклад, у формах дативу кед ше стретамє зоз законченьом *-има* (*добрима людзом*) и попри тим же у руским языку законченє дативу множини *-им* (*добрим людзом*).

Инструментал множини ше дакеди хаснує зоз законченьом *-им* (*з добрим людзми*), место зоз законченьом *-има* (*з добрима людзми*), у чим тиж видно уплїв сербских формах на *-им* (*са добрим људима*) або, евентуално, уплїв форми руского инструменталу єднини (*з добрим человеком*).

И форми локативу множини ше при даєдних студентох Оддзелєня за русинистику, окреме при гевтих хтори ше предходно не школовали на руским языку, место зоз руским законченьом *-их* (*добрим*), зявюю зоз сербским законченьом *-им(а)* (*добрима* и *добрим*). То ше одноши и на опитно-односни заменовніки у односних виреченьох та ше место вислову *Нашо людзе патра гоч яки медиї у котрих ше находзи гоч цо* зявює и вислов *Нашо людзе патра гоч яки медиї у котрима ше находзи гоч цо*.

5.6.6. Меновніки хтори ше можу меняц и по меновніцкей и по прикметніцкей пременки тиж часто приноша студентом збунєносц та заменую поєдинєчни припадково законченя зоз меновніцкей, односно зоз прикметніцкей пременки. До того найчастейше приходзи при меновнікох хлопского роду на вокал, а насампредз на вокал *-и*. До тей групи спадаю презвиска и назвиска, а поготов меновніки хтори означую даяку човекову прикмету (*Будински*, *Вадаски*, *Еделински*, *Каменїцки*, *Радуловачки* итд.; *Мудри*, *Красни*, *Груби*, *Боси*, *Шути* итд.). Так ше напр. даєдни припадки зоз меновніцкей пременки (*Н. Мудри*, *Г. Мудрия*, *Д. Мудрийови*, *А. Мудрия*, *И. Мудрийом*, *Л. Мудрийови*) заменую зоз одвитующими припадками прикметніцкей пременки (*Н. Мудри*, *Г. Мудрого*, *Д. Мудрому*, *А.*

Мудрого, И. Мудрим, Л. Мудрим/Мудрому). Презвиска хтори ше закончую на -аї (ай+и) як напр.: *Кашаї, Рагаї, Салонтаї, Колошняї, Бодваї, Макаї, Рускаї, Паланчаї, Гаргаї, Пангаргаї, Арваї* итд. у генитиве глаша: *Кашая, Рагая, Салонтая, Колошняя* итд. (Медеші 2012: 30), гоч студенти дакеди форму номинативу беру як основу та генитив при нїх глаши: *Кашаїя, Рагаїя, Салонтаїя, Колошняїя* итд. До тей гришки приходзи кед ше занедзбує язични принцип же „за нормативне опредзелене пресуднейши узус хтори створени у стредку дзе найживши контакт зоз одредзеним язиком“ (исте; Пешикан и др. 1993: 222).

До заменьованя припадкових законченых приходзи и при женских презвискох: *Бругошова/Бругошка, Дудашова/Дудашка, Гаргайова/Гаргайка, Рамачова/Рамачка, Лендерова/Лендерка; Бучкова/Бучканя, Митьова/Митьня, Шовшова/Шовшаня, Кишпетьова/Кишпетяня*. Парадигма перших формох глаши: Н. *Бругошова*, Г. *Бругошовой*, Д. *Бругошовой*, А. *Бругошову*, В. *Бругошова*, И. *Бругошову*, Л. *Бругошовой*, а парадигма других формох: Н. *Бругошка*, Г. *Бругошки*, Д. *Бругошки*, А. *Бругошку*, В. *Бругошко*, И. *Бругошку*, Л. *Бругошки*.

У одредзеной мири то ше одноши и на занїманя женских особох, хтори маю граматични хлопски род (*посланїк и посланїца; педагог, педагога и педагогиня; идеолог и идеологиня; биолог и биологиня* итд.).

5.6.7. У прикметніцкей пременки, односно у деклинації прикметнікох, заменовнікох и порядкових числовнікох, бешедніки руского язика, поготов гевти хтори не зоз Руского Керестура и Коцура, часто хасную погришни форми дативу, локативу и инструменталу множини.

	руски станд.	руски нестанд.	<	сербски станд.
И.	<i>з другима</i>	<i>з другим</i>		<i>са другим</i>
Л.	<i>других</i>	<i>другима/другим</i>		<i>другим</i>
Д.	<i>другим</i>	<i>другима</i>		<i>другима</i>

5.6.8. Одвитујоци синтаксични пременки спричинјою неповратни дїєслова хтори, под уплївом сербского язика, преходза до повратних дїєсловох. Таки, наприклад, неповратни дїєслова *одпочивац и пребачиц*, хтори ше нешка у бешедним руским уж частейше хасную як повратни. Прето не незвичайне чуц або пречитац *Вони ше одпочивали по полудзенку* (спрам: *Они су се одмарали после ручка*) место стандардного руского *Вони одпочивали по полудзенку*. Тиж так, часто чуц *Пребачуем ше, мам когошик на вязи* (спрам: *Извињавам се, имам некога на вези*) место стандардного руского *Пребач, мам когошик на вязи*.

Процивни тип дїєсловних одношеньох представяю дїєслова хтори у руским язiku повратни, за розлику од ситуациї у сербским язiku дзе су неповратни (оп. и 5.2.6). Прето ше стретае зоз вельким числом висловох типу *Питал го цо сце* (спрам: *Питао га је шта хоће*) место стандардного руского *Питал ше му цо сце*. Попри дїєслова *питац ше* до тей групи спадаю и дїєслова *инїц ше* и *радовац ше*. Место руских конструкцијох зоз повратним дїєсловом *инїц ше* (*инїц ше + датив*) формују ше конструкциї без повратного дїєслова, у чим тиж обачлїви директни уплїв сербского язика. У руским язiku ше и зоз основним и зоз фигуративним значеньом хаснує лем повратне дїєслово *инїц ше*, и то безособово. Зато не *Шнїл сом це прешлей ноци* и *Шнїл сом цошка чудне* (спрам серб. *Сањао сам те прошле ноћи, Сањао сам нешто чудно*) але *Шнїло ше ми з тобу прешлей*

ноци и Шніло ше ми цошка чудне. Дієслово *радовац* ше вше повратне у руским язичу, а одвитуоче дієслово *ше* у сербским язичу зявює и як повратне и як неповратне (и *радовати* и *радовати се*). То причина же ше стретаме и зоз висловом *Радує ме же ши пришиол* и зоз висловом *Радуєм ше же ши пришиол*, гоч лем други наведзени вислов правилни.

5.6.9. Студенти руского язича од норми одступюю и кед творя форму трецей особи презента, хтора у руским язичу може мац штири законченя (-а, -я, -у, -ю). Несигурносц коло вибору одвитуочого законченя спричинює и одредзени проблеми коло формованя дієсловного присловніка презента. Уплів сербского язича поготов видно при формованю дієсловного присловніка презента, хтори ше формує зоз преширйованьом форми трецей особи презента зоз законченьом -ци. Кед ше, гу тому, недостаточо розликую форми законченого и незаконченого, односно тотивного и атотивного видового модалитету (Фейса, 2009а: 17-18) настава и одредзене число не лем граматичних але и неграматичних формох. До перших спомнутих уходза напр. форми *шедаюци/шедзаци, браняци, огваряюци, дримуци* и др., а до других спомнутих напр. *шедуци/шедзаци, бранюци, огварююци, дримаюци* и др.

5.6.10. Понеже правопис руского язича не зазначує виєдначованє по дзвонкосци, под уплївом сербского язича даєдни префикси хтори би не мали меняц свою форму (наприклад *роз-, под-, пред-, од-, над-*) у писаню праве то робя по угляду на правопис сербского язича. Так ше стретаме зоз *ропитац ше* место *рознитац ше* (под уплївом серб. писаней форми *распитати се*); *потпредседатель* место *подпредседатель* (под уплївом серб. *потпредседник*); *претпоставка* место *предпоставка* (под уплївом серб. *претпоставка*); *отписани* место *одписани* (под уплївом серб. *отписани*); *натпис* место *надпис* (под уплївом серб. *натпис*).

5.7. Применовнїки

Сербски применовнїки маю уплїв на коло дзешец руски применовнїки:

а) у руским ше вше частейше чую синтагми *юшка од желєняви, продукти од меса, ташка од скаю, танєр од пластики, палєнка од шлївкох, мусака од кромплєох* и попри тим же слово о директним уплїву сербского применовнїка *од* на руски применовнїк *зоз*; руски еквиваленти *юшка зоз желєняви, продукти зоз меса, ташка зоз скаю, танєр зоз пластики, палєнка зоз шлївкох, мусака зоз кромплєох* (Медєши 2008: 209);

б) под уплївом сербского язича применовнїк *од* (напр. *лїк од кашлю*) заменює ше зоз применовнїком *процив* (*процив кашлю*) < *против* (*против кашля*); иншак, применовнїк *од* ше хаснує за означованє хороти (як причини стану) за хтору гледаме лїк, а *процив* ше хаснує за означованє зашити, превенції або одстраньованє пошлїдкох хтори би могли привесц до хороти (Медєши 2013: 23-24);

в) сербски применовнїк *после* скоро поциснул руски применовнїк *по*; *после свадзби* < *после свадбе* (рус. *по свадзби*), *после Другей шветовой войны* < *после Другог светског рата* (*по Другей шветовой войны*), *после полудзенка* < *после ручка* (*по полудзенку*) (Медєши 2014: 123-124);

г) сербски применовнїк *по* у чкодліве *по здравє* и *опасне по живот* заменєл руски применовнїк *за* (рус. *чкодліве за здравє, опасне за живот*); место *по тим питаню* и *по питаню инвестицийох* лепше у *вязи зоз тим питаньом* и у *вязи зоз питаньом инвестицийох* (Медєши 2008: 193-194);

г) *Наволай ю (з) телефоном* < *Назови је телефоном*; применовнік *з/зоз* ше зявює прето же ше у руским язичу форма инструментала хаснує лем зоз тим применовніком (Медєши 2012: 48-49); у стандартним руским препоручує ше применовнік *на: Наволай ю на телефон*;

д) рус. нестанд. *ширцом швета* < серб. *широм света* (тому виразу одвитує руски применовнічки вираз *ширцом по цалим швеце*) (Медєши 2014: 62-63);

е) применовнік *скорей* ше у конструкції зоз форму генитива (*скорей нас, скорей двацец роки, скорей швитаня*) находзи пре уплів сербского язича; у руским язичу еквивалентни конструкції маю применовнік *од (скорей од нас)* або применовнік *пред (пред 20 роками, пред швитањом)* (исте: 107-109);

є) применовнічка конструкція *упрекося* + *Д* семантични калк сербскей применовнічкей конструкції *упркос* + *Д* и лепше ю заменьовац зоз конструкцію *попри* + *Г*; значи, за виражованє процивно-допусного одношеня, не *упрекося моцному витру*, але *попри моцного витру* (исто: 110-112);

ж) применовнік *вочи* семантични калк сербскей синтагми у *сусрет* (рус. нестанд. *вочи митингу* < серб. *у сусрет митингу*); применовнічку конструкцію *вочи* + *Д* лепше заменьовац зоз применовнічкими конструкциями *опрез/напрез* + *Г* або *пред* + *И* (*опрез/напрез митингу* або *пред митингом*) (исте: 113-115);

з) применовнічка конструкція *спрам* + *Г* ше под уплівом сербского язича вше вецей хаснує у литературним язичу а лепше ю заменьовац зоз применовнічку конструкцію *ту* + *Д* (значи, место *спрам востоку, спрам облакох, спрам дзецох, приспособиц ше спрам клими*, лепше повесц *ту востоку, ту облаком, ту дзецом, приспособиц ше ту клими*); як еквиваленти применовніка *спрам* зявюю ше и применовніки *до* и *по* (*спрам Керестура – до Керестура / ту Керестуру; спрам тей догварки – по тей догварки*) (исте: 116-120);

и) *и попри того / и попри тим* лепше заменьовац зоз *ту тому* (исте: 110-112);

ї) хаснованє применовніка *по* у конструкциях *од пондзелка по соботу* и *од хижи по хижу* звездене на минимум бо ше вше частейше стретає зоз конструкциями *од пондзелка до соботи* и *од хижи до хижи* < серб. *од понедељка до суботе, од куће до куће*;

й) часто ше чує *идземе на хлеба, на води* а треба *идземе на/по хлеб, пошол на/по воду* (исте: 121-122);

к) препоручене керовач конструкції зоз двома применовніками, хтори до руского язича вошли зоз прекладаньом зоз сербского язича (виреченє зоз двома применовніками *Тото шлїдзи зоз на закону заснованих началох* < *Ово произилази из на закону базираним начелима* лепше трансформовац до *Тото шлїдзи зоз началох хтори засновани на закону*) (Медєши 2008: 218);

л) треба керовач и дуплованє применовнікох кед припадки за нїма не усоглашени (прето, место виразу зоз неусоглашенима припадками *зоз або без роботного искуства* лепше похасновац вираз зоз усоглашенима припадками *зоз роботним искуством або без нього / роботного искуства*) (исте: 202);

м) у каждодньовой комуникації до пасивних виреченьох вошол вираз з *боку*, напр. *Резолуция вигласана з боку посланицьких групох* < *Резолуция је изгласана од стране посланичких група*, а лепше хасновац применовнік *од* (*Резолуция вигласана од посланицьких групох*) або трансформовац виреченє до активного (*Резолуцию вигласали посланицьки групи*) (Медєши 2012: 113).

5.8. Присловніки

Присловніки тиж досц подложни сербському упліву:

а) присловніки за час *початком, стредком/штредком, концом* превжати зоз сербского языка (*почетком, средином, крајем*); вони ше одомашнели у такей мири же их скоро вообщє не чувствуєме же су не домашні и попри тим же би лепше було хасновац *на початку, на стредку, на концу* або *блїзко при початку, блїзко при стредку, блїзко при концу* (Медєши 2014: 48-49);

б) сербски и руски присловнік *споро* маю процивни значєня (рус. *Вони робя споро*, серб. *Они раде брзо*) (Медєши 2013: 53-54);

в) рус. нестанд. присловнік *криво* (*Вони криво претолковали його слова*) < серб. *криво* (*Они су криво протумачили његове речи*); место присловніка *криво* лепше похасновац присловніки *погришно* або *наспак* (Медєши 2014: 90);

г) *Чудо же ши не пришол на авиону* одкрива сербски уплїв; руски присловніки место *чудо* – *чудне и необчековане* (Медєши 2013: 11);

г) присловнік *дзєнь-нешка* представя директни преклад сербского присловніка *дан-данас* (исте: 13-14);

д) *Ти ніч не лепши* < *Ти ништа ниси бољи* (рус. *Ти анї кус не лепши*);

е) присловнічки вираз *у цеку дня* представя калк, директни преклад сербского виразу *у току*; место *у цеку дня* лепше би було хасновац присловнічки вирази *през дзєнь* и *под час дня* (Медєши 2012: 94);

є) присловнічка конструкція *з цильом + Г* (*з цильом указованя, з цильом оможлївїованя, з цильом обезпечованя*) тиж представя калк; руски конструкції хтори би баржей одвитовали то *пре + Г* (*пре указованє, пре оможлївїованє, пре обезпечованє*) або *же би-клауза* (*же би ше указало, же би ше оможлївело, же би ше обезпечело*) (исте: 96);

ж) за змоцньованє прикмети, под уплївом сербского языка, хасную ше присловніки *тельо* и *кельо* (место *Не можем виповесц кельо сом бул одушевени кед сом то видзел* треба *Не можем виповесц яки сом бул одушевени кед сом то видзел*; место *Тельо це любим* треба *Як це любим*) (Медєши 2014: 40-41);

з) подобно и зоз сербским присловніком *тако*, хтори у руским язикау адаптовани у форми *так* (место *Не приповедай так вельо* треба *Не приповедай тельо вельо*) (исте);

и) присловнік *хвильково* < *тренутачно* спрам ситуації у сербским язикау своєю першобутне значєнє „моментално” преширел на значєнє „нешка” и „уж длугши час”.

5.9. Злучніки

И при даскелїх злучнікох обачуєме уплїв сербского языка:

а) злучнік *да* ше барз часто пребера и хаснує у бешеди, док ше у литературним руским вон заменяє на еден зоз трох способох (Кочиш 1978: 92-93) – зоз *же би* (рус. нестанд. *Розказал да приду*, рус. станд. *Розказал же би пришли*), зоз *инфинитивом* (рус. нестанд. *Сцєла да плїва*, рус. станд. *Сцєла плївац*) або зоз *най* (рус. нестанд. *Поведз му да придзе*, рус. станд. *Поведз му най придзе*) (Медєши 2008: 40);

б) у руским язикау єгзистує присловнік *почим*, хтори означає кольо дацо кошта (рус. *Почим кила мєса?*, серб. *Пошто је килограм мєса?*), але под уплївом сербского языка єгзистує и нестанд. злучнік *почим* < серб. *пошто*; место злучніка *почим* за виражованє часових одношеньох лепше хасновац *понеже* и *кед* (место *Почим ше престал гнївац*, *краинє бешедовали* лепше *Понеже/Кед ше престал гнївац*, *краинє бешедовали*), а за

виражоване причинох дачого *понеже*, *прето же* и *бо* (место *Не пойдзе на роботу почим є хори* лепше *Не пойдзе на роботу понеже/бо є хори*) (Медєши 2014: 50-51; Рамач 2004: 269);

в) заменьоване злучніка *док* (за час) зоз злучніком *кед* (за условие) тиж тримама за директни уплів сербского языка; у виреченю *Будзе одпочивац док пречита кніжку* недвосмыслово слово о часовим злучніку, док у виреченю *Будзе одпочивац кед пречита кніжку* не ясне чи слово о часовим чи о условним злучніку (*Одмараћу се кад* [серб. *када* або *уколико*] *прочитам књигу*) (Медєши 2012: 83).

5.10. Словка

Найчастейше хасновани словка сербского языка у руским языку то *на* (место *та*), *ево* (место *ниа*), *дабоме*, *баш* и *него*.

Кед на почетку 20. столїтия Гавриїл Костельник илюстровал неперменлїви сербски слова хтори ше так удомели у руским языку же их не мож вируциц похасновал *кедитод*, *якигод*, *на(к)*, *да*, *дабоме*, *дакле(м)* и *баш* (Костельник 1975: 247).

5.11. Викричнїки

Зоз фреквентних викричнїкох видзелюеме калковани поздрав провитованя *Добре пришли!* (место *Витайце!*) и калковане виражоване жаданя за добрим апетитом *Приємно!* (< *Пријатно!*; место *Наздраве!* або *Смачного!*).

6. Уплїв на лексичним уровню

6.1. Дублети и калки

6.1.1. Єден зоз резултатох уплїву сербского языка на лексичним уровню то зявйоване дублетох. Даєдни лексични пожички зоз сербского языка ше у бешеди хасную паралелно зоз жридловима, рускими лексемами. Наприклад: попри руского *одпочинуц* хаснує ше и сербска пожичка *одмориц ше*, попри *час* и *време*, попри *хасновите* и *корисне*, попри *ишцкоєдно* и *свеєдно*, попри *обвинени* и *окривени*, попри *достац* и *добиц*, попри *пилька* и *кликер*, попри *допити* и *досадни*, попри *стаємно* и *стално*, попри *войско* и *войска*, попри *младеж* и *омладина* и др. У стандардним руским, за розлику од бешедного, пожички зоз сербского языка ше не хасную у такой велькей мири.

Пожички зоз сербского языка значно уплївую и на фреквенцию дзепоедних лексемах. Прето даєдни слова поставаю фреквентнейши, а даєдним ше фреквенция зменшує. Меней фреквентни слова, наприклад, постали *розтвориц*, *погнївац ше*, *летушинї*, *жимушинї*, *галас* и др. а фреквентнейши постали їх синоними *отвориц*, *нагнївац ше*, *летни*, *жимски*, *рибар* и др. (под уплївом сербизмох истей форми: *отворити*, *наљутити се*, *летњи*, *зимски*, *рибар* и др.) (Рамач 2006: 171).

У стредкох дзе Руснаци не жию гомогенизовано место руских лексемах, хтори ше у гомогенизованих стредкох хасную паралелно, хасную ше лем сербизми. Так напр. место *варош*, *покрутки*, *бухти*, *говля*, *потька*, *лядовица*, *матка* (при пчолох) у негомогенизованих стредкох хаснує ше лем *град*, *бубреги*, *крофни*, *рода*, *шаран*, *поледица* (и *полядовка*), *матица* и др. (исте: 172).

6.1.2. До упліву сербського язика учишлюєме и числени калки. Калки мож видзиц и на лексичним и на фразеологийним плану.

Нашо становиско у вязи зоз калками поєдинечних лексемох у сущности блізде становиску Гавриїла Костельника зоз його граматики у хторей, медзи иншим, написал: „Дзе не маме ище свойо, там треба *створиц* нове слово, або *вжац слово зос нашого кнїжского, або зос сербского язика*, але треба тото слово *применїц гу духу нашей бешеди*. Дакле, место: *разлика* треба гуториц *розлика*, а место *град* лепше би було гуториц *град*, *торговац* место *тарговац*. Уж тєраз маме велї сербски слова у нашей бешеди, хтори ше нам зошицким придали. Н. пр. *дружтво*, *редзиц*, *застава*, *ред* (ряд, порядок), *удесиц*, *удешиц*, *створ* (створїне), *уживац*, *заправо* (властиво), (*не*)*овисни* и иньши. Дакле место: *шор*, *ушориц*, итд. вшадзи можеме хасновац *ред* (або кнїжкове *ряд*), *уредзиц* итд. *Лепше хасновац сербски слова як мадярски*” (Костельник 1975: 246-247). З оглядом на то же Костельник национално постап Українец (исте: 129) розумліве же вон за „литературни язик” тримал українски язик, док ше ми закладаме же би ше при пребераню словох водзело рахунка о еквивалентох хтори хасную бешедніки других русинских вариянтох. Нєпохоплїве, медзитим, же прецо Костельник до одомашнених „сербских словох у нашей бешеди” укључел и слова хтори не одомашнени. „Одомашнене” наисце слово *дружтво* и часточно *створ*, але *редзиц*, *ред*, *удесиц/удешиц*, *заправо*, *неовисни* то не. Анї єдно з тих словох не укључене анї до *Руско-сербского словніка* (Рамач и др. 2010). З другима словами, анї *редзиц*, анї *ред*, анї *удесиц/удешиц*, анї *заправо*, анї *неовисни* не стандардизовани, односно не представляю даєдну зоз одредніцох наведзеного, капиталного лексикографийного діла. Поправдзе, *редзиц* представля одредніцу (исте: 656), але тота лексема спада до нєстандардного, бешедного лексикону. *Ред*, як кореньови афикс дієслова *редзиц*, не укључени до одредніцох *Руско-сербского словніка*. Лексема *удесиц* (без *удешиц*) укључена до *Словніку*, але як часц бешедного язика (исте: 774). Цо ше дотика „прилагодзованя гу духу нашей бешеди” *розлика* зажила, але *град* и *торговац* не зажили. Место *град* зажил *варош* (иншак мађаризам, як и *шор*; а у литературним руским и восточнославянска пожичка *город*), док место виконструованого *торговац* у руским язiku прилапене дієслово *тарговац/тарговиц* (исто: 753).

И велї фразеологизми тиж прєложени зоз сербского язика. И їх, як и предходно наведзени лексеми, хаснуєме як руски вирази – и у бешедним и у литературним руским язiku. Даєдни з нїх: *купиц мачку у меху*, *спаднуц з коня на матарца*, *била врана*, *не зна ше анї хто пис анї хто плаци*, *прецадзиц през зуби*, *вжац дакого на зуб*, *правиц ше важни*, *зубате слунко*, *анї не пахне анї не шмердзи*, *млациц празну сламу*, *лапац ше за сламку*, *гладни як пес*, *буц (тримац) под папучу*, *тварди орех*, *вредни як брамушка*, (*не*) *дац мира дакому*, *анї за лік*, *богови за хрибтом*, *зли язики*, *чувац як жренко ока*, *дзвигнуц нос*, *анї живеї души* и др. (Рамач 2006: 174).

У литератури зазначени и велї пробованя калкованьох хтори не зажили. Єден зоз прикладох и *прахарня* за *барутана*, хтора нешка стандардизована зоз *барутана*, понеже за сербску лексему *барут* допущене и литературне *пушков прах* и бешедне *барут* (Рамач и др. 2010: 46), и попри тим же у *Сербско-руским словніку*, пред децению и пол, за *барутану* понукнути два описни ришення (1. *фабрика пушкового праху*; 2. *складзиско пушкового праху*) (Рамач и др. 1995: 32), хтори, додаїме, вообщє не прилапени у бешедним руским язiku.

З другого боку, велї калки достали „полне право гражданства”, як напр. *доячка* за серб. *музилица*, *полешованє* (серб. *пошумљавање*), *ровнодньовица* (серб. *равнодневица*),

браторабывацки (серб. *браторубилачки*), *безземнік* (серб. *беземљаши*), *одцудзоване* (серб. *отуђивање*), *пошвидшане* (серб. *убрзање*), *чежиско* (серб. *тежиште*), *шветлосни рок* (серб. *светлосна година*), *гамовачка* (серб. *кочница*) и др. (Рамач 2006: 218). На тот и подобни способ преложени лексеми бешедніки руского языка чувствую як кед би були руского походзена.

6.1.3. Под уплївом сербского языка велї руски слова, попри жридлових значеньох, здобуваю и нови значеня:

а) меновнік *череве*, попри означованя часци цела, означує и гурку за полїване (оп. 5.1.6);

б) меновніки *дзивка* и *легинь*, попри основних значеньох серб. „девојка” и серб. „момак”, достали и значеня серб. „драга” и серб. „драги” (оп. 5.1.6);

в) прикметнік *погубени* ше перше одношел на едзене, апарат и под., а под уплївом сербского и на характерну прикмету (оп. 5.3.є);

г) присловнік *хвильково*, попри значеня „моментално”, достал и значеня „нешка” и „уж длуґши час” (оп. 5.8.и).

6.1.4. Директни сербски уплїв обачуєме и у фразеологизмох (Рамач 2002: 458):

а) *купиц мачку у меху* < *купити мачку у џаку*;

б) *правиц рахунок без качмара* < *правити рачун без крчмара*;

в) *прейсиц як боси по церню* < *проћи као бос по трњу*;

г) *спаднуц з коня на магарца* < *пасти с коња на магарца*;

г) *дзвигла ше кука и мотика* < *дигла се кука и мотика* (Медєши 2014: 99-100);

д) *остац кратких рукавох* < *остати кратких рукава* (исте: 44-45);

е) *нет ані за лік* < *нема ни за лек* (Медєши 2013: 24);

6.2. Сербски язык як язык-постреднік

6.2.1. Сербски язык мал вельку улогу и у преношеню значного числа турцизмох. Єдно вигледоване указало на присуство коло 400 турцизмох у руским языку (Фејса 2016б).

Юлиян Рамач перши у русинистики обрацел увагу на турски елементи у руским языку. Вон у своїм ділу *Руска лексика*, у поглавю „Словнік сербокroatизмох” (Рамач 1983: 28-47), у рамикох одредніцох, указал на турске походзене дзешатки лексемох. Генерално патраци, лексеми тей файти у русинистики третирани як сербокroatизми або сербизми (Рамач и др. 1995; 1997) з оглядом на то же до руского языка вошли углавним преїг сербского языка. Лем менше число могло присц зоз постредніцтвом мадярского языка. Таки лексеми Сенка Бенчик (2014) тримала за гунґаризми (напр. *бетяр*, *бичак*, *кайса*, *олдомаш*, *тепиша*, *хасен*, *чижма*).

До нїжей презентованого словніку турцизмох не уключели зме лексеми хтори не потвердзени од голем пейцох информаторох (Фејса 2016б):

ада – *ада* – острво

ага – *ага* – војни или цивилни достојанственик

айвар – *ајвар* – зимница од паприке, плавог и црвеног патлицана

Алах – *Алах* – Бог

алал-вера – *алал-вера* – браво, честитам

алат – *алат* – прибор потребан за један занат

алва – *алва* – посласаница од брашна, меда, бадема или ораха

алева – *алева* – јарко црвена (паприка)

алкар – *алкар* – учесник у играма алки
амайлия – *амајлија* – привезак који се носи најчешће око врата да штити од зла, урока и болести, в. *талиман*
антерия – *антерија* – горња хаљина с дугим рукавима
апс – (*х*)*апс* – затвор
арпаджия – *арпаџик* – ситан црни лук за садњу
аршин – *аршин* – мера за дужину (0,71 м)
аспида – *аспида* – отровница, опака жена
ашиковац – *ашиковати* – удварати се, удварање
Байрам – *Бајрам* – празник муслимана
байрамовац – *бајрамовати* – светковати Бајрам
бакар – *бакар*
баклава – *баклава* – лисната пита од кора са орасима, преливена сирупом и медом
баксуз – *баксуз* – човек који доноси несрећу
бакиши – *бакиши* – напојница
балзам – *балзам* – мешавина уља пријатних мириса и лековитог дејства
бангави – *бангав* – хром
баи – *баи* – заиста; главни (у сложеницама, нпр. *Баи-чаршија*)
базар – *базар* – робни сајам, трговачки центар
баздариц – *баздарити* – званично проверавати мере и утеге
барем – *барем* – макар, у најмању руку
барут – *барут*
барутана – *барутана* – зграда у којој се чува барут
баталіц – *баталити* – оканити се
безобразлук – *безобразлук* – непристојност, дрскост
бетяр – *бећар* – весео човек, обично нежењен момак, склон пићу
бетярец – *бећарац* – весела песма младих
бетяровац – *бећарити* – живети бећарским животом
бетяруша – *бећаруша* – жена која се понаша слободно и живи бећарским животом
бег – *бег* – турски племић
беса – *беса* – завет
Бечлија – *Бечлија* – становник Беча
бичак – *бичак* – кратки нож
бичачкац ше – *ношкати се* – врста игре у којој се ножем дели поље
бина – *бина* – грађевина за програме
биніш – *бињиш* – гримизни огртач
бонбонджия – *бомбонџија* – особа која продаје бомбоне
бостан – *бостан* – поље засејано дињама и лубеницама
боза – *боза* – пиће од кукурузног брашна, шећера и воде
бре – *бре* – море, па
брош – *брош* – украс с иглом за прикопчавање
будак – *будак* – пијук, крамп
будала – *будала* – лудак
буджак – *буџак* – узан простор између паорске пећи и зида, запећак
була – *була* – жена обучена у димије и ферецу
буљок – *буљук* – скуп, група

буразер – буразер – брат, братија
бурек – бурек – пита с месом, сиром или поврћем
бурекдџија – бурекџија – произвођач и продавац бурека
бурма – бурма – венчани прстен
бурмут – бурмут – дуван за шмркање
вайда – вајда – корист, добит
везир – везир – високи достојанственик
вересия – вересија – продаја или куповина на почек
вилает (у: *џми вилает*) – *вилајет* – према: *тамни вилајет* (од велике територијалне јединице која се делила на санџаке)
вишња – вишња
гадџилук – хаџилук – ходочашће на свето место (Њабу у Меку или Јерусалим)
гадџија – хаџија – ходочасник, учесник хаџилука
гайдамак – ајдамак – мотка, батина
гајде – хајде – хајде, иди/идимо, пођи/пођимо
гамбар – (х)амбар – дрвена зграда за зрнасту храну, спремиште
гандџар – ханџар – двосекли бојни нож за сечење и бодење
гарамбаша – (х)арамбаша – хајдучки старешина
гарамбияш – (х)арамија – пуштахија, разбојник
гарач – харач – порез који се плаћао по мушкој глави, главарина
гарачлија – харачлија – онај који убире харач, порезник
гарем – харем – женски део куће
гасура – (х)асура – простирка од испреплетаног рогоза
гатишериф – хатишериф – султанов указ који се морао извршити
гатлас – атлас – врста свилене тканине
гашиши – хашиши – индијска конопља за уживање
годџа – хоџа – муслимански свештеник, вероучитељ
гајтан – гајтан – предена или свилена врпца, служи за порубљивање одеће или за украс
галама – галама – вика, дрека, граја
галамдџија – галамџија – онај који галами, који диже дреку
галамиџ – галамити
гурабия – гурабија – колачић од меда, маслаца, брашна и бадема (ораха)
гурбета, гурба – гурбет(ин) – странац, чергаш, скитница, варалица
дахия – дахија – јаничарски главар
даири – даире – врста кастањета са прапорцима
дармар – дармар – неред
дембелија – дембелија – измишљена земља у којој тече мед и млеко и у којој не мора да се ради
дервиш – дервиш – исламски калуђер
деспот – деспот – силник, тиранин
девер – девер – пратилац младе на свадби, мужев брат
дџерма – ђерам, ђерма – полуга за извлачење воде из бунара, бунар са полугом
дџабе, дџаба – *џаба, џабе* – бадава, бесплатно
дџамбас – џамбас – трговац коњима, посредник у куповини коња
дџамия – џамија – муслиманска богомоља

дџезва – *џезва* – посуда за кување црне кафе
дџезвочка – *џезвица*
дџидџа-мидџа – *џица-џица* – дечја играчка, јефтин накит
дџин – *џин* – невидљиво духовно биће, добар или зао; горостас, гигант, в. *див*
дџомба – *џомба* – неравнина, рупа или испупчење
дџомбаста драга – *џомбаст пут* – нераван, квржав
дџон – *џон* – потплата обуће
дџумбус – *џумбус* – весеље, граја, неред, бука
дибидус – *дибидус*, *дибидуз* – потпуно, сасвим
димии – *димије* – женске шалваре
див – *див* – горостас, гигант, в. *дџин*
диван – *диван* – канабе без наслона; разговор
диваниџ – *диванити* – разговарати
дудук – *дудук* – глупан
дурбин – *дурбин*
душек – *душек* – мадрац
дустабанлија – *дустабанлија* – човек с равним табанима
дјубре – *ђубре* – неморалан човек, битанга
дјувеч – *ђувеч* – јело од меса и пиринча, паприке и зачина
дјумбир – *ђумбир* – зингибер, корен који се користи као лек и зачин
дјутором, *дјутором*, *дјутуре* – *ђутурум*, *ђутуре* – све заједно, укупно, паушално
емир – *емир* – владарски наслов у емирату
ергела – *ергела* – стадо коња, узгајалиште коња
еснаф – *еснаф* – цех, удружење истих занатлија
еснафлија – *еснафлија* – занатлија, члан неког еснафа
еспап – *еспап* – роба за продају
евнух – *евнух* – ушкопљеник, кастрирани мушкарац
елек – *јелек* – прслук без рукава
занат – *занат*
занатлија – *занатлија* – онај који се бави неким занатом
зейтин – *зејтин* – маслиново уље, уље за јело
зорт – *зорт* – страх и трепет
зумбуљки – *зумбул* – цвет
зурла – *зурла* – музички дувачки инструмент
имам – *имам* – муслимански свештеник који предводи молитве (5 пута на дан) у џамији
инат – *инат* – пркос
инаџиџ ше – *инатити се* – пркосити
јогурт – *јогурт* – укисељено млеко посебним поступком ферментације
јок – *јок* – не
јортан – *јортан* – унакрсно прошивен покривач испуњен вуном или памуком
оро – *оро* – коло
кабасти – *кабаст* – крупан, дебео, гломазан
кавијар – *кавијар* – усолјена рибља икра
кадифа – *кадифа* – врста свиле, баршун
кадија – *кадија* – судија

казан(ь) – *казан* – коџа, првенствено за печење ракије
каймак – *кајмак* – скоруп, врхње
кајса – *кајсија*
калај – *калај* – бели метал, материјал којим се калајише (покрива) посуђе
каламиц – *каламисти* (воћке)
калдерма – *калдрма* – грубо, неравним камењем поплочан пут, друм
калдермовац – *калдрмисати* – постављати калдрму
калирац – *калирати* – изгубити од нето тежине услед сушења, преноса или прераде робе
калпак – *калпак* – војничка капа, кацига
калуп – *калуп* – облик, образац (дрвени или метални)
калуповац – *калупити* – доводити у правилан облик
калфа – *калфа* – помоћник мајстора након положеног испита
кама – *кама* – нож, бодеж с кратком дршком
кана – *кана* – боја за косу и нокте
капак – *капак* – очни капак; поклопац
карабатак – *карабатак* – горњи део батака код живине
караван сарай – *караван сарај* – свратиште, преноћиште
караула – *караула* – стражарница поред пута, на граници
касаба – *касаба* – градић, варошица, паланка
катарка – *катарка* – јарбол на броду (чамцу)
катран – *катран* – смоласта материја
кафа – *кафа*
кафана – *кафана* – крчма
кафански – *кафански* (живот, певачица и сл.)
кафенисац – *кафенисати* – пити црну кафу
кафтан – *кафтан* – дуг капут
кајак – *кајак* – чамац
килим – *ћилим* – саг
киоск – *киоск* – кућица за продају робе на улици
кирија – *кирија* – станарина
кобаяги – *кобајаги* – тобоже, као да
кобура – *кубура* – беда, невоља
кобуриц – *кубурити* – патити се и борити с невољама и недаћама
корбач – *корбач* – бич од испреплетених кожних трака
кубе – *кубе* – свод, купола
кубура – *кубура* – мала пушка, пиштољ
кула – *кула* – високо здање, утврда у тврђави (нпр. *Ђеле-кула*)
кулак – *кулак* – богати сељак
кулен – *кулен* – дебела кобасица од млевеног или сецканог меса, јако зачињена и добро осушена
кундак – *кундак* – дрвени део пушке
Куран – *Куран* – света књига муслимана (оно што је за хришћане *Библија*)
курталісац ше – *курталисати се* – ослободити се, избавити се
кусур – *кусур* – остатак новца који се враћа након уплате веће своте него што роба кошта

лала – *лала* – тулипан; подсмешљив назив за Војвођане (од: леп момак као цвет)
леблебия – *леблебија* – наут, плод сличан лешнику
левента – *левента* – војник са предвојничке обуке за омладину за време Другог светског рата
ленгер – *ленгер* – сидро, котва
лиман – *лиман* – лагуна која настаје од таложења песка на ушћу реке (и Лиман, део Новог Сада)
лимунтус – *лимунтус* – екстракт од лимуна у праху
маджун – *маџун* – пекмез
маджунџ – *лепиња с маџуном*
мајмун – *мајмун*
мајсторлук – *мајсторлук* – мајсторска вештина
мамурни – *мамурни* – бунован после уживања алкохола
мамурлук – *мамурлук* – неугодно расположење после непроспаване ноћи или пијанке
мангал – *мангал* – метални суд на сталку са жаром који служи као покретна пећ за грејање
мангун – *мангун* – неваљалац, несташно чељаде
марияш – *маријаш* – ситан новац
мезе – *мезе* – слано предјело, закуска обично од сира и меса
мелез – *мелез* – мешанац, полутан
мелем – *мелем* – лековита маст од мешавине биљака и уља
ментели – *менгеле*, *ментели* – алат за стезање
мермер, *мрамор*, *марма-камень* – *мермер*
минаре(т) – *минаре(т)* – торањ џамије
миндюша, *мендюша* – *минђуша* – наушница
минтан – *минтан* – дуга горња мушка хаљина без рукава
мисирка – *мисирка*, *мисирача* – врста бундеве, велика бундава
муезин – *мујезин* – верски службеник који са минарета зове вернике на молитву
мукте – *мукте* – бесплатно, бадава
мумия – *мумија* – од распадања сачувано или потпуно осушено човечије или животињско тело
мусака – *мусака* – јело од сецканог или самлевеног меса, патлицана или другог поврћа
муслиман – *муслиман* – припадник исламске вероисповести
муфтия – *муфтија* – најстарији свештеник код муслимана
мушема – *мушема* – воштано платно, најчешће столњак за кухињски сто
муштерия – *муштерија* – купац
муштулук – *муштулук* – награда доносиоцу добре вести
му(н)тлак – *му(н)тлак* – глупан, неспретан и глуп човек
награјсац – *награјсати* – настрадати, лоше проћи
наджакбаба – *наџакбаба* – свађалица
намчор – *намћор* – својеглава, тврдоглава особа
нанули – *нануле* – дрвене женске папуче
нар – *нар* – јужно воће
натенане – *натенане* – полако, мирно, без журбе
нафта – *нафта*

нахия – *нахија* – управна јединица, срез
нишандџија – *нишанџија* – војник који добро гађа
новайлија – *новајлија* – почетник
обашка – *обашка* – посебно, одвојено
ока – *ока* – стара мера за течност, запремину и тежину (1,28 кг)
олдомаиш – *алдомаиш* – чашћење које чини купац након куповине
ортак – *ортак* – друг, компањон, сарадник
ортаклук – *ортаклук* – удруживање две или више особа у сврху заједничког привредног пословања
Османлија – *Османлија* – Османовац, назив за Турчина према оснивачу Османске династије
отоман – *отоман* – мекан диван без наслона
пазар – *пазар* – трговачки посао, трговина, дневна зарада трговца
пазариц – *пазарити* – куповати, продавати
пазуха – *пазухо*
памук – *памук*
пандур – *пандур* – чувар реда, пајкан
папучи – *папуче* – врста плитке обуће
пара – *пара* – ситан новац
патлидџан – *патлиџан* – плави парадајз
паша – *паша* – високи цивилни или војни чин, племићка титула
пашалук – *пашалук* – подручје коме је на челу паша
пилав – *пилав* – јело од пиринча, меса и зачина
пиљар – *пиљар* – поврћар, продавац поврћа и воћа
помаранче, *помарандџе* – *наранџа*, *поморанџа*
потшиманџи ше – *потшиманити се* – одустати од првотног мишљења, променити се нагоре
простаклук – *простаклук* – простота
пубертетлија – *пубертетлија* – особа у пубертету
Рамазан – *Рамазан* – муслимански пост који се састоји у томе да се цео дан, од последње јутарње до прве вечерње звезде не једе, не пије и не пуши, траје 30 дана
ратлук – *ратлук* – посланица од брашна, шећера, ароматичних уља и ораха, в.
рахат-локум
раф – *раф* – полица
рахат-локум – *рахат-локум* – („наслада грла”) в. *ратлук*
рубин – *рубин* – драги камен црвене боје
русвай – *русвај* – лом, велика гужва
риум – (*х*)*риум* – лом, галама, вика
саламура – *саламура* – расол
сарач – *сарач* – седлар, занатлија који ради са кожом
сафир – *сафир* – драги камен плаве боје
сач – *сач* – плитак ковани суд под којим се пече хлеб (месо)
сачма – *сачма* – ситне оловне куглице у ловачкој патрони
сачмарка – *сачмарица* – пушка на сачму
седеф – *седеф* – блистава маса којом је обложена унутрашњост шкољке, служи за израду накита

седефастии, седефни, седефови – седефан, седефастии
сезам – сезам – биљка од које се добија уље, сусам
сермија – сермија – имање, стока
сиктерисац – сиктерисати – отерати неког од себе са Сиктер! („Одлази! Нестани!”)
сиктеруша – сиктеруша – кафа пре одласка
силеджия – силеџија – силоватељ
сириджик – сирџик – козметичко средство за бељење лица
скела – скела – место на води где се врши превоз; пловни објекат на реци који служи за превоз; дрвена конструкција око новоградње или зграде која се поправља
софа – софа – канабе
спахия – спахија – турски феудални земљопоседник, властелин
султан – султан – титула наследних владара муслиманских држава, цар
султанија – султанија – владарева кћи
сурла – сурла – њушка
сутлияи – сутлијаи – посланица од пиринча куваног у заслађеном млеку
табак – табак – мера за папир
талиман – талиман – амаџија, предмет који штити од зла и болести, носи се око врата, в. амаџија
таман – таман – управо, баш како треба
таманиџ – таманити – уништавати
тамарис – тамарис – зимзелена биљка, служи за штављење и бојадисање
тамбура – тамбура – музички инструмент са 4-6 жица
тамбуровац – тамбурисати – свирати тамбуру
тандара-мандара – тандара-мандара – без везе и смисла (говор), збрда-здола
тарифа – тарифа – званично установљене цене плаћања за нешто
тезга – тезга – пулт у дућану, крчми или на пијаци; неопорезована зарада, рад на црно
текија – текија – почивалиште, дервишки стан сличан манастиру (Текија у Петроварадину)
телал – телал – објављивач, извикивач
тепиа – тепија – плитка, обично бакарна посуда у којој се пеку пите
тефтер – тефтер – трговачка књига примања и дуговања; свеска
топдџия – тобџија – фудбалер који има јак шут
трамвајдџия – трамвајџија – возач трамваја
трампа – трампа – замена добара без новца
трампиџ – трампити – заменити
тулипан, тулпан – тулипан – в. лала
туљумба – тулумба – врста слатких заливених колача
тумбац – тумбати – превртати, извртати (од тур. тумбе – изврнуто, наопако)
турбан – турбан – чалма
туришија – туришија – укисељено поврће, салата за зиму
урма – урма
учариџ – ућарити – стећи корист, зарадити (од тур. ћар – добит, зарада)
ушичариџ – ушићарити – искористити неку згуду за добит, окористити се (од тур. шићар – корист, плен)
ушур – ушур – ујам, део брашна који се оставља млинару као плата за млевање

факир – *факир* – индијски религиозни аскет, в. *фукара*
факултетлија – *факултетлија* – особа на факултету
фереджа – *фереџа* – женски огртач с мрежом којом се покрива лице
ферман – *ферман* – заповест султана
фес – *фес* – капа (назив по Фесу у Мароку)
филдџан – *филџан* – шољица за црну кафу без ручке
фитиљ – *фитиљ* – памучни гајтан или трака у петролејској лампи, упаљач
фишек – *фишек* – патрона, метак за пушку; корнет за сладолед
фишеклија – *фишеклија* – торба за патроне
фукара – *фукара* – сиромаш, сиротиња, в. *факир*
хасен – *хасна* – корист, добит
хасновац – *хаснити* – користити
чага – *ћага* – папир, документ
чай – *чај*
чаканџ – *чаканац* – чекић којим се коса окива
чанколиза – *чанколиз(а)* – улизица, полтрон (од тур. *чанак* – плитка посуда за јело)
чамец – *чамец* – пловни објекат од чамовине (од тур. *чам* – бор)
чарапи – *чарапе* – зепе
чардак – *чардак* – кош за сушење кукуруза
чаршија – *чаршија* – улица или трг с дућанима или радионицама (нпр. Баш-чаршија); провинција, паланка
чаторња, *шатор* – *чадор*, *шатор* – велики шатор за свадбе и сл.
чауш – *чауш* – подофицирски чин у турској војсци
чевани – *ћевани* – комади меса на жару
чеванчићи – *ћеванчићи* – обликовани комадићи зачињеног исецканог или млевеног меса печени на роштиљу
чела – *ћела* – ћелаво место на глави
черга – *черга* – цигански шатор
чергар – *чергар* – Циганин који живи под чергом
чефнуц – *ћефнути* – прохтети се (од тур. *ћеф*, *ћеиф* – добра воља, прохтев)
чивияш – *чивијаш* – подваљивач из Шапца, Шапчанин (од тур. *чивија* – ексер, клин)
чижма – *чизма* – кожна обућа са дугачком саром испод колена
чилаш – *чилаш* – коњ длаке сиво-беле боје
чилаша – *чилаш* – кобила длаке сиво-беле боје
чилибар – *ћилибар* – јантар
чобан – *чобан* – чувар стада, пастир
чобански – *чобански*
чорба – *чорба* – кувано јело од поврћа и/или меса са запршком
чорсокак – *ћорсокак* – слепа улица; безизлазно стање
чосави – *ћосав* – човек коме не расте брада
чочек – *чочек* – плес у коме плесачи изводе покрете трбухом
чукун – *чукун* – префикс за сродство у четвртом степену
чумур – *ћумур* – угаљ за роштиљ
чуп – *ћуп* – земљани суд
чускија – *ћускија* – штап, гвоздени колац
чутора – *чутура* – округла дрвена посуда за ношење пића (воде, ракије)

чуфта – *ћуфте*, *ћуфта* – печено јело од исецкана или млевена меса
шал – *шал*
шалвари – *шалваре* – женске димије или широке панталоне
шамар – *шамар* – ћушка
шаргиа – *шаргија* – врста тамбуре
шах – *шах* – игра; поглавар неких држава
шах-мат – *шах-мат* – крај шаховске игре („краљ је мртав”)
шетерт – *шегрт* – ученик код занатлије
шерет – *шерет* – лукавац, препредењак, враголан
шеретски – *шеретски* – лукаво, препредено, враголасто
шербе(т) – *шербе(т)* – слатко пиће од меда или шећера (и воћног сока)
шерият – *шерият* – исламски закон на основу *Курана*, верски пропис (шериятско право)
шиити – *шиити* – припадници верске групације у исламу који Мухамедовог зета Алију сматрају законитим духовним и световним следбеником Мухамеда
шиндлі – *шиндра* – букова даска која служи за покривање крова куће
шкембичи – *шкембићи* – јело припремљено од желуца (тур. *шкембе*)
шпинат – *спанаћ*
шуги – *шуге* – дечија игра
явашлук – *јавашлук* – немарност, неуредност у раду
яничаре – *јаничари* – привилегована пешадија у султановој војсци, укинута 1826. године; слуге туђину округне према својима
ямин – *јасмин*
ятаган – *јатаган* – велик, мало закривљен нож, оштар на унутрашњој страни кривине
јатак – *јатак* – хајдучки ортак

У словнику турцизмох највећей меновніки, хтори углавним єднаки зоз турцизмами у сербским језику (напр. *баклава*, *бакиши*, *бурек*, *гамбар*, *гарем*, *джамбас*, *джезва*, *кулен*, *маймун*, *мангуп*, *отоман*, *пазар*, *русвай*, *фереджа*, *чардак*). Найвекше число творя основни меновніки. Єст и даскельо зложени слова (напр. *караван сарай*, *наджак баба*, *рахат локум*, *шах-мат*), але їх состояни елементи бешедніки руского језика најчастейше не препознаваю.

Мож при меновнікох-турцизмох видзеліц и даскельо суфикси турского походзєня: *-лия* (*Бечлия*, *гарачлия*, *дембелия*, *дустабанлия*, *еснафлия*, *занатлия*, *новайлия*, *Османлия*, *пубертетлия*, *факултетлия*, *фишеклия* и др.); *-лук* (*безобразлук*, *гаджишлук*, *мајсторлук*, *мамурлук*, *муштулук*, *ортаклук*, *пашалук*, *простаклук*, *явашлук* и др.); *-джия* (*абаджия*, *бонбонджия*, *бурекджия*, *гаджия*, *галамджия*, *нишанджия*, *силеджия*, *топджия*, *трамвайджия* и др.). При даєдних лексємох новшого походзєня основа славянского або медзинародного походзєня а суфикс турского (напр. *простаклук*, *силеджия*, *факултетлия*).

У Словнику єст коло триец дїєслова, напр. *ашиковац*, *баждариц*, *байрамовац*, *баталіц*, *бетяровац*, *бичачкац ше*, *каламиц*, *калуповац*, *кобуриц*, *пазариц*, *попишманіц ше*, *учариц*, *ушичариц* и др. При дїєсловах-турцизмох мож видзеліц суфикс *-иса-* (хтори походзи од греческого аориста), напр. *кафенисац*, *курталісац ше*, *награйсац*, *сиктерисац* и др.; тот суфикс ше у стандардизованим руским заменює зоз руским суфиксом *-ова-* (напр. *калдермовац*, *тамбуровац*), до чого не приходзи у бешедним руским.

Од других файтох словох видзелює ше малочислена група присловнікох медзи хторима ше находза досц фреквентни *баиш*, *джаба/джабе*, *дибидус*, *дютором/дютуром/дютуре*, *мукте*, *натенане*, *таман* и *тандара-мандара*.

Же бизме одвитовали на питанє до хторих сферах живота Руснацох вошли турцизми, послужели зме ше зоз класификацию базовану на тематских обласцох Снежани Петровиц, хтора вигледовала турцизми у сербским языку. З тей нагоди вона розликовала шлїдуюци тематски обласци: 1. анатомия; 2. людски прикмети; 3. чувства; 4. родзина, свойо; 5. держава (администрация, управа), войско, оружїє, титули; 6. занїманя, ремесла, тарговина, алат; 7. дружтвени живот, обичаї, танци, музика; 8. религия, вереня; 9. статкарство, конярство; 10. хижа, мебель; 11. шмати, обуй, тканїни; 12. єдзене, напої, доган; 13. прикраски, козметика, гигиєна; 14. медицина (хороти, ліки); 15. урбани живот, транспорт; 16. пенєж; 17. мири; 18. фарби; 19. рошлїни; 20. животинї; 21. метали, минерали; 22. природа (пейзаж); 23. хвиля, хвильово випатрунки (Петровић 2012: 351-356). Турцизми у руским языку зме углавним обачели у 5, 6, 7, 8, 10, 11, 12. и 15. тематскей обласци. Кед додаме и даєдни турцизми хтори пре малу фреквенцию не уключени до Словнїку турцизмов, у 5. обласци ше находза напр. *ата*, *апс*, *баждарана*, *буздован* (*буздовань*, *бузогвань*), *булюк*, *вилаєт*, *джелат*, *емир*, *кадия*, *кама*, *леванте*, *нишан*, *паша*, *санджак*, *сачма*, *сачмарка*, *спахия*, *тапия*, *топуз*, *фишек*, *ятаган*, *ятак* и др.; у 6. обласци: *абаджия*, *бичак*, *вайда*, *вересия*, *гайдук*, *джаба* (*джабе*), *дутян*, *еснаф*, *еспан*, *занат*, *занатлия*, *кусур*, *кююнджия*, *ментели*, *ортак*, *пазар*, *ренде*, *сайджия*, *сарач*, *сермия*, *табак*, *табла*, *теразиї*, *тефтер*, *чириз*, *чобан*, *шетерт* и др.; у 7. обласци: *аманет*, *ашиковац*, *бичачкац ше*, *бакиши*, *бетяр*, *джумбус*, *єфендия*, *зулум*, *зулумчар*, *зурла*, *конак*, *маскара*, *султанат*, *уйдурма*, *челїк*, *чемани*, *явашлук* и др.; у 8. обласци: *аждая*, *амайлия*, *Байрам*, *белай*, *була*, *гаджия*, *дервиш*, *имам*, *кадия*, *каура/каурин*, *минаре/минарет*, *муфтия*, *Рамазан*, *годжа* и др.; у 10. обласци: *аван*, *бакар*, *бограч*, *бурма*, *бурмутица*, *ибрик*, *йорган*, *казан(ь)*, *казан(ь)чок*, *калай*, *кат*, *килим*, *конак*, *кубе*, *мушема*, *олук*, *пампур*, *раф*, *сач*, *софа*, *софра*, *сундер*, *тепша*, *чумез*, *чуския*, *филджан*, *фитиль*, *фуруна*, *чардак*, *чивилук*, *чутора/чутура*, *шатор* и др.; у 11. обласци: *аба*, *антерия*, *гатлас*, *гайтан*, *елек*, *калтак*, *кафтан*, *кече*, *минтан*, *памук*, *папуча*, *торба*, *турбан*, *фереджа*, *фес*, *чижма*, *чоя*, *шал*, *шалвари/шаровари* и др.; у 12. обласци: *айвар*, *алва*, *баклава*, *боза*, *бурмут*, *гурабия*, *доган*, *догањош*, *дєврек*, *юфка*, *кафа*, *каймак*, *качкаваль*, *леблебия*, *папазяния*, *пилав*, *ракия*, *ратлук* (*рахат локум*), *сарма*, *сутлияш*, *чеван*, *чеванчич*, *чуфта*, *чибук*, *шербе/шербет*, *тулюмба* и др.; у 15. обласци: *амам/гамам*, *калдерма*, *караван сарай*, *скела*, *джамия*, *махала*, *мермер*, *чаршия*, *черга*, *чергар* и др. На основи того препатрунка мож повесц же турцизми при бешеднїкох руского языка найзаступенши у 5, 6, 10 и 12. обласци. Пообщено патраци, турцизми у руским языку можу буц класификовани як *културно-историйни пожички*, бо у велькей векшини означую поняца прилапени зоз приходом османскей цивилизациї на Балкан. Термин *културно-историйни пожички* хаснуєме спрам Десницкей (Десницкая 1988: 134-135).

6.2.2. Сербски язык ма вельку улогу и у преношеню вше векшого числа англицизмов. Док перше вигледованє английских елементох у руским языку (Фейса 1990) указало на присуство коло 700 англицизмов у руским языку, тото число нешка єнормно звекшане.

Англицизми руского языка находзиме у шлїдуюцих семантичних польох:

а) спорт – *фодбал*, *баскет*, *бейзбол*, *бокс*, *тенис*, *поло*, *гокей*, *ватерполо*, *гольф*, *крикет*, *рагби*, *крос-контри*, *бодибилдинг*, *спидвей*, *мотобол*, *картинг*, *стиплчес*; *гол*, *шут*, *пас*, *лоб*, *волей*, *аут*, *корнер*, *индирект*, *бековска*, *пеналтик*, *офсайд*, *триблинг*, *генц*, *фаул*,

галф, бек; рунда, нокаут, нокадаун, брек, клинч, гроги, директ, аперкат, спаринговац, ринг, бантам, велтер; смеч, тем, топ-спин, бекгенд, форгенд, дроп-кик, рекет, чейндж, сет, адвантидж, серва; старт, спринт, финиш, фото-финиш, дерби, гендикеп, ферплей, таймаут, тим, меч, скор, допинг, джокей, краул, батерфлей, скиф, фин, дубл, рейтинг, рекорд, нелсон, рели, пинг-понг, штоперица, експандер, пивот, дрес, пресинг, пак, трим, джогинг, плейоф, куп, гет-трик, були, клуб, фаворит, аутсайдер, букмейкер, файтер, кечер, тренер;

б) музика – сонг, гит, бит, поп, панк-рок, гитмейкер, фанк, гард-рок, геві-метал, джез, блюз, соул, негро спиричуелс, госпел, мюзикл, фолк, кантри, диксиленд, регтайм, рокенрол, лонгплейка, сингл, плейбек, стерео, гай-фай, бенджо, синтисайзер, бустер, вирждинал, джубокс, диск-джокей, денс-ствар, евергрин, топ-лістина, бенд, сеши, фронтмен;

в) танец – фокстрот, слоуфокс, чарлстон, твист, свинг, рете, буги-вуги, рокенрол, брейкденс, степ, би-боп, інгліш-валцер, дансинг;

г) одяг – смокінг, фрак, блейзер, кардиган, спенсер, тренкот, светер, пуловер, джемпер, раглан, пиджама, килт, шорц, шал, топлес, бикини, пачворк, унисекс, твіги, бермуди, рифли, мокасинки, шимики, зип, міні, миди, макси; твид, мохер, фланел, жерсей, найлон, орлон, крилон, тексас, джінс;

г) пожива – тост, сендвич, бифтек, стейк, ростбиф, гамбургер, чизбургер, готдог, кекс, крекер, чипс, фліпс, попкорн, джем, пудинг, гемендекс, пемикан, грейфрут, гріл, ланч-пакет, кечап, кари, інстант; рум, віскі, шери-брєнди, джін, тонік, кока-кола, пунч, джус, коктейл;

д) туризм – мотел, бунгалов, камп, чартер, рєнтакар, гостєса, ст`юардєса, стопирац;

є) образование – тест, чєк-лістки, фланєлограф, слайд;

є) забава – бридж, тач, реми, покєр, фул, трилінг, флєш, джокєр, блєф, бінго; тикєт, гобі, пікнік, парти, фліпєр, йо-йо, вокмєн, скєйтборд;

ж) плівба – фєрибот, торпєдо, яхта, кану, тендєр, джунка, пропєлєр;

з) ділованє – чєк, банкнота, бізнєс, експорт-імпорт, дампінг, маркетинг, консалтінг, інжєнєрінг, клірінг, трукст, концєрн;

и) превозні средствa – комбайн, трактор, булдожер, грейдєр, фінішєр, трамвай, тролєйбус, штрицкара, експрес, локомотива, вагон, комбі, лєндровєр, джєп, тєнк, говєркрафт, джамбо-джєт, скутєр, танкєр;

ї) медіє – офсет, лінотип, рєпрінт, бєстсєлєр, памфлєт; бланквєрс, лімєрєк, сєєнс-фікшєн, трілєр; слоумоушєн, слайд, монітор, мєкс, стоп, вїдео-тілт, сторія, скєч, спікєр, шоумєн, інтєрвю, скрїнінг, оф-комєнтар, сєрїєл, соуп опєра; зум, клапа, сїнємаскоп, рїмєйк, супєрстєр, старлєта, вємп, оскєровєц, омнібус, лєв сторї, гєпїєнд;

й) комунікаціє – тєлєкс, тєлєпрінтєр;

к) мєрї – інч, кєлвін, мєксвєл, бєрєл, гєлєн, бєл, бушєл, ярд, фєрєд, вєт, джєл;

л) здравствє – стрєс, єйдє, бєйпєс, пєйсємєкєр, спунєрїзм, далтонїзм.

Попри тих польох можємє вїдзєліц і дєскєльє мїшєні сфєрї уплїву:

а) особї – єнкї, супєрмєн, комодор, лїдєр, каубой, шєрїф, гєнїстєр, кїднєпєр, плєйбой, снєб, колгєрлє, джєнтлмєн, спонзор, гїпї, пєнкєр, лїфтбой, глобтротєр, трапєр, мїстєр, мїс, пєр, сєр, лорд, лєдї;

б) мєстє – супєрмєркєт, дрєтстор, фрї-шоп, бєр, снєк-бєр, нєйт-клуб, мотєл, бунгалов, гол, паркінг, кампінг;

в) животині – динго, пингвин, киви, чита, ракун, дога, кокер, бульдог, бултериср, боксер, пекинезер, поентер, сетер, спаниєл, териєр, леггорн, бройлер, беркшир, йоркшир, кенгур, мустанг, педигре;

г) пошореня – бойлер, конвеєр, елеватор, лифт, сонар, радар, ласер, скенер, декодер, транзистор, токи-воки, лайт-шоу, ер-кондишин, ски-лифт, ксерокс, тостер, фен, фриз, видео-рикордер, плеєр.

Як видзимо лексични єдинки зоз англійского языка ше инкорпоровали углавним до семантичних польох спорту, музики, облеканя, поживи, особох, медийох и пошореньох. Сучасна епоха принесла нове семантичне польо – информатику.

Швидки розвой компютеризації и інформаційних технологійох оможлівел масовне уходжене англицизмох до того поля, напр.: ай-ти менаджер, айфон, алгол, андроид, апдейтовац, асемблер, атачмент, атачирац, аутпут, бекап, бит, байт, браузер, ваєрлес, вай-фай, веб, гакер, гардвер, гард-диск, геджит, геймер, дейта, дилитовац, дисплей, джойстик, драйвер, зиповац, имейл, инвертор, инпут, интернет, інтерфейс, инсертовац, клипборд, кобол, компайлер, компютер, компютеризовац, курсор, лаптоп, линк, листинг, микродрайв, офлайн, онлайн, пасворд, плотер, процесор, принтер, РАМ-карточка, рандомизація, ресетовац, рестартовац, ридер, роминг, сайберспейс, сайт, сейвирац, скенирац, скроловац, слот, смарт технолоґия, софтвер, стик, сурфовац, таблет, татовац, тач-скрин, темплейт, терминал, транслейтер, т'юнер, файл, фидбек, флеш, флопи, фолдер, фортран, фрейм, улоговац ше, у-ес-бе, чип.

По класификації Твртка Прчица наведзени англицизми *очиглядни*, а существую и такволани *скрити англицизми* (Prčić 2005: 145). Вони можу буц наволани и *прекладни варианти* (калки). И поєдинечни слова и зложени вирази находзимо медзи нїма. Наприклад: стопа < стопа < foot; под`жеме < подземље < underground; Треци швет < Трећи свет < the Third World; жимна война < хладни рат < cold war; жовта преса < жути штамп < yellow press; конференция за округлим столом < конференција за округлим столом < round table conference; совершене злодійство < савршен злочин < perfect crime; контактни лєнчи < контактна сочива < contact lenses; вселенска ладя < свемирски брод < space ship; конєц тижня < крај недеље < weekend; человек-жаба < човек-жаба < frog-man; горуци панталони < вруће панталоне < hot pants; карика хтора хибѝ < карика која недостаје < the missing link; икс-зарѝ < икс-зраци < x-rays; шалени двацети < луде двадесете < crazy twenties; златна горучка < златна грозница < gold rush; шлєбодне вдерене < слободан ударац < free kick; гнївни млади людзе < гневни млади људи < angry young men; рухоми слики < покретне слике < movies (moving pictures); летаюци танєр < летећи тањир < flying saucer.

Єст приклади кед прекладна варианта затримує даяки англійски елемент, але вон прилагодзени рускей морфолоґийней и синтаксичней системи. Наприклад: планованє фамелиї < планирање породице < family planning; контрола народзєня < контрола рађања < birth control; контрола з радаром / радарска контрола < радарска контрола < radar control; тимска робота < тимски рад < team work; тримац рекорд < држати рекорд < to hold record; групни секс < групни секс < group sex; кратки пас < кратки пас < short pass; писатель сонгох < писац сонгова < song writer; лунарни модул < лунарни модул < lunar modul; суперсонични авион < суперсонични авион < supersonic airplane.

Егзистую велї приклади елипси и/або синкопи. Наприклад: крос < крос < cross country; комбайн < комбайн < combined harvester; стрип < стрип < comic strip; паркинг < паркинг < parking place/lot; кампинг < кампинг < camping ground; тоспел < тоспел < gospel

singing; *тоник* < *тоник* < tonic water; *спидвей* < *спидвей* < speedway race; *клозет* < *клозет* < water closet; *афтершейв* < *афтершейв* < after shave lotion; *фри шоп* < *фри шоп* < duty free shop; *байпас* < *байпас* < by pass valve; *велтер* < *велтер* < welter weight; *андерграунд* < *андерграунд* < underground art; *джинс* < *џинс* < blue jeans; *бай* < *бай* < goodbye; *дансинг* < *дансинг* < dancing hall; *фармерки* < *фармерке* < farmer's trousers; *гепиенд* < *хепиенд* < happy ending; *бокс-меч* < *бокс-меч* < boxing match; *ер-кондишн* < *ер-кондишн* < air-conditioning/air-conditioned; *пеналтик* < *пеналтик* < penalty kick.

Егзистує и значне число акронимох. Наприклад: *пен(-клуб)* < *пен(-клуб)* < poets, playwrights, essayists, editors, novelists; *НАТО* < *НАТО* < North Atlantic Treaty Organization; *УНЕСКО* < *УНЕСКО* < United Nation's Educational Scientific and Cultural Organization; *УНИЦЕФ* < *УНИЦЕФ* < United Nation's Children's Emergency Fund; *ФАО* < *ФАО* < Food and Agriculture Organization; *САЛТ* < *САЛТ* < Strategic Armament Limitation Treaty; *НАСА* < *НАСА* < National Aeronautics and Space Administration; *ЦИА* < *ЦИА* < Central Intelligence Agency; *ласер* < *ласер* < light amplification by stimulated emission of radiation; *бейсик* < *бейсик* < British American, Scientific, International, Commercial.

Велі англицизми настали зоз вигваряньом початних буквох по английским стандарду, а не по сербским або руским стандарду. Наприклад: *Би-Би-Си* < *Би-Би-Си* < British Broadcasting Corporation; *ди-ди-ти* < *ди-ди-ти* < dichloro-diphenyl-trichloro-ethane; *ди-ви-ди* < *ди-ви-ди* < digital video disc; *Еф-Би-Ай* < *Еф-Би-Ай* < Federal Bureau of Investigation; *и-ти* < *и-ти* < extra terrestrial; *ел-пи* < *ел-пи* < long play; *ес-о-ес* < *ес-о-ес* < Save our ship / Save our souls; *пи-ар* < *пи-ар* < public relations.

Велі англицизми базовани на менах особох, пронаходительох, творительох, вождох итд. Наприклад: *байронизм*, *бел*, *бесемер*, *боби*, *бойкот*, *ват*, *викториянка*, *гулиган*, *далтонист*, *дарвинизм*, *джул*, *кардиган*, *келвин*, *кондом*, *линч*, *лудизм*, *макадам*, *максвел*, *Монроова доктрина*, *нелсон*, *оскар*, *Паркинсонова хорота*, *раглан-рукави*, *Ройтерс*, *сендвич*, *спенсер*, *спунеризм*, *фарад*; *бюик*, *винчестерка*, *кадилак*, *колт*, *ксерокс*, *першинг*, *форд*.

Даєдни англицизми базовани на назвох географских местох. Наприклад: *бантам*, *беркшир*, *бермуди*, *бикини*, *джинс*, *жерсей*, *йоркшир*, *леггорн*, *портланд*, *тексас*.

Скоро шицки англицизми хтори находзиме у руским язичу существуют и у сербским язичу та можеме заключиц же сербски представя язык-постредник. Без огляду на то чи ше англицизми пожичую же би пополнили одредзени празніни у рускей лексике (як у случаю масовного лексичного пожичованя спричиненого зоз иновациями у обласци компютерскей науки и технології), чи не, ест основи за предвидзоване же ше руски язык будзе одуперац англицизмом, як найвидлівшей форми упліву английского языка, у такей мири у якей то будзе робиц сербски язык.

7. Заключение

Зоз приселеньом до централней Бачки стредком 18. вику Руснаци ступели до контакту зоз сербским жительством. Двоиполвикови директни контакт резултовал зоз руско-сербским билингвизмом.

Ещи на початку 20. вику о. др Гавриіл Костельник, кодификатор руского языка, бул свидоми мощного сербского упліву та твердзел же даєдни сербски елементи зме не годни вируциц зоз руского языка. До литературного языка сербизми по правилу уходзели аж кед ше розширили у бешедним язичу. По стредок прешлого вику найвецей до руского языка

уходзели сербизми у текстах хтори ше дотикали економії, администрації, науки и культури. Сербизми або преберани жридливо або су, заш лем, адаптовани по стандардох кодификованого руского языка.

Уплів хтори непрерывно тирва преїг два и пол вики на початку 21. вику досягнул вельки розмири. Пре нагле пороснуце рижних потребох руски язык не могол зоз своїм власним потенциалом задоволїц шицки потреби хтори од нього вимагал розвой просвити, культури и вообщє дружтва у целосци.

Вельке число пожичкох зоз сербского языка у значней мири упліває на фреквенцию руских лексемах, формах и конструкційох. Даєдни руски лексеми, форми або конструкції аж ше цалком преставаю хасновац и скоро у подполносци ше заменяю зоз кореспондуюцима сербским лексемами, формами и конструкціями. Уплів сербского языка на руски язык видлїви на шицких уровньох лингвистичней анализи.

Автор ше у роботі намагал ясно указац на гевти места у руским языку хтори нешка подложни найвекшому упліву сербского языка же би им у пракси була пошвєчена векша увага и же би, евентуално, на даєдних з нїх руски лексеми, форми и конструкції зажили у векшей мири. Приклади преберани углавним зоз студентских роботох и правописних приручнїкох Гелени Медєши.

Язични зявєня хтори представляю одступаня од норми руского языка груповани на гевти хтори ше дотикаю фонологийного уровня (поглаве 4), морфо-синтаксичного уровня (поглаве 5) и лексичного уровня (поглаве 6). На даєдни з нїх у русинистичней литератури уж указоване на даскельо заводи (напр. пременка граматичного роду при меновнїкох, зявєне даєдних сербских закончєньох у рускей меновнїцкей и прикметнїцкей парадигми, хасноване конструкційох зоз злучнїком *да*), а даєдним у тей студії пошвєчена окремна увага (напр. калки у языку младих, творєне форми дїєсловного присловнїка презента, пременки у вязи зоз повратнима дїєсловами, улога сербского языка як языка-постреднїка лексемом турского и англійского походзєня).

Значна часц студії пошвєчена сербскому языку як языку-постреднїку. Першираз у русинистики видзелєне лексичне пасмо турцизмах, хторе до руского языка вошло преїг сербского языка. Сербски язык уплівовал и на вельки прилів англицизмах до руского языка. Цо ше дотика третману пожичкох ми ше складаме зоз Гавриїлом Надьом, хтори тримал же очистиц язык од цудзих словох неможлїве. Нови язични материял, кед ше уклопює до системи, не може чкодзиц. Велї пожички зоз сербского языка не мож вше заменїц зоз домашнїма. Домашнї еквиваленти, кед же их и єст, звичайно не функціую як подполни синоними. Ми у сущносци толєруєме дублєти, обчєкуюци же єдно зоз двох паралєлних словох синонимного рангу з часом або здобудзе иншаке значєне, або ше страци. З єдного боку, ми свидоми же уплів сербского языка не мож виключиц, а, з другого боку, тримаєме же ше не шму занєдзбовац сущєствуюци можлївосци руского языка.

Резултат двох языкох у контакту, як цо то сербски и руски, вше велька интерференция, и то по правилу зоз „векшого”, розвитшого, доминантнейшого до „меншого”. Кед же языки по своєй структури подобнейши, т. є. генетски зродни, преберанє розличних елементох вираженше.

На тему упліву сербского языка публиковани фрагментарни роботи у хторих указоване на дзєпєдни конкретни случаї упліву сербского языка на руски, и то на даєдним зоз уровньох лингвистичней анализи, а тот студия представя перше пробованє систематизованого, целосного спатраня упліву сербского языка, як языка стрєдку, на руски

язик, як язык рускей националней меншини у Сербії.

8. Summary

In the past the Ruthenian language was mainly influenced by Hungarian and German, and today – mostly by Serbian. All members of Ruthenian national community are bilingual. They are excellent speakers of both Ruthenian and Serbian.

Many serbisms have been borrowed because corresponding words and expressions do not exist in Ruthenian, but some of them have been borrowed even though corresponding words / phrases / expressions do exist. Written compositions of the students of the Department of Ruthenian Studies composed in the 2015/2016 and 2016/2017 academic years and the orthography manuals by Helena Medješi present the corpus of the research. In this study the author points to mistakes the students make most frequently on all levels of linguistic analysis. He also classifies them for teaching purposes and distinguishes the influence of Serbian on the phonological, morho-syntactic and lexical level (e.g. on the phonological level – pronunciation of the consonants /č/, /t̃/ and /d̃/; on the morho-syntactic level – gender changes, Nominative plural forms, constructions with conjunction *da* and reflexive verbs; on the lexical level – borrowings and calques).

Some of the linguistic occurrences (for ex. calques in youth speech, formation of the present participle, syntactic and semantic changes in connection with reflexive verbs) have not been discussed in Ruthenian studies so far. Generally speaking, this study represents the first attempt to systematize and comprehensively research the influence of the Serbian language as the state language on the Ruthenian language as the language of the Ruthenian national minority in Serbia.

ЛИТЕРАТУРА

Бенчик, С. (2014). *Гунгаризми у руским язичу*. Нови Сад: Дружтво за руски язич, литературу и културу.

Бесермині, В. (1992-1993). Жаргони стредньошколскей младежи у Руским Керестуре. *Studia Ruthenica*, 3. Нови Сад: Дружтво за руски язич и литературу, 143-147.

Десницкая, А. В. (1988). Типы лексических взаимосвязей и вопросы образования балканского языкового союза. У: Н. И. Толстой ред. *Славянское языкознание: X Международный съезд славистов*. Москва: Наука, 131-150.

Дуличенко, А. Д. (1981). Русинский язык. У: А. Е. Супрун и А. М. Калюта ред., *Введение в славянскую филологию*. Минск: Высшая школа, 132-134.

Дуличенко, А. Д. (1984). Сербскогорватски елементи у языку югославянских Руснацох. *Творчосц*, 10, 23-71.

Дуличенко, А. Д. (1995). *Jugoslavo Ruthenica I, Роботи з рускей филологиї*. Нови Сад: Руске слово.

Дуличенко, А. Д. (2002). *Кніжка о руским языку*. Нови Сад: НВУ Руске слово, Дружтво за руски язык, литературу и культуру.

Дуличенко, А. Д. (2009). *Jugoslavo Ruthenica II, Роботи з рускей филологиї и историй*. Нови Сад: Филозофски факултет – Одделене за русинистику, НВУ Руске слово.

Кочиш, М. М. (1977). *Грамматика русского языка: Фонетика – морфология – лексика I*. Нови Сад: Покраїнски завод за издаване учебнікох.

Кочиш, М. М. (1978). *Лингвистични роботи*. Нови Сад: Руске слово.

Костельник, Г. (1975). *Проза*. Нови Сад: НИУ Руске слово.

Медеша, А. (2014). *Германизми у руским языку*. Нови Сад: Завод за культуру войводянских Руснацох.

Медеша, Г. (2008). *Язык наш насущни*. Нови Сад: Дружтво за руски язык, литературу и культуру.

Медеша, Г. (2012). *З червеним подцагнуте*. Нови Сад: Дружтво за руски язык, литературу и культуру.

Медеша, Г. (2013). *З червеним прецагнуте*. Нови Сад: Дружтво за руски язык, литературу и культуру.

Медеша, Г. (2014). *З червеним виправене*. Нови Сад: Дружтво за руски язык, литературу и культуру.

Медеша, Г. (2017). *З червеним дописане*. Нови Сад: Дружтво за руски язык, литературу и культуру.

Мудри, А. (2012). Язык младих Руснацох на Фейсбуку. У: *Зборник работох зоз першей науковей конференциї Улога младих у розвою рускей националней заедници у Войводини*. Нови Сад: НВУ Руске слово, 31-46.

Надь, Г. Г. (1983). *Лингвистични статї и розправи*. Нови Сад: Руске слово.

Пешикан, М., Јерковић, Ј., Пижурица, М. (1993). *Правопис српскога језика*. Нови Сад: Матица српска.

Рамач, Ј. (1983). *Руска лексика*. Нови Сад: Универзитет у Новим Садзе – Филозофски факултет – Институт за педагогију – Катедра за руски язык и литературу.

Рамач, Ј., Фейса, М., Медеша, Г. (1995, 1997). *Српско-русински речник / Сербско-русински словник, I-II*. Београд, Нови Сад: Завод за учебніки и наставни средства, Универзитет у Новом Садзе – Филозофски факултет – Катедра за руски язык и литературу, Дружтво за руски язык и литературу.

Рамач, Ј. (2002). *Грамматика русского языка*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.

Рамач, Ј. (2004). Літературный язык: Войводина. У: Р. R. Magocsi red., *Русиньский язык*, Opole: Uniwersytet Opolski, Instytut Filologii Polskiej. 277-304.

Рамач, Ј. (2006). Наш народни и литературни язык. У: М. Фејса ред., *Русини /*

Руснаци / Ruthenians (1745-2005), I, Нови Сад: ИК Прометеј, Филозофски факултет – Одсек за русинистику, КПД ДОК, 23-73.

Рамач, Ю., Тимко-Дітко, О., Медеши, Г., Фейса, М. (2010). *Руско-сербски словник / Русинско-српски речник*. Нови Сад: Универзитет у Новом Садзе, Филозофски факултет, Катедра за руски јазик и литературу и Завод за културу войводянских Руснацох.

Рамач, Ю. (2017а). *Словник рускогo народногo јазика, А-Н, I*. Нови Сад: Филозофски факултет – Одзелене за русинистику, Завод за културу войводянских Руснацох, Дружтво за руски јазик, литературу и културу, НВУ Руске слово.

Рамач, Ю. (2017б). *Словник рускогo народногo јазика, О-Я, II*. Нови Сад: Филозофски факултет – Одзелене за русинистику, Завод за културу войводянских Руснацох, Дружтво за руски јазик, литературу и културу, НВУ Руске слово.

Стевановић, М. (1989). *Савремени српскохрватски језик (граматички системи и књижевнојезичка норма), I*. Београд: Научна књига.

Тир, М. (2010). Еуген Паулини о руским / русинским јазиком. *Studia Ruthenica*, 15, 55-58.

Фейса, М. (1990). *Англијски елементи у руском јазиком*. Нови Сад: Руске слово.

Фейса, М. (2004). Социолингвистични аспект руског јазика: Войводина. У: Р. R. Magocsi red., *Русиньски јазик*. Opole: Uniwersytet Opolski, Instytut Filologii Polskiej, 373-383.

Фейса, М. ред. (2006). *Русини / Руснаци / Ruthenians (1745-2005), I*. Нови Сад: Филозофски факултет – Одсек за русинистику, ИК Прометеј, КПД ДОК.

Фейса, М. (2009а). *Функционоване конструкциј/форми Вø у преношењу часо-видових одношењох у приповедкох Гавриїла Костельника*. Нови Сад: Издавачка кућа Прометеј, Филозофски факултет – Одсек за русинистику.

Фейса, М. ред. (2009б). *Русини / Руснаци / Ruthenians (1745-2005), II*. Нови Сад: Филозофски факултет – Одсек за русинистику, ИК Прометеј, КПД ДОК.

Фејса, М. (2010а). *Нова Србија и њена русинска мањина / Нова Србија и еј руска менишина / The New Serbia and Its Ruthenian Minority*. Нови Сад: ИК Прометеј, КПД ДОК.

Фејса, М. (2012). Русински језик у Србији и Словачкој. У: М. Dudok ur., *Diskursi manjinskih jezika, književnosti i kultura u jugoistočnoj i srednjoj Evropi*. Novi Sad: Filozofski fakultet, 61-75.

Фејса, М. (2013). Карактеристике говора младих Русина. *Филолог / Philologist*, IV / 8, 110-117.

Фейса, М. (2014а). Адаптација английских елементох у јединим руским часопису за младих. У: I. Živančević Sekeruš i N. Majstorović red., *Susret kultura 7*. Novi Sad: Filozofski fakultet, 145-154.

Фейса, М. (2014б). Употреба и значене терминох за родзински одношења школярох VIII класох основней школи у Войводини: руски јазик. У: S. Savić i D. Radović red. *Iz riznice multijezičke Vojvodine: Jezik-kultura-društvo: sistem rodbinskih odnosa u jezicima nacionalnih zajednica u Vojvodini*. Novi Sad: Pedagoški zavod Vojvodine, Filozofski fakultet, 93-128.

Фејса, М. (2014в). „Утицај српског језика на русински језик“. *Годишњак Филозофског факултета у Новом Саду / Annual Review of the Faculty of Philosophy University of Novi Sad XXXIX-2*. Нови Сад: Универзитет у Новом Саду, 175-190.

Фејса, М. (2016а). Русински језик и његове варијанте. У: С. Гудурић ред., *Jezici i kulture u vremenu i prostoru 5*. Novi Sad: Filozofski fakultet, 613-623.

Фејса, М. (2016в). Родбинска терминологија у русинском и српском језику. *Филолог / Philologist*, XIV, 197-207.

Фејса, М. (2017). Лексичке разлике у говору Русина Руског Крстура и Куцуре. У: С. Гудурић ред., *Језици и културе у времену и простору 6*. Нови Сад: Филозофски факултет, 351-359.

Хорњак М. (2006). Бачко-сремски Русини. У: М. Фејса ред., *Русини / Руснаци / Ruthenians (1745-2005), I*. Нови Сад: ИК Прометеј, Филозофски факултет – Одсек за русинистику, КПД ДОК, 23-73.

Fejsa, M. (2010б). Dvojezičnost kod rusinske dece u Vojvodini. U: S. Savić ur., *Zbornik radova Pedagoškog zavoda 6: Jezici otvaraju vrata različitih kultura*. Novi Sad: Pedagoški zavod Vojvodine, 69-73.

Fejsa, M. (2016б). Turcizmi u rusinskom jeziku. U: I. Živančević Sekeruš i Nebojša Majstorović red., *Susret kultura 8*. Novi Sad: Filozofski fakultet, 235-252. Filipović, R. (1986). *Teorija jezika u kontaktu: Uvod u lingvistiku jezičnih dodira*. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Školska knjiga.

Fisher, R. (2008). Studying anglicisms. In: R. Fischer and H. Pułaczewska eds. *Anglicisms in Europe: Linguistic Diversity In a Global Context*. Cambridge: Cambridge Scholars Publishing, 1-16.

Gavrilović S. (1977). Rusini u Bačkoj i Sremu od sredine XVIII do sredine XIX veka. *Godišnjak Društva istoričara Vojvodine*. Novi Sad: Društvo istoričara Vojvodine, 153-215.

Haugen, E. (1950). The Analysis of Linguistic Borrowing, *Language*, 26, 210-231.

Haugen, E. (1956). *Bilingualism in the Americas*. University of Alabama Press.

Lyons, J. (1977). *Semantics, 1-2*. Cambridge: University Press.

Magocsi, P. R. red. (2004). *Русиньскый язык*. Opole: Uniwersytet Opolski – Instytut Filologii Polskiej.

Murphy, L. M. (2003). *Semantic Relations and the Lexicon*. Cambridge: Cambridge University Press.

Prčić, Tvrтко (2005). *Engleski u srpskom*. Novi Sad: Zmaj.

Weinreich, U. (1953). *Languages in Contact – Findings and Problems*. New York: Linguistic Circle of New York.

Winter-Froemel, E. (2008). Unpleasant, unnecessary, unintelligible? Cognitive and communicative criteria for evaluating borrowings and alternative strategies. In: R. Fischer and H. Pułaczewska eds. *Anglicisms in Europe: Linguistic Diversity in a Global Context*. Cambridge: Cambridge Scholars Publishing, 16-41.

Монографија је настала као резултат пројеката 187002 (*Језици и културе у времену и простору*) и 187017 (*Дискурси мањинских језика, књижевности и култура у југоисточној и средњој Европи*), које финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

Монографија настала як продукт пројектох 187002 (*Језики и култури у часу и простору*) и 187017 (*Дискурси менинских језикох, литератуροх и културох у јоговосточней и стредней Европи*), хтори финансиуе Министерството просвити, науки и технологијного розвою Републики Сербиї.